

**Tek malzemededen
çıkan türlü türlü
lezzetler**

27

**ЮНЕСКОго катталган
Орто Азиянын
аңчылык өнөрү**

**UNESCO onaylı
Orta Asya Avcılığı**

16

Дүйшөбөк Байдөбөтов:

**Айтматовдун чыгармасы мага
турмуштук сабак болду**

Дүйшөбөк Байдөбөтов:

**"Aytmatov'un
eserleri benim
kaderimi belirledi"**

8

Улуу жазуучу Ч.Айтматовдун "Делбирим" чыгармасынын негизинде тартылган "Мен Тянь-Шань" аттуу тасма учурунда чоң популярдуулукка жетишип, эдин сүймөнчүлүгүнө айланган. Бүгүнкү макалабызда дал ошол тасмада Ильяздын образын жараткан актер, учурда Кыргыз Республикасынын эл артисти Дүйшөнбек Байдөбөтов менен маек курдук...

Бүyük yazar Cen-giz Aytmatov'un yazdı-gi, Türkiye'de de uyarla-nıp çekilen ve hatta yakı-n da günümüze uyarlan-a-rak devamının çekilece-ği "Selvi Boylum Al Yazma-lım" sinema filminde "İl-ya-s" rolüyle büyük bir kit-leyi kendisine hayran bır-a-kan Kırgızistan'ın onur sa-natçısı Düşönbek Baydö-bö-tov ile sohbet ettik.

Son iki ayda 5 ödül

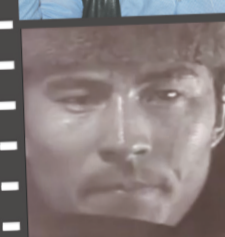
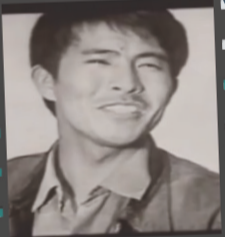
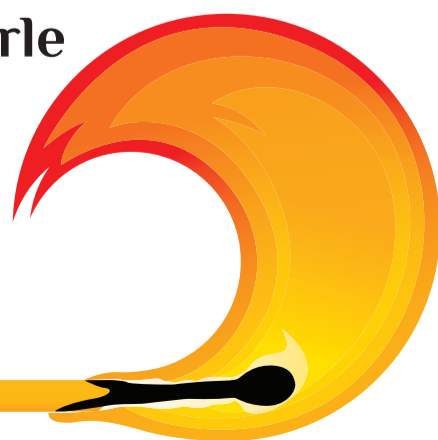
**Коммуникациянын
триумфаторлору**

2

**Hayatlanımız için ateşlerle
savaşan itfaiyeciler**

**Өрт коопсуздугун коргоодо
техникалык таңкыстык күч**

32

КОММУНИКАЦИЯНЫН ТРИУМФАТОРЛОРУ

Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин коммуникация факультети көптөгөн кароо-сынактарга, фестивалдарга катышып, байгелүү сыйлыктарды алып келип жүргөнү маалым. Акыркы эле 2 ай арасында “Манастыктар” эл аралык конкурстарда бир топ ийгиликтерди багындырып, сыйлыкка маарып калышты.

Фарида Сейталиева

өздүк архив

Turan Berker Akdevelioğlu,
“TV Format” Yarışması ödülünü alırken...

НЬЮ-ЙОРКТУ БАГЫНДЫРГАН “КӨЧ” ТАСМАСЫ

Нью-Йорк шаарында 20-24-май күндөрү өткөн эл аралык кино фестивалында Артыкбай Сүйүндүков менен Молдосейит Мамбеткуновдун “Көч” даректүү тасмасы “Эң мыкты оператордук иш” наамын жеңип алды. Аталган тасманын операторлору – Стамбулбек Мамбеталиев, Марат Эргешов жана Мустафа Акарсу.

Фестивалдын негиздөөчүлөрүнүн бири Юлия Тихонова иш-чара жогорку деңгээлде өткөнүн билдирди. Анын айтымында, Америкадагы кыргыз диаспорасы фестивалга катышып, кинолорду талкуулоо учурунда активдүү аракеттерди көрсөткөн.

КУПУЛАГА ТОЛГОН
“ЖЫМЖЫРТ”

15-майда улуттук “Ак Илбирс” кино сыйлыгынын негизинде, кыска метраждуу көркөм тасмасы боюнча коммуникация факультетинин бүтүрүүчүсү, жаш режиссёр Наргиза Маматкулова сыйлыкка татыктуу деп табылды.

Эскерте кетсек, 2012-жылы Наргиза айым “Жымжырт” тасмасы үчүн Дубайдагы эл аралык экинчи кинофестивалында эң мыкты режиссёр жана калыстардын атайын сыйлыгына ээ болууга жетишкен. Ошол эле күнү Бишкекте II жолу өткөрүлгөн “Кыргызстан кыска метраждуу тасмалардын өлкөсү” аттуу эл аралык кинофестивалда “Эң мыкты тасма” сыйлыгына татыктуу болгон.

КАЙАКӨЙДӨГҮ ТАҢ
КАЛУУЛАР

Коммуникация факультетинин адиси Фахри Тархан Фетхиеде өткөрүлгөн VI Эл аралык маданият жана искусство фестивалынын алкагында “Кыргызстан” деген темада сүрөт көргөзмөсүн тартуулады.

Бул жылы 3-13-май аралыгында Фетхиеде болгон эл аралык фестивалда 15ке жакын өлкөдөн сүрөтчүлөр катышты. Кайакөй искусство лагеринен бирге Кайакөйдө болгон искусство күйөрмандары тарабынан абдан кызыгуу жаратты.

АБАЙЛА! ГЕППАТИТ!

КТМУнун студенттик-практикалык “Манас” гезитинин дизайнерлеринин бири, коммуникация факультетинин коом менен байланыш жана реклама бөлүмүнүн 4-курсунун студенти Айжамал Борисова жыл сайын өткөрүлүүчү Колумбиянын Миссури университетинин SSND дизайн конкур-

сунда “Multi-page story package (news/sports)” категориясы боюнча 3-орунга ээ болду. Конкурста дүйнөнүн төрт бурчундагы университеттердин студенттери ат салышкан. Айжамал Борисова өзүнүн эл аралык жеңишин гезиттин 40-санында жарык көргөн “Абайла! Геппатит” аттуу эмгеги менен багынтылган. Сыйлык тапшыруу аземи үстүбүздөгү жылыдын сентябрь айында Миссури университетинде өтөт.

ТВ ФОРМАТ СЫНАГЫ

Коммуникация факультетинин адиси Туран Беркер Акдевелиоглу, World Wide Entertainment жана Бейкент университети менен бирге ТВ Формат сынагында 1-орунга ээ болду.

Сыйлык тапшыруу аземи 19-июнда Бейкент университетинин Таксим кампусунда жайгашкан

Адем Челик салонунда өтмкөрүлдү.

“ЖАҢЫ ГОРИЗОНТТУ” БАГЫНТКАН “САРЫ – ОЙ”

Дохадагы “Аль-Джазира” кинофестивалынын алкагында “Жаңы горизонттор” программасында КТМУнун бүтүрүүчүсү Адилет Каржоевдин “Сары-Ой” даректүү тасмасы жеңишке жетишти. 18-21-апрель күндөрү өткөн фестивалда “Сары-Ой” тасмасы 2-орунга ээ болду.

Эскерте кетсек, режиссердун “Сары-Ой” тасмасы буга чейин II Эл аралык “Бастау” кино фестивалында “Эң мыкты даректүү тасма” наамын жана “Золотой Витязь” кинофорумунда үчүнчү орунду алган, “Шакен жылыздары” фестивалында кино сынчылардын сынына коюлган.

Son iki ayda 5 ödül

Farida Seytaliyeva

KIRGIZİSTAN-TÜRKİYE MANAS ÜNİVERSİTESİ
İLETİŞİM FAKÜLTESİ, SON İKİ AY İÇİNDE
ULUSLARARASI YARIŞMALARDA 5 ÖDÜL KAZANDI.

“GÖÇ” NEW YORK ŞEHRİNDE GÖSTERİLİYOR

New York şehrinde 20-24 Mayıs arası yapılan Film Festivali'nde Artıkbay Süyündükov ile Moldoseyit Mambetakunov'un "Göç" belgesel filmi "En İyi Kameraman" ödülünü kazandı. Bu filmin kameramanları olarak Stambulbek Mambetaliyev, Marat Ergeşov ve Mustafa Akarsu biliniyor. Festivalin organizatörlerinden Yuliya Tihonova, etkinliğe büyük bir katılımın olduğunu, Amerika'daki Kırgız diasporasının da Festivale katılıp, filmlerin değerlendirme aşamasında aktif rol oynadıklarını belirtti.

“SESSİZLİK”TEN BİR SES DAHA

Bişkek'te 15 Mayıs'ta düzenlenen "Ak İlbirs" Ulusal Film ödülünün kapsamında en iyi kısa oyun filmi ödülünü İletişim Fakültesi mezunu, yönetmen Nargiza Mamatkulova kazandı.

Mamatkulova'nın "Sessizlik" filmi 2012 yılında Dubai'deki Uluslararası 2. Film Festivali'nde "En İyi Yönetmen" ve jüri özel ödülünü ve aynı gün Bişkek'te ikincisi düzenlenen "Kırgızistan Kısa Filmler Ülkesi" adlı Film Festivali'nde de "En İyi Film" ödülünü almıştı.

KAYAKÖY'DEKİ HATIRALAR

İletişim Fakültesi Akademik Uzmanı Fahri Tarhan Fethiye'de yapılan 6. Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali kapsamında "Kırgızistan" konulu fotoğraf sergisi gerçekleştirdi.

Bu sene, 3-13 Mayıs tarihleri arasında Fethiye'de yapılan 6. Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali'ne 15'e yakın ülkeden fotoğrafçılar katıldı. Kayaköy Sanat Kampı ile Kayaköy'de gerçekleştirilen etkinlik sanatseverlerden yoğun ilgi gördü.

DİKKAT! HEPATİT

KTMÜ öğrenci uygulama gazetesi olan "Manas Gazetesi" tasarımcılarından, İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü 4. sınıf öğrencisi Aycamal Borisova, her sene yapılan Kolombiya'nın Missouri Üniversitesi SSND Tasarım Yarışması'nda "Multi-page story package (news/sports)" kategorisinde üçüncü oldu. Yarışmaya dünyanın dört bir yanında üniversite öğrencileri katılmıştı. Aycamal Borisova bu ödülü gazetenin 40. sayısında yayınlanan "Dikkat! Hepatit" adlı tasarımıyla kazandı. Ödül töreni, Eylül ayında Missouri Üniversitesi'nde yapılacak.

EN İYİ TV FORMATI

İletişim Fakültesi Akademik Uzmanı ve Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı öğrencisi Turan Berker Akdevelioğlu, World Wide Entertainment ve Beykent Üniversitesi'nin birlikte düzenlediği TV Format Yarışması'nda birinci oldu.

Ödül töreni, 19 Haziran tarihinde Beykent Üniversitesi Ayazağa-Maslak Yerleşkesi Senato Odası'nda yapıldı.

“YENİ UFUKLAR”I KAZANAN “SARI-OY”

Doha'daki "Al-Jazeera" Film Festivali kapsamında "Yeni Ufuklar" programında KTMÜ mezunu Adilet Karcoev'in "Sarı-Oy" belgesel filmi ikinci oldu. Festival, 18-21 Nisan tarihinde gerçekleşti.

Yönetmenin "Sarı-Oy" filmi bundan önce 2. Uluslararası "Bastau" Film Festivali'nde "En İyi Belgesel Film", "Zolotoy Vitayaz" Film Formu'nda ise üçüncülük ödülünü almış, "Şaken Yıldızları" Festivali'nde ise gösterilmiştir.

Fahri Tarhan'ın festival röportajı esnasında...

Adilet Karcoev

РЕДАКТОРДОН

Сүйүктүү гезитибиздин окурмандары,

Убакыт учкан куш демекчи, 2012-2013-окуу жылын да жыйынтыктап жатабыз. Колуңздагы кубанычка жана ийгиликтерге толгон гезит ушул жылдын акыркы чыгарылышы. Биздин эмгегибизди сиздердин сыныңыздарга сунуштап жатып, “Манас” гезитине жана media.manas.kg сайты эмгеги сиңген ар бириниздерге ыраазычылык билдирем.

Мен бүгүнкү сөзүмдө КТМУнун студенттеринин жетишкен ийгиликтери тууралуу ой бөлүшмөкчүмүн. Айрыкча акыркы эки айда студенттерибиз жергиликтүү гана эмес, эл аралык бир катар фестивалдар менен конкурстарга жигердүү катышып, көңүл кубантаарлык жыйынтыктарга ээ болушту. Өзгөчө “Манас” гезитинин дизайнерлеринин бири Айжамал Борисова “Абайла! Геппатит” аттуу эмгеги менен Колумбиянын Миссури университетинин SSND дизайн конкурсунда 3-орунду багындырса, гезиттин координатору жана коммуникация факультетинин академиялык адиси Туран Беркер Акдевеоглу World Wide Entertainment жана Бейкент университети менен бирге ТВ Формат сынагында биринчи болду. Ал эми КТМУнун бүтүрүүчүлөрү Наргиза Маматкулова менен Адилет Каржоевдин тасмаларын бул жылдын жыйынтыгы боюнча эң көп сыйлык алган “жылдын триумфаторлору” деп атасак жаңылышпайбыз.

Мындан улам сыйлык ээлери менен быйылкы бүтүрүүчүлөрдү “Манас” гезитинин атынан чын жүрөктөн куттуктап, ак жол каалайм! Ал эми КТМУнун студенти болууга даярданып жаткан ар бир абитуриентке кирүү сынактарында ийгиликтерди каалайм жана силер багынтуучу бийиктиктердин баары алдыда демекчимин.

Терең урматтоо менен,

Айпери Сейитбекова

Sevgili okuyucularımız,

2012-2013 Eğitim yılı da hızlı bir şekilde sona ermiş durumda. Büyük bir sevinç ve heyecanla gazetemizin bu yılın son sayısını sunuyoruz. Bu sayıyı da öncekiler gibi dolgun bir içerikle hazırlamaya çalıştık. Son sayımızla bu eğitim yılındaki çalışmalarımıza son verirken “Manas Gazetesi” ve “media.manas.kg” sitesi için emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunar ve başarılarının devamını dilerim.

Bu sayıdaki köşemde KTMÜ öğrencilerinin başarıları hakkında konuşmak istiyorum. Ayrıca son iki ayda üniversitemizin öğrencileri sadece yerel değil uluslararası yarışma ve festivallerde de iyi sonuçlar elde ettiler. Özellikle gazetemizin tasarımcılarının Ayşacal Borisova, her sene yapılan Kolombiya'nın Missouri Üniversitesi'nin SSND Tasarım Yarışması'nda “Multi-page story package (news/sports)” kategorisinde ilk üçe girerken, İletişim Fakültesi Akademik Uzmanı ve gazetemizin Yayın Koordinatörü Turan Berker Akdevelioğlu, World Wide Entertainment ve Beykent Üniversitesi'nin birlikte düzenlediği TV Format Yarışması'nda birinci oldu. KTMÜ mezunları Nargiza Mamatkulova ile Adilet Karcoev'in filmleri ise üniversitenin en çok ödül kazanan filmleri listesinde yer alarak bizleri ayrıca gururlandırdılar.

Son olarak “Manas Gazetesi” adına kazananları ve bu sene mezun olan arkadaşlarımızı kutlar ve yollarının açık olmasını yürekle dilerim. Üniversiteye yeniden başvurmakta olan arkadaşlarıma ise giriş sınavlarında başarıları dilerim.

Saygılarımla,

Aiperi Seyitbekova

Айбек Ибраимов:

ТАРБИЯЛЫК МААНИСИ ЖОК СПОРТ БОЛБОЙТ

Кыргызстандын спорт чөйрөсү дагы бир алтын медаль менен толукталды.. Тагыраак айтканда 16 жаштагы Айбек Ибраимов Түркия мамлекетинин Стамбул шаарында өткөн карате-до WSKU (World Shotokan Karate Union) боюнча үчүнчү жолу дүйнө чемпиону болду. Бул жөнүндө кененирээк маалымат алуу үчүн Айбек менен маек курдук.

Адинай Бердиалиева

Үчүнчү жолу дүйнө чемпиону болушуң менен куттуктайбыз. Стамбул шаарында өткөн мелдеш жөнүндө кененирээк айта кетсең?

А: 2013-жылдын 7-8-апрель күндөрү Түркия мамлекетинин Стамбул шаарында өткөн мелдешке 45 мамлекеттен 3 миңден ашык спортчулар катышты. Ал эми Кыргызстандан 13 спортчу бардык. Таймаш 8 жаштан жогорку жаштагы спортчулар арасында болду.

Сенин эң күчтүү атаңданың ким болду?

А: Чындыгында Түрк улутундагы спортчу күчтүү болду. Ал “өз мекенимде жеңишти эч кимге бербейм” деп ойлогон. Кандай десем... Стамбулдан жыдадызы, атактуу спортчусу экен. Мен аны менен финалга чыгып утуп алгам. Уткандан кийин салам берсем саламымды кабыл албай койду. Сыйлык тапшыруу аземинде 2-орунга да чыкпай койду. Адам адам болуш керек, спортчу да адам болуш керек да.

Бул мелдеште кандай кыйынчылыктар болду?

А: Кыйынчылыктар болбосо, дүйнө мелдешин жеңе албайт элем. Ар нерсенин кыйынчылыктары болот. Каратенин да өз кыйынчылыктары бар. Мисалы, 2010-жылы биринчи жолу дүйнөлүк мелдешке чыкканда ар кандай жаракаттарды алгам. Бирок, ошого карабастан 2012-жылы Москва шаарында өткөн мелдешке катыштым. Ал эми бул мелдеште аябай оор кыйынчылыктар болгон жок. Болгону 3 ай тынбай машыгып, салмагымды

бир калыпта кармадым.

Канча жашыңдан баштап карате менен машыга баштадың? Спорттун бул түрүн өзүң тандадың беле?

А: Тогуз жашымдан бери катышып жатам. Үчүнчү классымда орус улутундагы Данил аттуу досум бар болчу. Мага ошол досум карате менен машыгууну сунуштаган. Башында кызыкпай барбай жүрдүм. Жеки Чандын кинолорун, видеолорун көрүп кызыга баштадым. Ойлонуп Данил айткан машыгуу залына барып машыга баштадым.

Карате менен машыкканыңа ата-энең шарт түзүп бериштиби?

А: Башында көп маани беришчү эмес. 2010-жылы биринчи жолу дүйнөлүк мелдешке кетип жатканда акча жана моралдык жактан колдоо көрсөтүшкөн. Ата-энеме, досторума, өзгөчө тренерим Дмитрий Казановго терең ыраазычылыгымды билдирмекчимин. Мага ушундай тарбия берип, ушул деңгээлге жеткиргендерине ыраазымын.

Ата-энеңден тышкары мамлекет жактан кандайдыр бир колдоо көрсөтүлөбү? Акча жагынан же башка маанилүү жактарынан?

А: Мамлекет тарабынан эч кандай колдоо көрсөтүлбөйт. Эмнеге экенин билбейм. Бирок каратенин федерациясы материалдык жактан колдоо көрсөттү. Көп учурда ата-энелер каржылайт.

өздүк архив

Спорттун тарбиялык мааниси барбы? Сен өзүңө кандай тарбия ала алдың?

А: Ар бир спорттун тарбиялык мааниси бар. Тарбиялык мааниси болбосо, анда ал спорт эмес да. Азыркы мезгилде мени менен тең балдар тамеки тартып, спирт ичимдиктерин ичип көчөдө жүрүшөт. А мен болсо дүйнөлүк мелдештерге катышып, Кыргызстандын желегин желбиретип жүрөм. Мындан артык кандай тарбия болушу мүмкүн.

Спорттогу жетишкендиктерин тууралуу айтып берсең.

А: 3 жолу дүйнө чемпиону болдум. Башка өлкөдө Кыргызстандын желегин желбиретип, гимнин угуу – бул мен үчүн чоң жетишкендик.

Маек куруп бергениң үчүн чоң рахмат.

Белгилей кетсек, Айбек Ибраимов 2010-жылы Кыргызстандын тарыхында биринчи жолу каратэ-до боюнча дүйнөнүн чемпиону болгон. 2011-жылы да ушул эле ийгилигин кайталаган. Ал эми үстүбүздөгү жылдын апрель айында Стамбулда өткөн мелдеште, Айбек 14-15 жаштагы кадеттер арасында 70 кг салмакка чейинки категория боюнча катышкан. Финалдык беттеште түркиялык Ахмет Уйгурду утуп, жеңишке жетишти.

Чемпионат “ката” (комплекттүү көңүгүү) боюнча жана “кумитэ” (таймаш) боюнча өткөн.

Aybek İbrahimov: **“EĞİTİMİ
OLMAYAN SPOR,
SPOR
değildir.”**

Kırgız spor tarihine uluslararası bir altın madalya daha eklendi. 16 yaşındaki Aybek İbaraimov İstanbul'da gerçekleşen dünya karate-do şampiyonası'nda üçüncü defa şampiyon oldu. İbaraimov'la Kırgızistan'daki karate-do sporu hakkında görüştük...

Adinay Berdialiyeva

Nisan ayında İstanbul'da gerçekleşen Dünya Karate-do Şampiyonası'nda 14-15 yaş 70 kilo ağırlık kategorisinde finalde Türk sporcusu Ahmet Uygurdu'yu ile karşılaşan Aybek İbrahimov, rakibini yenerek şampiyon oldu. 2010 ve 2011 yıllarında da dünya şampiyonu olan İbrahimov, Kırgızistan'ın da ilk Karate-do sporcusu.

Üçüncü defa kazandığınız dünya şampiyonluğunuzu kutluyoruz. İstanbul'da geçen yarışma hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Aybek: 7-8 Nisan tarihinde gerçekleşen şampiyonaya 45 ülkeden 3 binden fazla sporcu katıldı. Kırgızistan'dan ise 13 sporcu katıldı. Yarışmaya 8 yaşından itibaren yüksek dereceli sporcular katıldı.

Senin için en güçlü rakip hangi ülke sporcusuydu?

A: Aslında Türkiye sporcusu daha kuvvetliydi. O kendi ülkesinde zafere ulaşacağına emindi. Türkiye'deki tanınan bir sporcuymuş. Finalde onunla karşılaştım ve başarıya ulaştım. Final sonrası ona selam verdiğimde selamımı kabul etmediği için üzgünüm. Ödül töreninde de kürsüye çıkmadım.

Yarışmada herhangi bir zorluk çektin mi?

A: Zahmetsiz bir dünya şampiyonası olamaz. Her şeyin zahmeti olduğu gibi karatenin de kendine özgü bir zahmeti vardır. Mesela 2010'da ilk kez dünya şampiyonasına katıldım. O yarışma sırasında yaralandım. Ama 2012'de Moskova'da gerçekleşen yarışmada hiç bir zorluk çekmedim. Bu kez ise 3 ay hiç dinlenmeden sürekli idman yaptığım için biraz yorgunum.

Kaç yaşından itibaren sporun bu türü ile ilgileniyorsun? Bu kendi tercihin mi?

A: 9 yaşında başladım. İlkokuldayken Rus arkadaşım Danil bana karate ile ilgilenmemi tavsiye etmişti. İlk zamanlar karateyle çok ilgilenmiyordum. Jackie Chan'ın filmlerini, videolarını izledikçe ilgilenmeye başladım.

Karate ile ilgilenmeni ailen nasıl kabul etti?

A: Spora ilk başladığımda ebeveynlerim ilgi göstermediler. Fakat 2010'da Dünya şampiyonasına giderken destekte bulundular. Bundan dolayı aileme, arkadaşlarıma ve antrenörüm Dmitriy Kazanov'a teşekkür ediyorum.

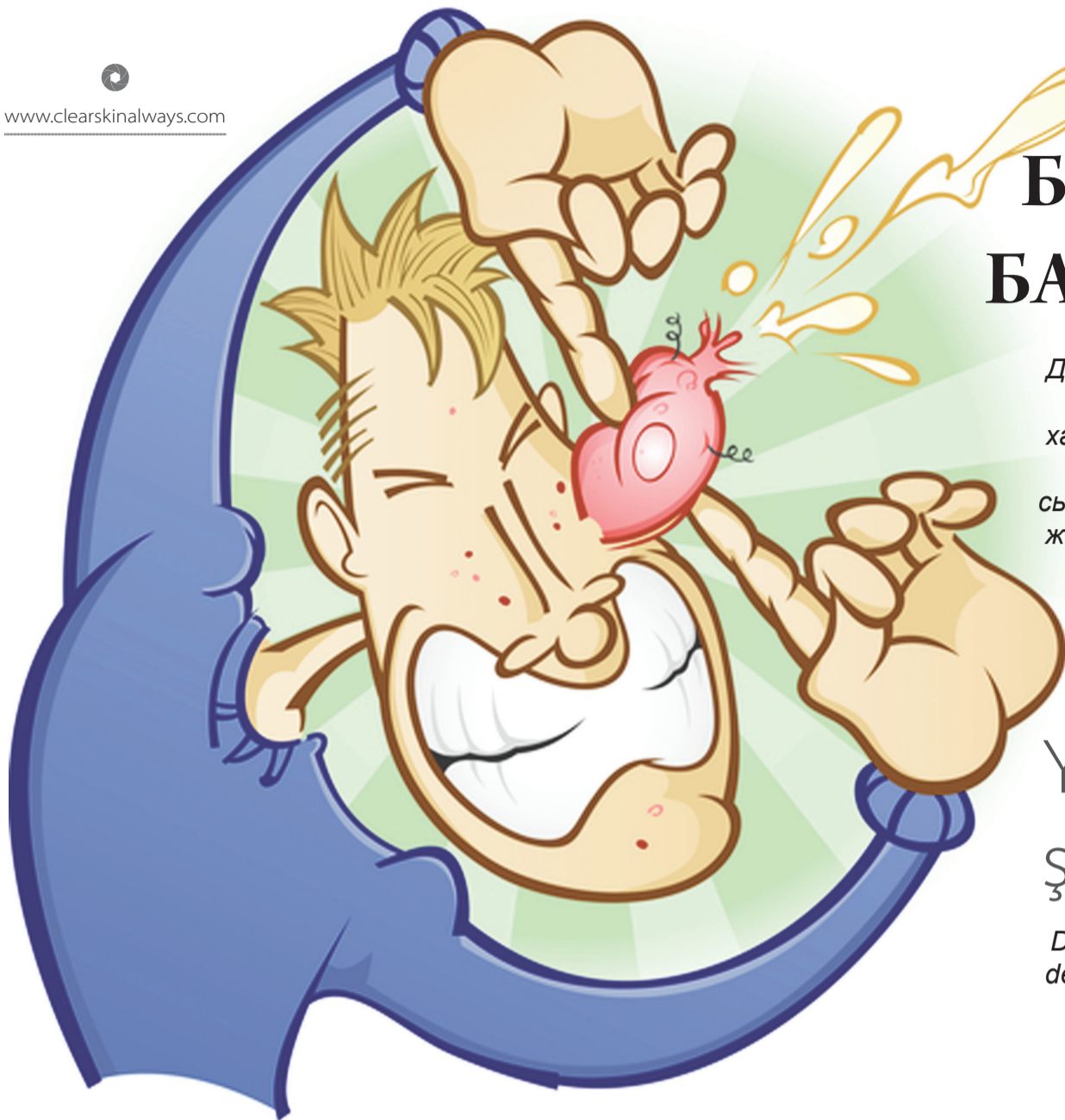
Hükümet tarafından herhangi bir destek aldın mı?

A: Hükümet tarafından Kırgızistan sporcuları için olumlu bir destek yok. Niçin bilmiyorum. Ama Karate Federasyonu tarafından parasal ve manevi destek alıyorum. Çoğunlukla da bütün masraflarımı ailem karşılıyor.

Eğitim ve disiplin anlamında bu sporla ilgilenerek neleri öğrenebildin?

A: Tabi, her sporun ayrı bir disiplin boyutu var. Eğitimi olmayan bir spor, spor değildir. Bugünlerde gençler sigara içerek, alkol kullanarak zamanlarını boşa kaybediyorlar. Ben ise dünya şampiyonalarına katılarak ülkeme hizmet ediyorum.

www.clearskinalways.com

БЕТКЕ ЧЫККАНДЫН БААРЫ БЕЗЕТКИ ЭМЕС

Дүйнөдө оорулардын түрү пайда болгон сайын, тери оорулардын жаңы түрлөрү да көбөйүүдө. Муну ак халатчандар ички организмдеги оорулардын белгиси же денедеги зат алмашуунун бузулушу катары сыпатташат. Анда эмесе, тери ооруларынын ичинен жаштардын бирден-бир көйгөйүнө айланган безетки жөнүндө сөзгө көңүл буруңуз.

Yüzünüzde çıkan her şeyi sivilce sanmayın!

Dünya genelinde hastalık türleri artmaya devam ederken deri hastalıklarının da yeni türleri ortaya çıkıyor. Uzmanlar bu konuyu insan organizmasındaki iç hastalıkların habercisi veya vücuttaki hormon bozukluğu şeklinde açıklıyorlar. Günümüzde ise, sivilce gençlerin korkulu rüyası olan deri hastalıklarının başında gelmektedir.

Безетки кайсы учур болбосун ар бир адамга, көбүнчө майлуу терилерге чыгат. Өткөөл курактагы жашы 12 ден 24кө чейинки жаштарда кезигет. Улуу жаштагы адамдарда болсо 20% эле кездешет. Безетки кээде жаңы төрөлгөн наристелерде да болот, бирок эч кандай тактары калбайт.

ПАРАЗИТТЕР АР БИР АДАМДА БАР

Адистердин айтымында, негизи бетке чыккан безеткилердин 70-80%ы эле ички организмден көз каранды болот. Тагыраак айтканда туура эмес тамактануудан келип чыгат. Ал эми өткөөл куракта да көбөйүп кетет. “Бетке чыгып жаткандын баары эле безетки эмес. Ар бир адамдын терисинде майда паразиттик курттар болот. Мен демодекс аттуу паразиттик курт жөнүндө айта кетейин. Демодекс – бул анча белгилүү эмес паразиттин бир түрү. Адам жашаган жерде демодекс да жашайт деп айтсак жаңылышпайбыз. Ал жандуулардын организмнен сырткары эч жерде жашай албайт. Чоң адамдардын 97%ы демодекстин ташып жүрүүчүлөрү болуп саналат. Бул фактты кытайлык профессор Кью Куй Зун өзүнүн дүйнөгө таанымал клиникалык лабораториясында тастыктаган”,-дейт дарыгер Азамат Абдыкеримов. Дарыгердин айтымында демодекстин 2 түрү бар: Demodex Folliculorum (демодекс фолликулорум) жана Demodex Brevis(демодекс бревис). Адам-

дын бетине көп зыяны тийгени бул - Demodex Brevis. Анткени ал адамдын терисинин астындагы көптөгөн оору пайда кылуучу бактериялар менен бирдей кызматтарды аткарат.

ӨЗ АЛДЫНЧА ДАРЫЛАНУУГА БОЛБОЙТ!

“Күндө кечинде биз бетибиздин кычышканын байкабай тырмай берибиз. Бул учурда курттар теринин үстүнө чыгып зыяндуу заттарды теринин ичине алып кирет. Мына ошол себептен бетибизге ар кандай тактар, кирлер чогулуп, безеткилер чыгып, кеңейген тешикчелер пайда болот. Тери кызарып, теринин майлууугу көбөйүп, ар түрдүү көйгөйлөрдү жаратаат. Демодекс үчүн эң жагымдуу жашоо шарты бул – өсүмдүк майы, майлар, вазелин. Булар көптөгөн косметикалык каражаттарга кошулат, ошондуктан дарылануу учурунда теринизге кам көрүүдө демодексти дарылоо үчүн атайын даярдалган каражаттар менен гана колдонуу сунуш кылынат. Айта кетчү нерсе, бул паразиттер ар бир адамда бар”,- деп билдирди тери дарыгери Азамат Абдыкеримов. Мындан сырткары сыналагы жарнамаларындагы ар түрдүү безеткиге каршы дарыларды сатып алып, өз алдынча дарыланууга болбосун кошумчалады. Өздүк гигиенаны сактап жана туура тамактануу менен бирге 6 айда бир дерматологго кайрылууну сунуштады.

Фарида Сейталиева
Farida Seytaliyeva

Vücutta ansızın çıkan sivilce, her insanda çıkabildiği gibi özellikle yağlı derilerde çok görülüyor. 12 ile 24 yaş arasındaki gençlerde sıklıkla görülen sivilce, yaşlı insanlarda ise sadece yüzde 20 oranında görülüyor.

HER İNSANDA PARAZİT VAR

Uzmanlara göre, genellikle yüzümüzde çıkan sivilcelerin yüzde 70-80'i insan organizmasına bağlı olarak çıkıyor. Yanlış ve sağlıksız beslenmeden dolayı da ortaya çıkan sivilce, ergenlik çağında artış göstermektedir. Yüzümüzde çıkan her şeyin sivilce olmadığını dile getiren Cilt ve Deri Hastalıkları Uzmanı Azamat Abdikerimov, “Her insanın derisinde bulunan küçük parazit kurtları vardır ve Demodex adı verilen bu parazit kurtları sinsi özelliktedir, var olduklarını belli etmezler. Sadece organizmalarda yaşamını sürdürebilen Demodexler, yaşlı insanların yüzde 97'sinde bulunuyor ve bu sebeple yaşlılar taşıyıcı görevi görüyorlar” şeklinde konuştu. Çinli Profesör Kyu Kuy Zun'un araştırmasına değinen Abdikerimov sözlerine şu şekilde devam etti: “Demodexin 2 türü vardır. Bunlar demodex Folliculorum (demodex follisulorum) ve Demodex Brevis (demodex brevis)dir. Bu parazitlerden ise insan yüzüne en çok zarar veren virüs demodex brevistir. Çünkü bu parazit derinin altındaki hastalığı tetikleyici virüsler ile çalışıyor.”

BİLİNÇSİZ TEDAVİLER ÇOK TEHLİKELİ!

Uzman Abdikerimov, parazitlerin nasıl deri dışına çıktığını ve nasıl etki yaptığını şöyle anlattı: “Her gün akşamleyin yüzümüzü fark etmeden kaşıyoruz. Kaşıma esnasında kurtlar derinin dışına çıkıyor ve zararlı şeyleri derinin içine çekiyorlar. Bu sebepten dolayı yüzümüzdeki pislikler çoğalmakta ve çoğalan pislikler gözeneklerden çıkarak gözenekleri genişletmektedir. Daha sonra kızaran derinin yağ oranı artmaya başlar ve yeni problemlere kapı aralar. Kozmetik ürünlerle yapılan tedavi iyi bir sonuç vermeyeceği için demodexiden kurtulmanın en güzel yolu özel hazırlanmış ilaçları kullanmaktır.”

Ayrıca televizyonlarda reklamı yapılan her ilacı almamamız gerektiğini belirtirken Azamat Abdikerimov, yapmamız gerekenin kendi kişisel bakımımızı düzenli olarak takip etmek, sağlıklı beslenmek ve 6 ayda bir doktor kontrolünden geçmek olduğunu söyledi.

Бүтүрүүчүлөрдүн саны 3990го жетти

Manas'ta 12. Dönem Mezuniyet coşkusu

Фарида Сейталиева
Farida Seytaliyeva

"Бүтүрүүчүлөрдү уядан учуру" аземи бүтүрүүчүлөрдүн парады менен башталып, эки өлкөнүн гимндери аткарылып, Түркия Республикасынын Бишкектеги элчиси Нежат Акчал мырза менен университеттибиздин көзөмөлдөө кеңешинин делегациясынын төрагасы Кемал Маденоглу мырза тарабынан жиберилген куттуктоо каттары окулду. Андан соң, Кесиптик жогорку мектептин мүдүрү профессор доктор Гөкхан Четинсай мырза, ТІКА мүдүрү Хакан Эргүн мырза, Жаштар, эмгек жана жумуштуулук министринин жардамчысы Мурат Нуралиевдер келип куттуктоолорун бийдиришти. КТМУнун ректору профессор доктор Себахаттин Балжы жана биринчи проректор профессор доктор Асылбек Кулмырзаев тарабынан кеченин ачылыш сөздөрү айтылды, "Бүгүн университеттибиздин бүтүрүүчүлөрүнүн

саны болжол менен 3990го жетти жана Кыргыз-Түрк бир туугандыгынын туруктуу бир өрнөгү катары келечекти ишенич менен карайбыз" деп баса белгилей кетти ректор. Мындан сырткары университеттин жалпы жамааты менен бирге бүтүрүүчүлөрдүн ата-энелери да салтанаттуу кеченин коногу болушту.

Аземдин жүрүшүндө университеттин факультет, бөлүм жана жогорку мектептеринин мыктысы деп эсептелген студенттерге, өз факультеттеринин декандары жана жогорку мектеп мүдүрлөрү тарабынан белектер тапшырылды. Салтанаттуу кеченин катышуучуларынын чыдамсыздык менен күткөн учуру катары КТМУнун эң алдыңкы студенттеринин агтарын жарыялоону айтсак болот. 2012-2013-окуу жылындагы "Университеттин эң мыкты бүтүрүүчүсү" наамына табыгый илимдер факультети-

нин колдонмо математика жана информатика бөлүмүнүн бүтүрүүчүсү Пейил Эсенгул кызы 3.91, экинчи орунда инженердик факультетинин компьютердик инженерия бөлүмүнүн бүтүрүүчүсү Жыргалбек Шайлообек уулу 3.90, ал эми үчүнчү болуп Адабият факультетинин Чыгыш тилдери (Орус тили жана адабияты) бөлүмүнүн бүтүрүүчүсү

Мурат Дөлекер 3.89 орто баалары менен ээ болушту.

Ал эми коммуникация факультетинин эң мыкты көрсөткүчтөр менен бүтүргөн студенттери катары коомчулук менен байланыш бөлүмүнөн Айгүл Камчиева жана журналистика бөлүмүнөн Халима Манарова сыйланышты.

12. Dönem Mezuniyet

Töreni büyük bir kalabalık ve coşku eşliğinde KTMÜ 2013 mezunlarının geçit töreniyle başladı. Geçit töreninden sonra Milli Marşlar ve törene katılmayan T.C. Bıřek Bıyükelçisi Nejat Akçal'ın ve KTMÜ Mıtevelli Heyeti Başkanı Kemal Madenođlu'nun kutlama mesajları okundu. Kutlama mesajlarının ardından söz alan T.C. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanı Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya, TİKA Başkanı Hakan Ergün ve Gençlik ve İřtihad Bakan Yardımcısı Marat Nuraliev da mezunları kutladılar. KTMÜ Rektörü Prof. Dr. Sebahattin Balcı ve Rektör Vekili Prof. Dr. Asılbek Kulmırzayev, Mezuniyet Töreni açılıř konuşmasını yaptılar. Rektör Balcı konuşmasında, "12. dönem mezunlarımızı verdiđimiz bugünde yaklaşık 3990 mezunumuzla iftihar ediyor ve Kırgız-Türk kardeşliđinin sarsılmaz bir ör-

neđi olarak geleceđe güvenle bakıyoruz" dedi.

Törende Fakülte, Bölüm ve Meslek Yüksekokulu'nun en iyilerine fakülte dekanları ve Yüksekokul müdürleri tarafından hediyeler verildi. Mezuniyet Töreni katılımcılarının heyecanla beklediđi olay ise dereceye giren öğrencilerin açıklanması oldu. 2012-2013 eğitim öğretim yılında Fen Fakültesi Uygulamalı Matematik ve Enformatik Bölümü'nden Peyil Esengul kızı 3.91, Mühendislik Fakültesi Bilgisayar Mühendisliđi Bölümü'nden Cırgalbek Şayloobek uulu 3.90 ve Edebiyat Fakültesi Dođu Dilleri (Rus Dili ve Edebiyatı) Bölümü'nden Murat Döleker ise 3.89 ortalamasıyla dereceye girdiler. İletişim Fakültesi'nde ise fakülte birinciliđini Halkla İliřkiler ve Reklamcılık Bölümü'nden Aygöl Kamçiyeva ile Gazetecilik Bölümü'nden Halima Manarova paylařtı.

МАНАСТЫН БҮТҮРҮҮЧҮЛӨРҮНҮН ЭҢ АЛГАЧКЫ ТАСМАСЫ

Элнур Ташбаева

Manas mezunlarından ilk film

Elnura Taşbayeva

Тасманын режиссеру Нурбек Мусаев баш болуп, оператору Акжол Бекболотов жана КТМУнун 4-курсунун студенти Аскар Нуракун уулу, художник-постановщик Орозбай Абсаттаров, сценарийдин автору Саматбек Усупов, монтажчы Жоомарт Ташиев, үн режиссеру Калыбек Шерниязов тарабынан тартылган толук метраждуу тасма Акжол Бекболотовдун демилгеси менен көтөрүлүп чыккан. "Көргүм келет" аталышына ээ болгон тасманын бюджети 20 миң доллар тегерегин чапчып, учурда камерага тартуу процесси аяктады", - дейт тасманын директору Алмаз Супатаев.

"Көргүм келет" тасмасында эки жаштын ортосундагы таза, тунук сүйүү, ага болгон каршылыктар чагылдырылып жана чоң көйгөйгө кабылган башкы каарман Кайраттын тагдыры сүрөттөлөт.

Жаратуучулардын айтымында кино сүйүүчүлөр "Көргүм келет" тасмасына үстүбүздөгү жылдын күз айларында күбө боло алышат.

Эскерте кетчү нерсе, буга чейин Акжол Бекболотов, Нурбек Мусаев, Алмаз Супатаевден түзүлгөн чыгармачыл топ "Карт бойдок" тасмасынын үстүндө иштешкен.

Akjol Bekbolotov'un girişimiyle çekimleri tamamlanan "Görmek İstiyorum" adlı filmin ekibi Manas mezunlarından oluşuyor.

İki gencin arasındaki aşkın büyük bir probleme nasıl dönüştüğünü anlatan filmin yönetmeni Nurbek Musayev, kameramanları Akjol Bekbolotov ve Askar Nurakun uulu, yapımcı tasarımcısı Orozbay Absattarov, senaristi Samatbek Usupov, montajcısı Joomart Taşiyev ve ses yönetmeni Kalibek Şer-niyazov.

Filmin yapımcısı Almaz Supatayev, 20 bin doların üzerinde bir bütçeyle çekilen filmin, montaj aşamasında olduğunu belirtti. Sinema severler "Görmek istiyorum" filmini sonbahar aylarında seyredebilecekler.

Akjol Bekbolotov, Nurbek Musayev ve Almaz Supatayev'den oluşan ekip, "Kart Boydok" filminde de çalışmıştı.

өзүк архив
arşiv

Дүйшөнбек Байдөбөтов:

Айтматовдун чыгармасы мага турмуштук сабак болду

Сүйүктүү тасмаларыбыздагы башкы каармандардын образдарын жараткан артисттер бизге тасмадагы элеси, мүнөзү жана жүрүм-туруму менен эсте калат эмеспи. Улуу жазуучу Ч.Айтматовдун “Делбирим” чыгармасынын негизинде тартылган “Мен Тянь-Шань” аттуу тасма учурунда чоң популярдуулукка жетишип, элдин сүймөнчүлүгүнө айланган. Түрк эли да “Делбиримди” өздөрүнүн вариантында (түркчө аталышы “Sevli boylum al yazmalım”) экрандаштырышкан. Бүгүнкү макалабызда дал ошол тасмада Ильяздын образын жараткан актер, учурда Кыргыз Республикасынын эл артисти Дүйшөнбек Байдөбөтов менен маек курдук.

Айдай Амангелди Кызы
Сезим Токтобек Кызы

- Бала чагыңыз тууралуу азыноолак кеп салсаңыз?

Ар кимдин тагдыры ар кандай болот экен. Менин балалыгым катаал мезгилге туш келди. Жети жашымда атамдан, он жашымда апамдан айрылып, эрте жетим калдым. Өзүм үйдүн эң кенжесимин. 1949-жылы жарык дүйнөгө келгем, ошондо атам 73, апам 49 жашта экен. Улуу жеңемдин (Татый апа дечүмүн) колуна чоңойдум. Ошол мезгилде согуштун залакасы, жашоонун оордугу ар бир үй бүлөгө өз таасирин тийгизбей койгон жок. Бир жылда болгону бир жолу гана кийим кийчүбүз. Бир окуяны айтып берейин. 7-классымда мага Татый апам эки тоок берип: “Ушуну сатып, тапичке алып ал”, - деди. Айыда чокой, гөлөш кийип чоңойгондуктан, тапичке эмне экенин билчү да эмеспиз. Анан базардан биринчи жолу тар тапичке алып, жолдо катар кийбей жылаңайлак үйгө чейин көтөрүп келгеним эсимде.

- Артист болуу бала чагыңыздагы кыялыңыз болсо керек?

Окуучулук кезимде эле театрды абдан жакшы көрчүмүн. Мектепте окуп жүргөндө кыргыз драмтеатрынын артисттери жолугушууга келишти. Д.Күйүкова, Б.Кыдыкеева, Ж.Сейдакматова, Б.Шалтаев, И.Рыскулов сыяктуу легендарлуу артисттер жолугушууга келишип, Шекспирдин “Азоого чалма” деген пьесасын коюп кетишкен. Ошондо пьесаны көрүп отуруп, актерлук кесип ушунчалык түйшүктүү, бирок ошого карабай кандай сонун жана ардактуу деп аябай таң бергем.

- Ильяздын ролуна кандайча тартылып калдыңыз эле?

Кыялымды орундатуу максатым менен Москвадагы театралдык окуу жайга тапшырдым. Акыркы курста окуп жүргөн кезимде Мосфильм тарабынан “Мен Тянь-Шань” деген эки сериялуу кино тартылмай болду. Кастингте ар кайсы жерлерден актерлук билими бар мен мен деген жаштар келип жатышты. Тагдыр буйруп, көптөгөн актерлордун арасынан Ильяздын ро-

луна мени, ал эми Аселдин ролуна 8-классы жаңы бүткөн секелек кыз Динара Чочунбаеваны бекитишти. Ошондо мен 23 жашта элем. Чыныгы жашоодо да Ильязга окшош болгондугум үчүн мени тандашса керек деп ойлойм. Бул роль менин кинодогу тушоо кесүүм болду.

- Ильяздын образын жаратууда кыйынчылыктар жаралдыбы?

Ильяздын образы ар бир кыргыз жигитинин мүнөзүнө төп келет деп эсептейм. Жаш кезде адам намыскөй жана чапчаң болот. Меники гана туура деп, өрттөй күйүп турат. Кинодогу жараткан образым мага өтө окшош десем болот. Көрсө, мен Ильяздын ролун жаратам деп өзгөчө деле аракет кылбаптырмын, мен ошол убактагы өзүмдү эле ойноптурдум.

- Сиздин оюңузча, Айтматов эмнеси менен гениалдуу?

Мен Чыңгыз атабыздын гениалдуулугуна өтө таң берем. Турмушту турмуштай кылып даана көрсөтүп бере алган улуу жазуучу. Байкасаң, бул адамдын чыгармаларынан падышаларды, аша чапкан байларды дээрлик кезиктире албайбыз. Каармандардын бардыгы жөнөкөй колхозчу, катардагы ишкер, Ильязга окшогон шопур, чабан – бардыгы эл арасынан чыккан адамдар. Мына ошол жөнөкөй адамдардын образдарынан намыскөйлүктүн, баатырдыктын, эр жүрөктүүлүктүн, кыскасы адамдык сапаттын бийиктигин алып чыккан.

- Ильяздын тагдырына кандай баа бересиз?

Мен аны аяйм. Ильяз өзүнүн жаңылыштык кетирип жатканын сезген жок. Ал өз жолунан адашып калды. Аселдин: “Бар, катаңды оңдо, али кеч эмес”, - дегенин укпай, куру намыска алдырып, барбай койду (айтып берип жатып, образга кирип кеттиби, айтор көзү жашылданып, ыйлап да алды). Чыныгы жашоодо, балким, мен да Ильяздын тагдырын кайталамакмын. Көрсө, Айтматов жазган чыгармаларын бизге сабак болсун, жаштар жолунан адашпасын! Турмушта адаштырган тумандар көп болот, ошол туман-

дардан аман-эсен чыксын! Кокусунан жыгылып, турмушунан мүдүрүлүп калбасын деген максатта жазган турбайбы. Аткарган ролумдан кийин бүтүндөй жашоом үчүн чоң сабак алдым десем болот.

- Окурман катары чыгармада кайсы каарманга өзгөчө баа бересиз?

Айтматов Аселдин образын мыкты түзгөн деп эсептейм. Бир учурун айтайын. Ильяз Бектемирдикинен Аселге: “Жүрчү, Асел, балабызды ал да, кетели. Баары мурункудай болот”, - деп айтканы бар. Ошондо Асел акырын гана башын чайкап, макул эмес экенин билдирет. Эгер Айтматовдун каарманы начар, ажаан аял болгондо: “Акмак, эми түштөн кийин ушинтип айтканга кантип дитиң барат? Сен мени таштап кеткенди унуттуңбу? Баламды, мени таштап, башка аялга кетип калдың эле го”, - демек да. Дал ушул эпизоддо жазуучу Аселдин адамдык жана аялдык сапатынын бийиктигин таамай көрсөтө алган деп эсептейм.

- Маегиңиз үчүн рахмат! Ишиңизге ийгилик!

Айта кетсек, интервью учурунда Байдөбөтов өтө кызыктуу жана сүйүнүчтүү кабары менен бөлүшө кетти. Көрсө, жакында “Делбирим” тасмасынын уландысы тартылат экен. Сценарийи да даяр болуп калыптыр. Байдөбөтовдун айтканында, Ильяздын тагдыры бүгүнкү күндөгү көз караш менен улантылып тартылат. “Ильяздын ролун өзүм ойнойм. Мурдагы эле актерлорду издештирип тартууга аракет жасайбыз”, - деп маек курду. Бул жаңылыкты укканыбызда Айтматовдун тирүү элеси көз алдыбызга тартыла түштү. Ким билет, балким, Айтматов тирүү болгондо “Делбиримдин” уландысы жазылат беле? Бул бардыгыбыз үчүн чоң арман болуп кала берет. Бирок уландысын Айтматов өзү жазбаса да буга кайдыгер эмес адамдардын ишти колго алып, “Делбиримге” экинчи жашоо тартууланганга аракет кылып жатышкандарынын өзү эле сыймыкка арзый турган нерсе. Биз аларга ийгилик гана каалайбыз!

Düşönbek Baydöbötov:

“Aytmatov'un eserleri benim kaderimi belirledi”

Sevdiğimiz filmlerde başrolleri oynayan aktörler, filmlerdeki tarzları, karakterleri ve izledikleri yol ile akıllarımızda yer etmektedirler. Büyük yazar Cengiz Aytmatov'un yazdığı, Türkiye'de de uyarlanıp çekilen ve hatta yakında günümüze uyarlanarak devamının çekileceği “Selvi Boylum Al Yazmalım” sinema filminde “İlyas” rolüyle büyük bir kitleyi kendisine hayran bırakan Kırgızistan'ın onur sanatçısı Düşönbek Baydöbötov ile sohbet ettik.

Ayday Amangeldi kızı
Sezim Toktobek kızı

- İlyas'ın rolünü oynayan aktörün çocukluğu nasıl geçmişti?

Herkesin kaderi farklı oluyormuş. Benim çocukluğum zor zamanlara denk gelmişti. Henüz 7 yaşındayken babam, 10 yaşındayken de annem vefat etmişti. Böylece erken yetim kaldım. Aslında ben ailemin en küçüğüyüm. 1949 yılında doğmuşum, o zaman babam 73, annem 49 yaşlarındaymış. Büyük yengemin ki ona Tatıy apa derdim, elinde büyüdüüm. O zamanlarda savaşın etkisi, yaşamın zorlukları her ailede görülüyordu. Bir senede sadece bir kez giysilerimizi değiştirdik. Başımın geçen bir olayı anlatayım. 7 sınıftayken Tatıy apa iki tavuğu vererek, “Bunları sat ve kendine yeni terlik satın al” dedi. İlk kez kendime pazardan yeni güzel terlik satın alıp tozlu yolda onları giymeye acıdığım için eve kadar yalınayak geldiğimi hatırlıyorum. Meğer o zamanlar çocuk olsak bile yeni şeylere acıyıp, onların kıymetinin farkına varmışız. Zamanın zorluğu bize öyle ders olmuş.

- Zor bir yaşam mücadelesi geçiren o çocuk, nasıl aktör oldu?

Çocukken, “çok param olsun, zengin olmalıyım” gibi düşüncelerim olmadı hiç. Lisede-yken tiyatroyu çok severdim. “Keşke mükemmel bir aktör olsam da filmlerde başrolde oynasam” diye hayal etmişim. Kırgızlarda yaygın bir söz vardır: “Gencin arzusu gerçekleşir” derler. Bu söz gerçek. “Selvi Boylum Al Yazmalım” filminde başroldeki İlyas rolü benim sinema oyunculuğundaki ilk adımım oldu. Lisede-yken Kırgız Dram Tiyatrosu'nun oyuncularını bir araya gelmişlerdi. Küyükova, Kızıkeeva, Seydakmatova, Şaltaev, Ruskulov gibi efsanevi aktris ve aktörler Shakespeare'in “Azoogo Çalma” oyununu oynamışlardı. Oyunu izlerken aktör olmak ne kadar zor, diye düşünmüştüm, oyunculuğu ne kadar zor olsa da çok ilginç ve harika bir şey diye heyecanla oyunu izleyip şaşırılmışım ve tam olarak o oyundan sonra aklıma aktör olma düşüncesi yerleşip hayallerimde canlanmaya başlamıştı.

- İlyas rolü sinemadaki ilk adımımız. Daha önce başka projelerde yer almamışsınız. Demek ki o zamanlar tecrübesizdiniz. “Selvi Boylum Al Yazmalım” gibi önemli bir filmde önemli bir role nasıl seçildiniz?

Hayalimi gerçekleştirmek amacıyla Moskova'daki tiyatro üniversitesine gitmişim. Son sınıftayken Mosfilm tarafından “Ben Tyan-Şan” adlı iki bölümden oluşan film çekilecekti. Yapımcıya çok deneyimli ve birçok yerde aktörlük yapanlar geliyordu. Kader işte... Birçok aktörün arasından İlyas rolüne beni, Asel rolüne ise 8. Sınıfı yeni bitirmiş Dinara Çoçunbaeva'yı seçtiler. O zaman ben 23 yaşındaydım. Gerçek hayatta da İlyas'a benzediğim için başrolde beni seçildim diye düşünüyorum.

- Rolü oynarken başımızdan ne gibi zorluklar geçti?

İlyas karakteri her Kırgız gencin karakter yapısına yakın bir karakterdir. Gençken insan namuslu ve çevik olur. İlyas karakterindeki cesaret ve doğruluk yanları, gerçek hayatta benim karakter yapımla çok benzerlik göstermekteydi. Filmdeki rolüm bana çok benzediğinden dolayı İlyas'ın rolünü canlandıracağım diye çok fazla gayretim olmadı açıkçası, ben sadece kendimi oynamıştım.

- Sizce Aytmatov hangi özelliği ile dahidir?

Ben yazarın dahiliğine hayret ederim. Yaşamı yaşam gibi gösterebilen büyük yazar. Dikkat ederseniz O, eserlerinde padişahlardan, zenginlerden bahsetmez. Kahramanların hepsi sade çiftçi ya da normal işçi. İlyas gibi sürücü, çoban... Hepsi halk içinden çıkan insanlardır. İşte belirttiğimiz gibi insanların yüzlerindeki o namusu, cesareti, iyiliği kısacası insanlığı yansıtabildiği için büyük bir insandır.

- İlyas'ın kaderini nasıl değerlendiriyorsunuz?

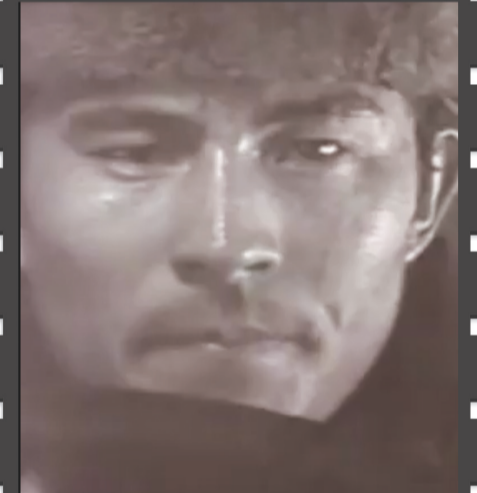
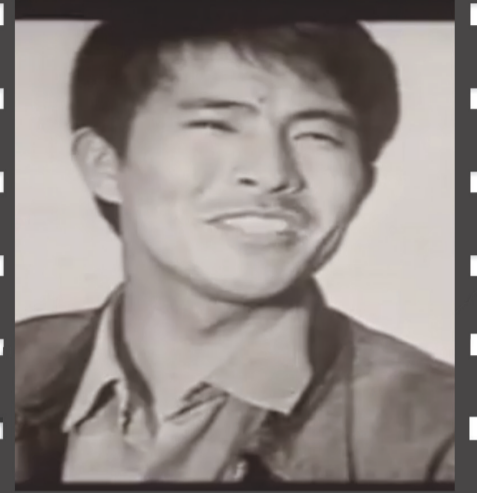
Benim onu her düşündüğümde canım acıyor. İlyas yanıldığının farkına varamadı. Ne yazık ki yolunu kaybetti. Asel'in “Git, hatanı düzelt, hala geç değil” şeklindeki öğütlerini dinlemedi. Kuru namusundan kurtulamadı. Galiba ben de gerçek hayatımda İlyas'ın bu yaşadıklarını yaşadım. Fark ettiyseniz, Aytmatov yazdığı eserlerin bize ders olması, gençlerin yollarından kopmamaları, birden düşüp de hayatta geri kalmamaları için yazmış. Hayatımızda yolumuzu kaybettiren sisler çoktur ama onları yenibilirsin. Bu rolden sonra bütün hayatımda İlyas'ın yaşamından örnek aldım diyebilirim.

- Okuyucu olarak eserde kimin rolüne özellikle değeri veriyorsunuz?

Aytmatov, Asel karakterini çok iyi yaratmış diye düşünüyorum. Bir anını söyleyeyim. Biliyorsunuz ki İlyas Bektemir'in evinde tesadüfen Asel ile karşılaşır. Ne yapacağını bilmeyip zorluk çeker. Ertesi gün giderken Asel'e “Hadi, Asel! Çocuğumuzu al da gidelim! Her şey önceki gibi olacak” der. Yalnız bu sözler karşısında Asel, sadece kafasını hayır anlamında sallayarak cevap verir. Eğer Aytmatov'un kahramanı fena, gürültülü bir kadın olsaydı, “Utanmaz, her şey bittikten sonra nasıl böyle konumaya cesaret ediyorsun? Sen beni bıraktığını unuttun mu? Oğlumuzu, beni bırakıp başka kadına gittiğini unuttun mu?” diyecekti. İşte bu noktada yazarın Asel karakterini yaratırken ona yüklediği insanlığı da, kadınlığı da açıkça gösterebilmiş diye düşünüyorum.

- Bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür eder, başarılarımızın devamını dileriz!

Eğer Aytmatov aramızda olsaydı “Selvi Boylum Al Yazmalım”ın devamı yazılır mıydı, kim bilir? Hepimiz için bu büyük bir hayaldir. Fakat devamı Aytmatov tarafından yazılmasa bile, “Selvi Boylum Al Yazmalım”a ikinci kez hayat vermeye çalışanları iftiharla anıyor, kendilerine başarılar diliyoruz.

АЗАМАТ КАПАР: “МАНАСТАН ЧИКАГОГО ЖОЛДОМО АЛГАМ”

“Манас” гезитинде “Экс-студент” рубрикасы сандан-санга жазылып келе жатат. Рубриканын бул санында өзүнүн унутулбас студенттик күндөрү тууралуу КТМУнун экс-студенти, учурда КР Экономика министрлигине караштуу “Кристалл” заводунда орун басар Азамат Капар менен маек курдук.

Асел Замирбекова

МАНАС АЙЫЛЫНАН “МАНАСКА” КЕЛДИМ

Жашоомдун эң кызыктуусу – Талас жергесиндеги Манас айылында Манас көчөсүндө жашап, “Манас” лицейинде окуганым. Ошондой эле мектепти бүтүрөрдө “Манас” университетинде окууну максат кылдым. Максатымды ишке ашырыш үчүн сынакка кирип, ийгиликтүү экономика факультетинин менеджмент бөлүмүнө өттүм. Ошентип Манас айылынан “Манас” университетине келип калдым.

ЛИФТТЕ БОЛГОН ОКУЯ

Студенттик кезим жашоомдогу эң эле унутулбас күндөрүмдүн бири болду. Эсимде, экзамендерге даярданам деп аудиторияларга кирип кечке чейин отуруп калчумун. Ошондой күндөрүмдүн биринде аудиториядан кеч чыгып, тезирээк 1-кабатка жетейин деп лифтке түшкөм (ал кезде да лифтке түшүүгө болбойт эле). Баскычын басып, ылдый баратсам лифт токтоп калды. Ошол замат жардам баскычын басып чалсам эч ким жооп бербей койгон. Себеби, ал күндүн эртеси майрам эле бардык кароочулар, мугалимдер, студенттер эрте чыгып кетишиптир. Эмне кылаарымды билбей лифттин эшигин тепкилеп, кыйкыра баштагам, мага окшогон “чалышкан” дүңгүрөктү угуп мага жардам берген.

ДЕБАТТЫН КЫРГЫЗ ЛИГАСЫНДА ЧЕМПИОН...

Окуудан сырткары мен даярдоо курсунан баштап дебат оюндарына катышкам. Кыргыз лигасында чемпион болгом. Ошол мезгилдерде эң мыкты дебатчыларга жаңыдан “Манас кубогу” ыйгарыла баштаган, алгачкы “Манас кубогун” биз алып келгенбиз. Дебат мага көп мүмкүнчүлүктөрдү ачып берди, азыр да мен дебат оюндарына катышып ойноп келе жатам.

БИЛИМИДДИН “ПАЙДУБАЛЫ” – “МАНАС” УНИВЕРСИТЕТИ

Азыркы учурда КР Экономика министрлигинде иштеп жатам. Ал эми тагыраак айтканда, Кыргызстандагы банкротко учураган заводдорго

инвесторлорду таап, заводдорду ишке келтиребиз. Министрликте иштеп калышыма биринчиден, “Манас” университетти жардам берди, себеби билимдин “пайдубалын” курду жана бизнестин түшүнүгүн берип, бизнес чөйрөгө кирүүмдү камсыз кылды. Ал эми “фундаменттен” кийин боло турган “кышты” мен Америкадан алдым. Анткени 2-курстан кийин мени квалификацияны жогорулатуу үчүн Чикаго университетине жиберипкен.

МЕКЕНИНДИН МАҢЫЗЫ БАШКА ӨЛКӨДӨ СЕЗИЛЕТ

Оор учурлар, оор күндөр башка өлкөдө көп болот. Ошондой күндөрдө өз жериңди эстеп, өз мекениңдин маңызын, маанилүүлүгүн сезет экенсиң. Америкада жүргөндө, сагыныч сезимин кичине болсо да таратыш үчүн кыргызча туулган жер, Ала-Тоо жөнүндө ырларды угуп кусалыкты таратып калчумун.

“АЗАМАТ” АТЫМ “АДО” БОЛУП КАЛГАН КҮНДӨР

Менин атым “Азамат” болгондуктан, дайыма атыма татыктуу болууга аракет жасайм. Кичинекейимде көп тентек кылбай, ата-энемдин, агай-эжейлеримдин сөзүн угуп жүргөн бала элем. Бирок, албетте, кээде тентек кылган күндөр да болот, ошол заматтарда мага: “Азамат, сен “Азамат” болбой эле “Адо” болуп жатасың!” деп калышчу. Азыр да ата-энемдин, агай-эжейлеримдин үмүтүн үзбөш үчүн “Азамат” деген атка татыктуу болууга умтулуп жатам.

КӨНҮМҮШ СУРООЛОРГО МААНИ БЕРҮҮ КЕРЕК

Эгерде өз тажрыйбам менен бөлүшө турган болсом, анда көнүмүш болуп бүткөн суроолорго маани берүү керек экенине көзүм жетти. Мисалы, “Бул жашоого эмне максат менен келдиң?” деген суроону бардыгы бере беришет. Андыктан, мен бул суроону көнүмүш бир суроолордун бири деп капарыма алчу эмес элем. А чындыгында ушул суроо бул жашоодогу эң негизги маселелердин бири тура, ал эми ага жооп издөө көп нерсеге олуттуу кароого өбөлгө түзөт экен.

өздүк архив

АНКЕТА

Аты-жөнү:
Жаманкулов Азамат Капарович

Туулган жылы:
27-сентябрь 1987-жыл

КТМУда окуган жылдары:
2005-2007-жылдар

Чикагодо окуган жылы:
2008-2011

Факультеттеги куратору:
Сейил Нажимудинова

Azamat Kapar:

“Manas’tan Şikago’ya bir bilet almıştım”

Asel Zamirbek kızı

Bu sayımızın “Eski-öğrenci” bölümünde ise kendi unutulmaz üniversite günleri ile KTMÜ’nün eski öğrencisi, şimdilerde ise Ekonomi Bakanlığı’na bağlı “Kristall” fabrikasının Müdür Yardımcısı olarak çalışan Azamat Kapar ile sohbet ettik...

MANAS KÖYÜNDEN MANAS’A GELDİM

Hayatımın en ilginç olayı, Talas Bölgesi’ndeki Manas Köyü’ndeki Manas Sokağı’nda oturup, Manas Lisesi’nde okumam ve ardından da lisedeyken hedeflediğim “Manas” Üniversitesi’ni kazanmam oldu. Hedefime ulaşmak için girdiğim sınavda başarılı olup İşletme Bölümü’ne geçtim. Böylece Manas Köyü’nden “Manas” Üniversitesi’ne geldim.

rak “Manas” Üniversitesi sağladı. Çünkü eğitimimin temelini kurdu ve alanımda beni yetiştirerek iş dünyasına girmeme yardımcı oldu. Bu temelden sonra eğitim duvarımın devamını Amerika’da güçlendirdim. Çünkü ikinci sınıftan sonra beni mesleki alanda uzmanlaşmam için Şikago Üniversitesi’ne göndermişlerdi.

ANA VATANININ ANLAMINI BAŞKA ÜLKEDE HİSSEDİLİYOR

Başka ülkede çok fazla zor günleriniz oluyor. O günlerde kendi vatanınızı hatırlayarak, asıl anlamını hissediyormuşsun. Amerika’dayken vatan hasretimi Kırgızca Ala-Too ve vatanla ilgili şarkılarla gidermeye çalışıyordum.

‘AZAMAT’ İSMİNİN ‘ADO’ OLDUĞU GÜNLER

Benim ismim “Azamat” (Yiğit) olduğu için her zaman kendi ismime göre yürümeye, hakkını vermeye gayret ediyorum. Küçükken yaramazlık yapmamaya, anne-babama laik bir evlat, öğretmenlerime laik bir öğrenci olmaya gayret etmiştim. Ama tabi bazen bazı yaramazlıklarım çıkıyordu ve o zaman bana: “Azamat, sen ‘Azamat’ değil ‘Ado’ oluyorsun!” diyorlardı. Şimdi de anne-babamın ve öğretmenlerimin umudunu kaybetmemek için, “Azamat” ismimin hakkını ödemek için çaba gösteriyorum.

BASMAKALIP SÖZLERE ANLAM VERMEMİZ GEREKİYOR

Eğer de kendi tecrübemi paylaşacak olursam, söylemek istediğim şey basmakalıp sözlerle anlam vermemiz gerekiyor. Mesela, “Bu dünyaya niçin geldin?” gibi soruları çok sorarlardı. Ben de bunları basmakalıp sorular diye düşünmüştüm. Ama gerçekten bu soru dünyadaki en önemli problemlerden biri...

ASANSÖRDE OLAN OLAY...

Üniversite günlerim hayatımın unutulmaz parçasıdır. Hatırlıyorum, sınava hazırlanmak için dersanelerde akşama kadar kalıyordum. O günlerden birinde dersaneden geç çıkmış, birinci kata çabuk inmek için asansöre binmiştim, tabi o zamanlarda asansöre binmek yasaktı. Düğmeye bastım ama asansör aşağıya giderken durdu. Hemen yardım düğmesini basıp telefon açtım ama hiç kimse cevap vermemişti. Çünkü ertesi gün bayramdı ve herkes evlerine erken gitmişti. Ne yapacağımı bilmeden asansörün kapısını tekmelemiştim, bağırmıştım. Benim gibi o gün geç saatlere kadar çalışmakta olan biri bağırmalarıma gelip, bana yardım etmişti.

TARTIŞMA KULÜBÜNÜN KIRGIZ LİGİNDE ŞAMPİYON...

Hazırlıktan başlayarak ben kendimi sadece öğrenimle sınırlamadan debatlara da gitmiştim. Kırgız liginde şampiyondum. O yıllar en iyi tartışma oyuncularına ilk defa “Manas Kupası” veriliyordu ve ilk kupayı biz almıştık. Debat bana çok büyük imkanlar sağladı. Şimdi de tartışma oyunlarına zevkle gidiyorum.

BİLİMİNİN TEMELİ - MANAS ÜNİVERSİTESİ

Şu an Ekonomi Bakanlığı’nda çalışıyorum. Tam olarak, Kırgızistan’daki iflasını ilan eden fabrikalara yatırımcılar bularak çalışır hale getiriyoruz. Bakanlıkta çalışmamı ilk ola-

Adı-Soyadı – Camankulov Azamat Kaparoviç

Doğum Tarihi – 27 Eylül 1987

KTMÜ’de eğitim aldığı tarih – 2005-2007 eğitim-öğretim yılları

Şikago’da eğitim aldığı dönem – 2008-2011

Fakülte’deki danışman öğretmeni – Seyil Nacimudinova

Manas

• KTMÜ Adına Sahipleri

Rektör Prof. Dr. Sebahattin Balci,
Rektör Vekili Prof. Dr. Asilbek
Kulmırzayev

• Genel Yayın Yönetmeni

Prof. Dr. Mehmet Küçük Kurt

• Yayın Koordinatörü

Uzm. Turan Berker Akdevelioğlu

• Yayın Danışmanları

Öğr. Gör. Dr. Gülzada Stanaliyeva
Öğr. Gör. Dr. Gökçe Yoğurtçu

• Şef Editör

Ayper Seyitbekova

• Editörler

Ernist Kubatov, Farida Seytaliyeva

• Sayfa Tasarımı

Dilşad Matkulov

• Yazışma Bilgileri

KTMÜ İletişim Fakültesi Cal
Yerleşkesi, Bişkek

• Tel +996(312)492756/1156

• editor@mediamanas.com

Yerel Süreli Yayın №1389

“ММК колдоо борбору”

Fonu Matbaası’nda 3000 nüsha
basılmıştır. Şipariş № 1731

БИШКЕК ШААРЫНДА СССР УЧУРУНДА САЛЫНГЫН ИМАРАТТАР КӨП. БИРОК БИЗ АЛ ИМАРАТТАРГА КӨП МААНИ БЕРБЕЙБИЗ. ЭГЕРДЕ АЛАРДЫН АЙЛАНАСЫН ЖАКШЫЛАП КАРАСАК ТАҢ КАЛААРЛЫК ЖАНА КӨЗ СУКТАНААРЛЫК МОЗАИКАЛАРДЫ КӨРӨ АЛАБЫЗ. БУЛ МОЗАИКАЛАР КАНЧАЛАГАН ЖЫЛДАР БОЮ ӨЗ СЫНЫНАН КЕТПЕЙ КЕЛЕ ЖАТАТ.

Ушундай мозаикалардын бирин Аламедин-1 кичи районундагы Көлбаев көчөсүндө жайгашкан балдар спорт комплексинден көрө алабыз. Бул мозаиканы ким тартты? Кимдер тарабынан тартылган мозаика? деген суроолор дароо пайда болот. Ошол убактагы мозаика жараткан адамдар азыркы мезгилде жок. Бирок 1973-жылдагы балдар спорт комплексинин жетекчисин Тайлак Камбаралиевтен мозаика жөнүндө маалымат алдык. Камбаралиевтин айтымында, спорт комплексинин мозаикаларын тизмелерин өзү чийип даярдап берген. “Мозаикада 70-жылдагы спортчулардын азыркы спортчуларга берген эстафетасын чагылдырган. Ал эми мозаиканы кыргыз жана чечен улутундагы адамдар там бетине түшүрүшкөн. Анын таштарын кайдан алып келишкендиги белгисиз. Бирок алар мозаиканы жасагандары үчүн акчалай сыйлык менен сыйланышкан,” - деди Камбаралиев.

бүтүндөй тарыхты камтыган мозаикалар

Адинай Бердиалиева

өздүк архив

КЫРГЫЗСТАНДАГЫ АЛГАЧКЫ “КОНОК ТОСУУ” МОЗАИКАСЫ

Кошумча маалыматтарга караганда мозаика Кыргызстанга 60-80-жылдардан баштап там бетине тартыла баштаган. Мозаика сөзү француз тилинен сөзмө-сөз которгондо “музаларга арналган” дегенди билдирет. Мозаиканы эң биринчи жолу биздин эрага чейин 2400-жылы “Урука”, “Ура”, “Эруду” элдери ойлоп табышкан.

Ал эми Кыргызстанга эң биринчи жолу 1964-жылы Андрей Николаевич Михалев “Конкок тосуу” мозаикасын жараткан. Бул мозаика Бишкек шаарында Тынчтык проспекти менен Ажыбек-Баатыр көчөсүнүн кесилишинде жайгашкан. Биз бул мозаикадан көп улуттагы адамдарды, алардын мейман достугун көрө алабыз. Ошондой эле кайсы улуттан болбосун алардын биримдиги ынтымагы бар экендигин бул мозаика дагы бир жолу далилдеп турат.

“ЖАШООДО АР КАНДАЙ КАРАМА-КАРШЫЛЫКТАР БОЛОТ ЖАНА БОЛО БЕРЕТ”

1978-жылы Ильина Лидия Александровна “Ленин биз менен” мозаикасын элге тартуулаган. “Ленин биз менен” мозаикасы Жаш Гвардия бульвары жана Токтогул көчөлөрүнүн кесилишинен орун алган. Бул мозаиканы бир караганда адамдардын бири-бирине болгон терс көз караштары. Ал эми экинчи жактан караганда алардын ынтымагын көрсөтөт. Негизинен бул мозаика өзүнө көптөгөн сүрөттөлүштү камтыйт. Мисалы студент кыздын чачын жайып жүргөнү. Бирок ошол эле учурда кыздын колунда китеп бар. Бул республиканын негизги окуу символу эле. Бул мозаиканын ич ара карама-каршы жактарынын бири. “Жашоодо ар кандай карама-каршылыктар болот жана боло берет” деген оюн Л.Ильина өз мозаикасында чагылдырган.

СҮРӨТЧҮЛӨР КЕҢЕШИ ЭМНЕГЕ МАКУЛДУГУН БЕРИШТИ?

1979-жылы Сапар Айтиевдин “Кайра жаралуу” мозаикасы менен Кыргызстан дагы бир мозаикага толукталган. Улуу сүрөтчү Гапар Айтиевдин уулу Сапардын мозаикасы Абдымомунов жана Үмөталиев көчөлөрүнүн кесилишинде жайгашкан. Бирок бул мозаика башкалардан оордугу жана көп түстүүлүгү менен айырмаланат. Бирок бул мозаика сүрөтчүлөр арасында пикир келишпестиктерди жаратпай койгон жок. Сүрөтчүлөр бири-бирлерине ар кандай суроолорду беришкен. Ошондой суроолордун бири “Мындай мозаиканы жаратууга сүрөтчүлөр кеңеши эмнеге макулдугун беришти?” Бирок ошого карабастан Сапар Айтиевдин бул мозаикасы сүрөтчүлөр арасында күтүлбөгөн чоң жаңылык болгон. Сапар Айтиев “Кайра жаралуу” мозаикасы менен сүрөт өнөрүнө жаңы дем, жаңы көз караш киргизген.

1985-жылы Теодор Герцен аялзатына арналган “Айымдар” аттуу мозаикасын жарыкка чыгарган. “Айымдар” мозаикасы Чүй проспекти жана Исанов көчөсүнүн кесилишинде. Бул мозаикада аялдардын турган орундары, кийген кийимдери менен өзгөчөлөнүп турат. Теодор Герцен 20-30-жылдардагы түрдүү улуттагы аялдардын кийген кийимдерин бул мозаикада ачып бере алган. Жана бул айымдар кийимдери менен бири-биринен айырмаланып турушат. Кыргыздын улуттук кийимин кийген жаш келин менен шым кийип, ийинине сумка асынган айымдын образы мисал боло алат. Ал эми колуна бир баласын көтөрүп, алдына кызын жетелеген аял кандайдыр бир образды ачып берген. Теодор Герцен аялзатынын жашоодогу ролу өзгөчө экенин мына ушул мозаикасы менен далилдеген.

Bütün tarihi içinde barındıran mozaikler

Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te SSCB zamanında kurulan binaların sayısı bir hayli fazla... Belki de birçok sefer yanından geçtiğimiz bu binaların taşıdığı gizemden birçoğumuz haberdar değiliz... Bu gizemli yapılara detaylıca baktığımızda ise yıllar boyu orijinallikinden ödün vermeyen ve bir tarihi gizleyen mozaiklerin dimdik ayakta durduklarını görebiliriz.

Adinay Berdialiyeva

Böylesine görsellik harikası olan mozaik binalardan birisi de Bişkek'in Alamedin semtindeki Kölbayev Sokağı'nda bulunan Erkek Spor Kompleksi'dir. "Bu mozaik harikaları kimler tarafından inşa edildi?" sorusu akılları kurcalıyor. Eskiden mozaik inşa eden ustalar şimdilerde maalesef yok denecek kadar az. 1973 yılında bu kompleksin sorumlusu olan Taylak Kambaraliev'den bu mozaikler hakkında bilgi aldık. Spor kompleksini mozaikle kaplama fikrinin kendisine ait olduğunu ifade eden Kambaraliev, "Mozaikte yer alan motiflerde, 1970 yılındaki sporcuların spora verdikleri önem işlenmeye çalışıldı. Bu devasa mozaik taşlarının nereden ve nasıl alınıp getirildiği bilinmiyor. Sadece bu çalışmayı, Kırgız ve Çeçen iki ustanın yaptığını söyleyebilirim. Bu emeklerinin karşılığında, böyle bir yapıtı gerçekleştirdikleri için kendileri ödüllendirildiler" şeklinde konuştu.

KIRGIZİSTAN'DAKİ MİSAFİRPERVERLİĞİ YANSITAN İLK MOZAIK

Fransızcadan çevrildiğinde "Müzelere armağan" anlamını taşıyan Mozaik, ilk kez M.Ö. 2400 yılında "Uruka", "Ura", "Erudu" milletleri tarafından yapılmıştır. Kırgızistan'da ise binalarda uygulanan mozaik sanatı 60'lı yıllara dayanıyor. İlk kez 1964 yılında Andrey Nikolaevič Mihalev, "Misafirperverlik" konulu bir mozaik çalışması yapmıştır. Bu mozaik, Bişkek'in Tınçtik Caddesi ile Kahraman Acıbek Sokağı'nın kesiştiği noktadan yer alıyor. Çalışma, birçok ulusa gösterilen misafirperverliği ve onlarla olan dostane ilişkileri, birlik ve beraberliği konu alıyor.

"HAYATTA HER TÜRLÜ ELEŞTİRİ OLUR VE OLMAYA DEVAM EDER"

1978 yılında ise İlina Lidiya Aleksandrovna, "Lenin Bizimle" adlı mozaik çalışmasını ele almıştı. "Lenin Bizimle" Çağ Gvardiya Bulvarı ve Toktogul Sokağı'nın kesişme noktasın-

da yer alır. Bu mozaik kendi içinde iki anlam taşımaktadır. Dikkatlice baktığımızda insanların birbirine ters düşen ve hem fikir oldukları konuları gösterir. Mesela bir kız öğrencinin saçını sallayarak yürümesi ama o zamanlarda kızların elinde kitap var olması bu devletin resmi okuma sembolüdür. "Hayatta her türlü eleştiri olur ve olmaya devam eder" düşüncesini İlina Lidiya kendi mozaığında gösteriyor.

RESSAMCILAR DERNEĞİ NİÇİN KABUL ETTİ?

1979 yılında Sapar Aytiev'in "Yeniden Doğuş" mozaigi ile Kırgızistan sanat eserlerine bir mozaik çalışması daha eklendi. Ünlü ressam Gapar Aytiev'in oğlu Sapar'ın mozaigi Abdumomunov ve Ümetaliyev sokaklarının kesişiminde yer alıyor. Bu mozaigi diğer yapıtlardan ayıran özellikleri ise ağır ve düz olması. Ressamlar tasarladıkları yapıtlarla alakalı olarak birbirlerine sorular sorarlar. Bu soruların arasında ise en ilginç olanı ise "Böyle bir mozaigin meydana getirilmesini ressamlar derneği niçin kabul etti?"dir. Her şeyi bir kenara bırakan Sapar Aytiev'in bu mozaigi, ressamlar arasında beklenilmeyen büyük bir yenilik olarak anıldı. Sapar Aytiev "Yeniden Doğuş" mozaigi ile resim dünyasına yeni girişimlerde bulunmuş ve farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur.

Teodor Gertsen 1985 yılında kadınların onuruna yapılan "Hanımlar" adlı mozaigi ortaya koymuştur. "Hanımlar" mozaigi Çuy Caddesi ve İsanov Sokağı köşesinde yer alır. Bu mozaik kadınların gezdiği yerler, giydikleri elbiseler ile süslenmiştir. Teodor Gertsen farklı yüzyıllarda ve medeniyetlerde yaşamış kadınların giydikleri elbiseleri bu mozaikte eserine yansıtmıştır. Çalışmanın ilginç tarafı ise bu kadınların giydikleri kıyafetler birbirlerinden tamamen farklı olarak ele alınmıştır. Gertsen kadınların hayattaki rolünün farklı olduğunu bu sanat eseriyle ortaya koymuştur.

ИТ АГЫТЫП, КУШ САЛГАН, САЛБУУРУНДАП ЖЕР ЧАЛГАН – БАБАЛАРДАН КАЛГАН ИШ

ТҮРК ДҮЙНӨСҮНҮН ӨКҮЛДӨРҮНҮН ӨЗГӨЧӨ ОРТО АЗИЯ ЧӨЛКӨМҮНДӨ ЖАШАГАН ЭЛДЕРДИН ОРТОК МАДАНИЙ БААЛУУЛУКТАРЫ КӨП ЭЛЕ. АЛАРДЫН БИРИ КАТАРЫ ИТ АГЫТЫП, КУШ ТАПТАГАН МҮНҮШКӨРЛӨРДҮН “САЛБУУРУН” ӨНӨРҮН АЙТУУГА БОЛОТ. АНДЫКТАН, БҮГҮНКҮ МАКАЛАБЫЗДЫ КЫРГЫЗСТАНДАГЫ САЛБУУРУН ӨНӨРҮНҮН ТАРИХЫЙ МААНИСИ, УЧУРДАГЫ АБАЛЫ ЖАНА ДҮЙНӨДӨГҮ ОРДУ ТУУРАЛУУ МАЕККЕ АРНАГЫБЫЗ КЕЛДИ. АНТКЕНИ, САЛБУУРУН ӨЗҮНӨ ИЛИМДИ КАМТЫГАН ТУЮНТМА ЖАНА УЛУТТУК СПОРТТУН АҢЧЫЛЫК ТҮРҮ КАТАРЫ АЗЫРКЫ ШАРТКА ЫЛАЙЫКТАЛЫП, МЕЛДЕШТЕРДИ ТАРТУУЛАГАН ОЮН-ЗООККО АЙЛАНДЫ.

Фарида Сейталиева

“Сары ой” к/т.
Реж.: Адилет Каржоев

10 жыл мурда өлкөдө 3 гана чыныгы бүркүтчү болгон

Мындан улам Ысык-Көл областынын Тоң районуна караштуу Туура-Суу кыштагына жакын кашарда жашаган жана 15 жашынан баштап бүркүт менен кыргыз тайганын таптаган Айтбек Сулайманбеков менен маектештик. Бул өнөр ага бабаларынан калып, өзү төртүнчү мууну болуп эсептелет экен. Анын айтымында 2005-жылдан баштап коомдук ишмер Алмаз Акунов “Салбуурун” федерациясын жетектеп, демилгени колго алган. Ошондон бери элдер мүнүшкөрлүккө кызыгып, учурда катуу жанданууда. 10 жыл мурда республика боюнча 3 гана чыныгы бүркүтчү болсо, (анын бирөөсү Айтбек мырза) бүгүнкү күндө алардын саны 10дон ашкан. Жыл сайын бүркүттү карышкырга салуу боюнча, тайган жарыштыруу жана башка түрлөрү боюнча алдыңкы орундарды ээлеп келет. Бүркүтүнүн аты Сарэжи. 2013-жылы май айында Чолпон-Атада өткөн бүркүттөрдү карышкырга салуу боюнча сынагында Сарэжи дагы бир ирет чемпион болду.

Каарманыбыз Айтбек мырза бүркүт таптап, тайган агытып эле тим койбостон анын тарыхын да толук изилдеп окуп чыккан. Учурда тарыхта жазылган жана уламаларда айтылган салбуурундун эрежелери боюнча салбуурун өнөрүн аркалап келет. Анын айтымында Кыргызстанда бүркүттү гана эмес, куш, ителги жана ылаачын таптагандар да бар.

Жапайы бүркүт карышкырды чаңда алат

Бүркүттү көбүнчө балапан кезинен уядан алып багышат, балапан бүркүт колго аябай үйүр болуп, үйрөтүүгө оңой болот. Балапан кезинен баккан бүркүттү жакшы тарбияласа, ошол бүркүт карышкыр алат. Жапайы бүркүт өз алдынча тамак таап жеп, көзү жеткенин алат. Алардын ичинен карышкыр алганы чаңда гана чыгат, бирок алар жакшы учушат. Бүркүттү 1 жашка жеткизбей эле 8-9 айында аң уулоого чыгара башташат. Жаратылыш шартында бүркүттөр 6-7 айында өз жанын бакканга жарап калат, бирок ата-энеси 1 жашка чейин көзөмөлдөн чыгарышпайт.

Аз күн ичинде тапка кирген куштар

Ал эми “Карчыга” кушту таптоо боюнча Орто Азияда Ысык-Көл району биринчи орунда турат. Бул жерде бардык мүнүшкөрлөр кушту 7-8 күндүн ичинде тапка киргизишет. “Карчыга” кушту кекиликке, коёго же чиге салышат. Адатта кушчулар кушту сентябрь, октябрь айларында тор жайып кармашып, февралга чейин салышат, андан соң кайрадан кармаган куштарын эркиндикке

коё беришет. Ителги, ылаачын таптап бир аз убакытты талап кылат, бирок бир тапка кирип алса, адамдан качпай үйүр алып калат. Ителги, ылаачын таптап ууга чыккандар Кыргызстанда аз кездешет. Кыргызстан бадалуу-таштуу болгондуктан ителги салганга ылайыксыз деп эсептелинет. Азыркы учурда ителги салгандар бар, бирок алар өтө аз кездешет.

Тайганды таптоодо анын ата-теги маанилүү

“Тайган таптоо” эң эле оңой жумуш. Тайганды күчүк кезинде жакшы багып 7-8 айга жеткенде чоң кадик болуп калган тайгандарга кошуп көбүрөөк ууга алып чыкса, бат эле үйрөнүп кетет. Тайгандын канында аңчылык өнөр бар. Ал 2 жашка чыкканда толук күчкө келип 8-9 жашка чейин ууга жарамдуу болот. Тайган 1 жашка чыкканда 1 кар басты деп атап, андан соң 2...12-15 карга чейин жашайт. Эгерде тайгандын ата-теги жакшы болбосо, андан тукум алып кереги жок. Илгертеден тайгандын чоңунан-кичине келбетинен эмес, анын жүрөктүүлүгүнөн деп айтышат.

Салбуурун жандангансыйт...

Эске салсак, Кыргызстандын спорт министрлиги 1997-жылы мүнүшкөрлүк өнөрдү улуттук спорт оюндарынын

түрүнөн алып, анын ордуна корейлердин, кытайлардын улуттук спортунун түрлөрүн киргизишкен. Ушул себептен улам мүнүшкөрлүк менен алектенгендер дээрлик жокко чыккан. Бирок, 2005-жылдан баштап Тоң районундагы коомдук уюмдар “Жолчоро”, “Ади-ката” жана “Айкөл” үрөөнчүлүк-өндүрүштүк кооперативи биргелешип, республикалык деңгээлде “Салбуурун” фестивалын уюштурушуп, кайрадан мүнүшкөрлүк өнөрдү даңазалап, гезит, журнал, сыналгы аркылуу элге маалымат таратып, унутта калып бара жаткан өнөрдү жандандыруу иштерин колго алышкан. Ушул демилге элдин колдоосуна алынып бүгүнкү күнү Кыргызстанда “Салбуурун” фестивалы аркылуу мүнүшкөрлүк өнөр кайрадан жандана баштады. Аталган уюмдун жеке демилгеси менен мүнүшкөрлүк өнөрдү пропаганда кылган “Салбуурун”, “Кыргыз тайганы” деген даректүү фильмдер тартылып, кинофестивалдарга катышып, номинацияларга ээ болушкан.

Мындан тышкары, Ысык-Көл областынын Тоң районуна караштуу Бөкөнбаев айылында мүнүшкөрлөрдүн музейи уюшулган. Бул музейге мүнүшкөрлөргө жана кыргыз салтына тиешелүү экспонаттар жана материалдар коюлган.

Фестивалга катышуу өзүнчө бир машакат

Салбуурун фестивалынын сынактык эрежелерине жана оюндун жүрүшүнө көңүл бурсак, ал бир нече этаптардан турат. Мисалы, “бүркүт-куш салуу” сынагы эки турдан турат: 1-тур. “Тышкы сынак” деп аталып, мүнүшкөрдүн алгыр кушту кандай баккандыгы (түлөткөнү, канат-куйругунун бүтүндүгү), кийген кийими, мээлейи, куштун узун-кыска боосунун улуттук үлгүдө жасалышына баа берилет. Андан соң алгыр кушту үндөп чакыруусу, чыргага, далбага иштешине калыстар тарабынан упайлар берилет. 2-тур. “Ички сынак” мүнүшкөрдүн жапайы жандыкка иштеши бааланып упайлар берилет. Эки сынактан өткөн мүнүшкөрлөргө топтогон упайларына жараша байгелүү 1-2-3 орундар ыйгарылат.

Ал эми оюндун жүрүшүндө майда куштарды өзүнчө жарыштырышат: коёнду (же көгүчкөндү) коё берет да кушту учурат. Мүнүшкөрлөр кезек-кезге менен куштарын салышат, кимдин кушу тез алса, ошол утат. Бүркүттөр үчүн атайын карышкыр кармап келишет. Карышкырды байлап коюп, бүркүттөрдү да кезеги менен коё беришет. Кимдин бүркүтү алса ошонуку утат, көбүнчөсү жолой албайт. Ошондой эле,

тайгандарды да ошол эле карышкырга агытышат кимдики карышкыр менен талашса ошол утат. Кээ бир тайгандар жытынан эле качышат.

“Мүнүшкөрлүк” Кыргызстанда унутта калган

Дүйнөлүк тарыхчы-окмуштуулардын баары “мүнүшкөрлүк” өнөр Орто Азияда 4000 жыл мурун пайда болуп, анан башка дүйнө элдерине тарагандыктарын баса белгилешет. Ал эми жаа атуу жана аны жасоо боюнча, Энесай кыргыздары өз мезгилинде дүйнөгө атагы чыккандыгын ар кандай тарыхый материалдар тастыктайт. “Жаа атууну” бүгүнкү күнү алтайлыктар, хакастар, якуттар, монголдор, буряттар, түрктөр (Түркия), корейлер, венгрлер унутушпай элдик майрамдарда дайыма колдонуп жүрүшөт. Ал эми куш салуу, тайган агытуу

болсо Казакстанда, Түркмөнстанда, Монголияда, кытайлык кыргыздарда, Венгрияда (кыпчактарда), бардык араб өлкөлөрүндө, Иранда, Батыштын бардык өлкөлөрүндө мамлекет тарабынан абдан колдоо көрсөтүлүп келет. Кыргызстанда жана коңшу Өзбекстанда унутулуп калган.

Баса белгилей кетсек, 2010-жылдын ноябрь айында Бүткүл Дүйнөлүк ЮНЕСКО уюмунун конгрессинде мүнүшкөрлүк өнөрү “Адамзатынын эң байыркы көөнөрбөс улуу мурасы” деп таанылып катталган. Улуу мурас болуп катталганына Сауд Арабиясы, Катар, Бириккен Араб Эмираттыгы, Иордания, Сирия, Белгия, Чехия, Испания, Монголия, Улуу Британия жана Франция өлкөлөрүнүн “Мүнүшкөрлүк” уюму чоң кызмат өтөшкөн.

“Салбуурунчу” деп куш кондуруп, тайган ээрчитип, жаа тартып, аң уулаганды айтат. Ал эми айдакчы болуп топко кошулгандарды “Карасанчы” деп аташкан, бирок салбуурун бүткөндөн кийин карасанчылар салбуурунчулардай эле укукта болушуп, шыралага олжо бардык катышуучуларга бирдей бөлүнгөн. Аңчылык өнөр кыргыз элинде мал чарбачылыктан кийинки орунда туруп жан багыш үчүн дагы кесип кылынган.

Равшан Абдуллаев, өздүк архив

UNESCO onaylı ORTA ASYA Avcılığı

Farida Seytaliyeva

Türk dünyasının özellikle Orta Asya'da yaşayan halkların ortak kültür zenginlikleri oldukça fazladır. Bunlardan biri olarak ise "Salbuurun" yeteneğini yani kartalı avcılık için kullanmayı söyleyebiliriz. "Salbuurun" ise içinde ciddi bir eğitimi de içeren ulusal sporun günümüze uyarlanan bir avcılık türü olarak işi eğlenceye dönüşmüş durumda. Bu derece önemli olan Kırgızistan'daki "Salbuurun" yeteneğinin tarihi anlamı, şimdiki hali ve dünyadaki yeri hakkında sizleri bilgilendirmek istedik...

10 yıl önce ülkede sadece 3 tane gerçek münüşker vardı

Isık-Göl Bölgesi'ne bağlı Ton ilindeki Tuura-Suu Köyü'nde çiftlikte yaşayan ve 15 yaşından beri kartal ve Kırgız "taygan"ı (yerel bir köpek türü) terbiye eden Aytbek Sulaymanbekov ile görüştük. Bu yetenek ona dedelerinden kalmış ve kendisi ise dördüncü nesil olarak görülüyormuş. 2005 yılında ise Almaz Akunov, "Salbuurun" Federasyonu'nu kurup, sorumluluğunu üzerine almış. O günden sonra halk arasında hayvan terbiyeciliğiyle ilgilenenlerin sayısı artmaya başlamış. 10 yıl önce Kırgızistan'da sadece 3 hayvan terbiyecisi varken şimdi bu sayı 10'u aşmış durumda. Her sene düzenlenen yarışmalarda Sulaymanbekov'un hayvanları kartalla avcılıkta ve taygan yarışlarında birinci oluyor. Sareci adındaki kartalı, Mayıs ayında Çolpon-Ata'da gerçekleşen avcılık yarışmasında şampiyon oldu.

Ünlü hayvan terbiyecisi Sulaymanbekov, önceleri "Salbuurun" yeteneğini kaptarlardan okuyarak öğrenmiş, şimdi ise kaptarlarda onun kurallarıyla hayvan terbiyeciliği öğretiliyor. Sulaymanbekov'a göre Kırgızistan'da sadece kartal değil, kuş ve doğan terbiye edenler de var.

Ravşan Abdullayev,
arşivten

Vahşi kartal, kurdu zor avlar

Çoğu zaman kartalı yavruyken alıp besliyorlar. Yavru kartal, kısa zamanda ele alışıyor ve terbiye etmesi çok kolay oluyor. Yavruyken elle beslenen kartal iyi terbiye edilirse büyüdüğünde kurt bile avlayabiliyor. Vahşi kartal ise yemeğini kendisi bulup yiyor ve gözleri neyi görüyorsa onu almaya çalışıyor. Vahşi olanların kurt avlaması zor oluyor ama iyi uçuyorlar. Kartalı 1 yaşına gelmeden 8-9 aylık iken avcılık yaptırmayı öğretmek gerek. Doğa şartlarında kartallar, 6-7 aylıkken kendi yemeklerini bulmayı öğreniyor ama hayvan terbiyecilerinin gözetiminde bu süre 1 yıla kadar çıkabiliyor.

Az zamanda terbiye edilen kuşlar

Orta Asya'da balık avlayan kartalı terbiye etmede ise Isık-Göl Bölgesi ilk sırada... Bu bölgede tüm terbiyeciler kuşu 7-8 gün içerisinde yetiştirebiliyorlar. Bu kartallar aynı zamanda keklik ve tavşan da avlayabiliyorlar. Genellikle kuş terbiyecileri, kuşu Eylül, Ekim aylarında doğal hayatta tutup, Şubat'a kadar avlatıyorlar. Daha sonra ise yakaladıkları bu kuşları yine özgür bırakıyorlar. Yalnız doğanları terbiye etmek biraz zaman gerektirir ama onlar alıştırsa insanlardan kaçmıyorlar. Kırgızistan'da onları besleyip avcılık yapanlar azdır. Kırgızistan ağaçlık olduğundan dolayı doğan ile avlanmak uygunsuz diye düşünülür. Şimdilerde ise doğan ile avlananlar var ama onların da sayısı oldukça az.

Taygan eğitiminde soy önemli

Taygan eğitimi en kolay işti. Tayganı yavruyken iyi besleyip 7-8 aylık olduğunda, kendisinden daha büyük bir tayganla avcılık yaptırmaya alıştırmak onun avcılığı hemen öğrenmesini sağlıyor. Tayganın kanında avcılık yeteneği var. 2 yaşında tam anlamıyla güçlenen taygan, 8-9 yaşına geldiğinde tam

bir avcıya dönüşüyor. Tayganlar 1 yaşına geldiklerinde "1 kar bastı" diye adlandırılıyorlar, ondan sonra 12-15 kara kadar yaşıyorlar. Eğer tayganın soyu iyi değilse onu terbiye etmeye çalışmaya gerek yoktur. Eskiden tayganın büyüklüğüne göre değil onun cesaretine göre seçmek gerekir diye anlatılırdı.

"Salbuurun" canlanıyor...

Kırgızistan Spor Bakanlığı, 1997 yılında terbiyecilik yeteneğini ulusal spor oyunlarından kaldırıp yerine Korelilerin, Çinlilerin ulusal sporlarının değişik türlerini koymuşlardı. Bundan dolayı terbiyecilerin ilgileri yok olmuştu. Ama 2005 yılından başlayarak Ton ilinde sosyal birimler "Jolçoro", "Adikata" ve "Ayköl" kooperatifi birleşerek ülke düzeyinde "Salbuurun" festivalini organize edip, terbiyeciliğin yineden şöhret kazanmasını sağladılar. Gazete, dergi, televizyon aracılığıyla halka bilgi ulaştırarak, yok olmakta olan bu yeteneği canlandırma işine başladılar. Bu organizasyonun girişimiyle terbiyecilik yeteneğini anlatan "Salbuurun" ve "Kırgız Tayganı" adlı belgesel filmler de çekildi. Bu filmlerle organizasyon, birçok festivale katılıp dereceye girmiş. Ayrıca Isık-Göl Bölgesi'nin Ton ilindeki Bökönbayev Köyü'nde hayvan terbiyeciliği müzesi açılmış, bu müzede terbiyecilere ve Kırgız geleneğine ait malzemeler sergilenmiştir.

Festivale katılmak özeldir

"Salbuurun" Festivali'nin kurallarına ve oyunun içeriğine dikkat edildiğinde, birkaç aşamadan oluşmakta. "kartal-kuş ile avlanma" yarışması iki turdan oluşuyor. Birinci aşama, "Dış görünüş sınavı", terbiyecilerin avcı kuşu nasıl beslediği, giydiği giysisi, eldiveni, kuşun tüy, kanat, kuyruk bütünlüğü, uzun-kısa kordonunun ulusal renkte yapılıp yapılmadığına göre puan veriliyor. Bunun dışında avcı kuşun ıslıkla çağırılması da hakim tarafından puanlanıyor. İkinci aşama ise "İç sınav". Hayvan terbiyecilerinin hayvanlarını nasıl terbiye ettikleri puanlanıyor. İki sınav-

dan geçen terbiyecilerin puanları toplanarak kazanan dereceler belirleniyor.

Ayrıca daha küçük boyuttaki kuşlar için de ayrı kategoriler var. Tavşan veya güvercin salıp avcı kuşları gönderiyorlar. Terbiyecilerden kimin kuşu daha hızlı avını yakalarsa, o kazanıyor. Kartallar için de özel kurt getiriliyor. Kimin avcı kartalı kurdu daha önce yakalarsa o kazanıyor. Çoğunlukla kartallar kurdun yanına gelemiyor çünkü korkuyorlar. Kırgız tayganlarını da aynı tür kurtlarla dövüştürüyorlar ve kurdu yenen taygan kazanıyor. Bazı tayganlar ise kokusundan kaçıyor.

Hayvan terbiyeciliği Kırgızistan'da unutulmuştu

Tarih bilimciler terbiyeciliğin Orta Asya'da 4000 yıl önce ortaya çıktığını ve buradan ise tüm dünyaya yayıldığını ifade ediyorlar. Kazılarda elde edilen bulgular da okçulukta Enesay Kırgızlarının bir zamanlar dünyada önemli bir yere sahip olduğunu anlatmakta. Okçuluk günümüzde Altay, Hakas, Yakutlar, Moğollar, Buryatlar, Türkler, Koreliler, Macarlar tarafından festivallerde kullanılabilir. Avcılık ve taygan dövüşlerinde ise Kazakistan'da, Türkmenistan'da, Moğolistan'da, Çinli Kırgızlarda, Macaristan'da, tüm Arap ülkelerinde, İran'da ve Batı'daki çoğu ülkelerde devlet tarafından çok destekleniyor. Kırgızistan'da ve komşu Özbekistan'da bu iş tamamen unutulmuş durumda.

Kasım 2010'da UNESCO Dünya Organizasyonu Kongresi'nde hayvan terbiyeciliği yeteneği "İnsanoğlunun en eski unutulmaz mirası" olarak açıklanmıştır. Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri, Ürdün, Suriye, Belçika, Çek Cumhuriyeti, İspanya, Moğolistan, İngiltere ve Fransa ülkeleri de bu konuda oldukça büyük role sahipler.

"Salbuurunçu", kuşla, tayganla veya yay ile avcılık yapan insanlara verilen genel addir. Kırgızlar kartal ve yırtıcı kuşları avcılıkta eğitmede ve kullanmada çok ustadırlar. Buna ise Kırgızların tarihindeki savaş ve göçebe hayat zemin hazırlamıştır.

Арзан сулуулук азапка салат

Нурайым Шамырканова
Даткайым Азамат кызы

Саны бар сапаты жок

Акыркы 10 жыл ичинде боёнгуч каражаттарын колдонгон айымдардын саны күн санап өсүүдө. Ансайын аларды сатып жан багып жаткан соодагерлердин саны арбып барат. Саны бар, бирок сапаты жок бул каражаттар дүйнөгө белгилүү бренддердин атын жамынып, толгон-токой түрү арзан сатылып жаткан учуру. Бул боёнгучтардын түрдүү түстөрү сатуучулардын текчелеринде көрк бергени менен айымдардын ден соолугуна зыян келтирип, ар кандай тери ооруларына себепчи болуп жаткандыгын ак халатчандар айтып коңгуроо кагышууда. Арзандын даамы татыбайт экенин билгени менен аларды колдонуучулардын санынын көбөйгөнү көбөйгөн.

Артык кылам деп тыртык кылып алба!

“Эстетик ФАБ” табигый сулуулук салону-нун башкы косметологу Ф.Ш Керимбаева: “Боёнгуч каражаттарынын көбүнчө чыныгы нускасы бизге келбейт. Жасалма нускаларын колдонуп жатабыз. Аларды эч ким текшербейт, курамындагы заттар тууралуу чыныгы маалыматыбыз дагы жок. Акыркы 2 жылда тери оорулары менен кайрылган айымдардын саны күн санап өсүүдө. Булардын көбү сапатысыз боёнгучтардан жабыркагандар. Андан сырткары булар аллергия жана көз ооруларын да пайда кылат. Ошондуктан алардын колдонууга чейин так маалымат алуу же болбосо туура жерден сатып алуу керек. Жаш кыздардын боёнуусуна каршы болот элем, анткени табигый сулуулугун бузуп жатышат. Көбүнчө айымдар ден соолугуна зыян келтирип жаткандыгын билсе да колдонуудан баш тартпайт жатат,”-деди

Кардарлар арзанын талап кылат

Боёнгуч каражаттарынын эң көп түрү сатылган Чүй жана Манас проспектилеринин кесилишиндеги жер өтмөккө барып, соода-

герлерди кепке тарттык. Өзүн Замира деп тааныштырган айым “Биз заказ беребиз. Анан алып келип беришет. Кайсыл жактан чыккандыгы тууралуу так маалыматыбыз жок. Сурап келген айымдарга ачыгын айтам, чыныгы нускасы арзан болбойт да, бирок баары бир көбү арзанына качышат. Ошондуктан кардарларга арзаны керекпи же кымбатыбы деген суроону беребиз. Бул жерде биз жалаң арзанын сатпайбыз да, ал эми арзандарын талап кылган кардарлар өздөрү күнөөлүү,”-деген оюн айтты.

Эң көп алган студент кыздар

Сатуучулардын арасында жүргүзгөн сурамжылообузду жыйынтыгында арзан боёнгуч каражаттарын эң көп алгандар студент кыздар. Алардын көбүнүн айтымында, алар 15-100 сомдун тегерегиндегилерди көп алышат. Кыздардын эң көп сураган каражаттар: кирпик, ооз боёгучтары жана башкалар. Соодагерлердин көбү кыздардын маалыматы жок болгондугун билдиришти. Арзанына сүйүнүп эле ала беришет деп кошумчалай кетишти.

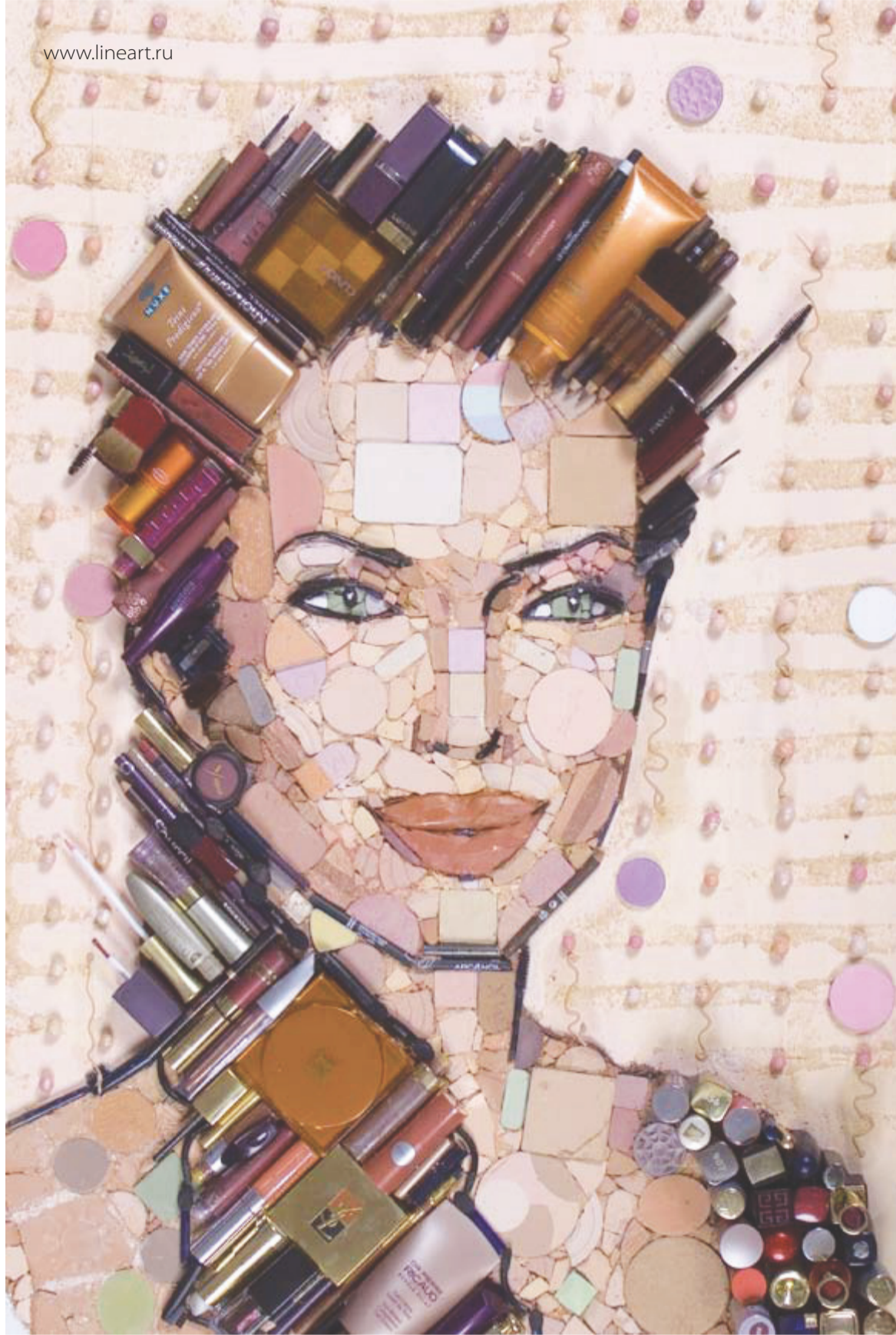
Тери ооруларына жана аллергияга жол ачат

Ал эми стол үстүнө тизилип турган көздү кызыктырган боёнгуч каражаттарынын ачык асманда, туура эмес температурада сатылып жатышканын коркунучу барбы деген сурообузга косметолог Ф.Ш Керимбаев: “Албетте анткени алардын курамындагы заттар бузулат. Аларды атайын жабык жерлерде бирдей температурада сактоо керек. Курамы бузулганда ар кандай тери ооруларын же аллергияга жол ачат. Буларды сатып алуудан мурда алардын зыяндары жөнүндө ойлонсок жакшы болмок,” деп сөзүн жыйынтыктады.

Урматтуу айымдар! Биз сизге боёнгуч каражаттарды колдонбогула дегенден алыспыз, бирок, буларды алуудан мурда алардын биз санап өткөн зыян жактарын эсиңизге салып коюу ашыкча болбойт!

БУГУНКУ КҮНДӨ БОЁНГУЧ КАРАЖАТТАРЫН КОЛДОНБОГОН АЙЫМ ЖОККО ЭСЕ. АКЫРКЫ УЧУРЛАРДА БАЗАРЛАРДЫН АР КАЙСЫ БУРЧУНДА ТОЛГОН-ТОКОЙ АРЗАН БОЁНГУЧ КАРАЖАТТАРЫН ЖАНА АЛАРДЫ БАЙМА БАЙ САТЫП АЛЫП ЖАТКАН АЙЫМДАРДЫ УЧУРАТУУ АДАТКА АЙЛАНДЫ. АЛ ЭМИ БУЛ КАРАЖАТТАР ЖӨНҮНДӨ ОКУРМАНДАРЫБЫЗГА МААЛЫМЫТ БЕРҮҮ МАКСАТЫНДА ЧАКАН ИЛИКТӨӨ ЖҮРГҮЗҮП КӨРДҮК.

www.lineart.ru

Ucuz güzellik derken saėlıėınızı kaybetmeyin

Günümüzde kozmetik ürünlerin kullanmayan kadın yoktur. Kozmetik ürünlerini pazarlardan satın alan hanımların sayısı da gün geçtikçe artmakta. Okuyucularımızın konuyla ilgili bilgisi olsun diye bu ürünler hakkında arařtırma yaptık.

Nurayım Őamırkanova
Datkayım Azamat kızı

Sayısı çok, kalitesi yoktur!

Son 10 sene içerisinde kozmetik ürünlerine olan ilginin artmasıyla piyasaya çeřit çeřit ucuz ama kalitesiz ürün sürülmekte. Hatta rn kozmetik markalarının adını taşıyan sahte ürünleri de tezgahlarda görmek mümkün. Doktorlar, bu tür ürünlerin üretiminde kullanılan malzemelerin hanımların saėlıėına zarar verebileceėini ve deri hastalıklarına neden olabileceėini belirtiyor. Bu uyarılara raėmen fiyatı ucuz olan bu ürünlerin ise kaliteli olmadıkları halde satıřları sürekli artıyor.

Güzel olacaėım diye hastalanıyorlar

Bir güzellik salonunda güzellik uzmanı olarak alıřan F. Ő. Kerimbayeva, sokakta satılan kozmetik ürünlerini kullanmanın tehlikeli olduėunu söylüyor. Kırgızistan'a bu ürünlerin çoėunlukla Çin'den ve Kazakistan'dan getirildiėini vurgulayan Kerimbayeva, bu sahte kozmetik ürünlerinin, kullanan gençlere birçok zararının olabileceėini belirtti. Güzellik Uzmanı, "Kırgızistan serbest piyasada olduėu için bu tür ürünleri kimse kontrol etmiyor. Son 2 sene aralıėında deri hastalıėı, göz hastalıėı ve alerji çoėaldı. Bu rnler, yüzdeki sivilcelerin büyümesine ve çoėalmasına neden oluyor. Kozmetik rnleri kullanmadan önce doktorların tavsiyelerine kulak vermek lazım. Çünkü her insanın cildi ayrı. Özellikle genç kızlara kozmetik ürünlerini kullanmalarını tavsiye etmiyorum. Kullanınca doėal güzelliklerini kaybediyorlar ve çok erken yařlanıyorlar" dedi.

Alerji ve deri hastalıėına neden oluyor

Açık havada ve sıcak yerlerde satılmalarının kozmetik ürünlerinin saklama şartlarına uymadıėını belirten Güzellik Uzmanı Kerimbayeva, "rnlerin kapalı yerde ve aynı sıcaklıkta durması gerekiyor. Normlar bozulunca dıř etkenlerden dolayı kozmetik ürünlerinde kimyasal reaksiyonlar olabilir. Kimyasal reaksiyonlar olunca da her tür-

l deri hastalıėına ve alerjiye neden olabilir. Satın almadan önce kullanma tarihine de bakılmıyor. Sonuçta zamanı geçmiř bir kimyasal maddeye sahip oluyorlar. Bütün bunlara dikkat etmek gerekli" diyerek hanımları uyardı.

Ucuz güzellik pahalıya mal oldu

Isık-Kl Bölgesi'nden 28 yařındaki ınara Kubatbekova, "Ucuz fiyatta satın alınan kozmetik ürünlerini kullanınca yüzümde buruřuklar belirlenmeye bařladı. Alerji ve siyah sivilceler çoėalmaya bařladı. Bil-diėim halde alerjidir, kendiliėinden geçer herhalde diye kullanmaya devam ettim. 6 ay sonra doktora gittiėimde tedaviye geç kalmıřım. Yüzümdeki buruřukluklar artmıř, sivilciler büyümüřtü. Sonrasında doėal gzellikimi kaybettim ve estetik ameliyat yaptırmak zorunda kaldım" diye konuřtu.

Müřteriler ucuzunu isterler...

Kozmetik rnlerinin en çok satıldıėı uy ve Manas caddelerinin keřiřtiėi yerddeki altgeiřte çalıřan satıcılarla konuřturmayaya çalıřtık. Buradaki dükkan sahiplerinden Zamira Hanım konuyla ilgili düřüncelerini, "Biz sipariř veriyoruz, kendileri getiriyorlar. Nereden çıktıėı hakkında bilgimiz yok. Soran müřterilere gerçeėi söylüyorum. Gerçek mallar ucuz olmuyor. Bunu söylememe raėmen ucuzuna talep çok. Onun için gelen müřterilerimize ucuzu mu, kalitelisi mi diye soruyoruz. Burada tek suçlu biz deėiliz. Bu rnleri talep edenler de bizim kadar suçlu diye düřünüyorum" řeklinde ifade etti.

Satın alanlar niversite ėrencileri...

Dükkan sahiplerine sorduėumuzda sahte kozmetik ürünlerini satın alanların genellikle niversite öėrencileri olduėu belirtildi. Öėrenciler, fiyatı 15 som'dan(50 kuruř) 100 som'a (3.5 TL) kadar ürünleri satın alıyorlar. En çok talep gören malzemeler ise ruj, göz kalemi ve yüz kremleri. Satıcılara göre bu ürünleri satın alanların birçoėunun ise bu zararlardan haberi yok.

“АССАЛОМУ АЛЕЙКУМ, БРАТАН” ДЕШЕТ

Назгүл Долоткелдиева

АЗЫРКЫ КООМДО АЯЛДАРДЫН КОЛУНАН КЕЛБЕГЕН ИШ ЖОК ЧЫНДЫГЫНДА. КАРАП КӨРСӨК СПОРТТО, БИЗНЕСТЕ, КОСМОСТО, КООПСУЗДУК КЫЗМАТЫНДА ЖАДАКАЛСА АЙДООЧУЛУК КЕСИПТЕ ДА АЙЫМДАР КЭЭ БИР МЫРЗАЛАРГА САЛЫШТЫРМАЛУУ ИШИН ТАК ЖАНА ТУУРА АТКАРЫШАТ. БИРОК АЙДООЧУЛУК КЕСИП АЙЫМДАР ҮЧҮН ТӨП КЕЛЕ БЕРБЕГЕНДЕЙ АНЧЕЙИН. ОШЕНТСЕ ДА АКЫРКЫ УБАКТА ТАКСИЛЕРДЕ АЙЫМ АЙДООЧУЛАРДЫН САНЫ ӨСҮҮДӨ.

Мындан улам Бишкекте такси кызматында иштеген Сапаева Жыпаркүлдү кепке тарттык. Учурда Жыпаркүл айым 45 жашта, үч жылдан бери таксист болуп иштейт.

Сиздин таксист болуп иштеп калууңузга ким же эмне түрткү болду?

Турмуш. Негизи поликлиникада статист болуп иштейм. Мамлекеттик жумушта айлык акы аз, жетпейт. Бир күнү күйөө балам “автоунааны айдаганды билесиз, таксист болуп иштеп албайсызбы” дегенинен көрөйүнчү деп 3 жылдан бери иштеп келе жатам. Поликлиникада 7:30-12:30 чейин иштеп, түштөн кийин экинчи жумушума чыгам.

Коллективде канча айым иштейт?

5 айым иштейбиз. Бирөө директорубуздун аялы көп жылдан бери иштейт. Стаж жагынан көбүрөөк иштеген мен, башкалары кийинчерээк ишке киришкен. Дагы бирөө азыр декреттик эс

алууга кеткен. Бизде иштегендердин баары башка иштерде да иштешет.

Акыркы убакта такси кызматында айым айдоочулардын саны өсүп жатышынын себеби эмнеде?

Мурда СССР убагында деле иштешчү. Мен үчүн бул хобби болуп калган. Себеби машина айдаганды аябай жакшы көрөм. Башка кесиптерде да өзүмдү сынап көргөм. Бирок, базарда сатуучу болууга шыгым жок экен. Ошондуктан колумдан келген иш менен иштейин деп чечкем.

Бул кантсе да эркектердин жумушу дешет го...

Ооба, жумушу аябай оор көпчүлүк таң калып “кантип чыдап иштеп жүрөсүңөр, кантип жетишип жатасыңар үй-бүлөгө да, жумушка да” деп сурап калышат. Жетишип жатабыз деп жооп беребиз. Башка айла жок, жетишип керек.

Эркектер буйрутма кылып калса, рулда сизди көргөндө кандай кабылдашат?

“Ассалому алейкум, братан” деп кирип чочуп кетишет. Кээ бирөө таң калат, кээ бирөө “азаматсың” деп колдошот. “Биздин шыммыбызды тартып алганыңар аз келгенсип, эркектердин жумушу болсо, муну да тартып алдыңар деп тамашалап калышат”. Турмуш ушундай болуп жатса, эмне кылаалы анан дейбиз.

Жолдо унааңыз бузулуп калса эмне кыласыз?

Фирмага рация менен чалып “бузулуп калды, мага жардам керек” десек унаа же балдарды жөнөтүшөт. Көп жылдан бери рулду башкарып келе жатам, запасканы өзүм алмаштырганды билем. Болбой калса, мобилдик телефон бар эмеспи. Анча-мынча нерселерди өзүбүз деле оңдоп кое алабыз.

Түнкүсүн коркунучтуу эмеспи?

Жок, андай деле эмес. Фирмада бардыгы биз кайда экенибизден кабардар болуп турушат. Координаттарыбыз аларда болот, кайда баратканыбызды аларга айтып турабыз. Эгер кардар чыр-чатак чыгара турган болсо, такыр эле буйрутманы кабыл албай койсок болот.

Коркунучтуу учурлар, кол салуулар болду беле?

Бир эле жолу күндүз болгон. Бир кыз жигити менен келген. Жигит мас абалында болгондуктан, менин “албайм” дегениме карабай, кыз астейдил суранып калды. Макул болсом, бир аз конфликттик абал түзүлө баштады. Рациядан балдарга атайын сыр сөздөрдү айтып чакырганымда, бат эле жетип келишти. Ошентип маселе чечилген.

Мындай учурларда колдонулуучу атайын сыр сөздөр барбы?

Ооба, кардарлар бибеши үчүн шектүү адамдар түшкөндө атайын сыр сөздөрдү айтсак келе калышат. Ал сыр сөздү фирмада иштегендер гана билишет. Эгер кардар угуп калса ого бетер жинденет да.

Бир күндө канча буйрутма болот жана айлык маянаңыз канча?

Жакшы иштесек 20га жакын буйрутма алабыз. Күнүнө иштесек, бензини менен кошо 30 миң сомдун тегереги болот. Поликлиникадагы маяна караганда бул жактан көбүрөөк алам.

Ал эми сизге көнүп калган туруктуу кардарларыңыз барбы?

Ооба, аялдар көбүнчө туруктуу кардарлар болушат. Айдаганымды, тажрыйбамды көрүп ишенишет. Кээ бир кардарлар менен достук мамиле да куруп, үй-бүлөбүз менен катышканга чейин да барат.

Ал эми буйрутма кылганда мага айым таксист керек деп айтса болобу?

Албетте, менин номурумду айтып мага ушул керек же болбосо айым айдоочу жөнөтүңүз десе болот.

Жумуш учурунда бош убактыңыз болобу?

Бизде эркин график. “Убактылуу алып койгула” деп коюп өзүңдүн иштериңди бүтүрүп жүрө берсең болот. Аялдарга ушундай өзгөчөлүк бар. Башчыбыз биздин абалыбызды билет. Аялдарда үй-бүлө, бала-чака дегендей өзүбүзгө ыңгайлуу график түзүп берет. Шарттары жакшы, каалаган учурда ишке кирип чыга берсең болот. Күч бар болсо иштей берем, көнүп да калдым.

Ишиңизге үй-бүлөңүз кандай карайт?

Башында коркуп, улам сурап турушчу. Азыр көнүп калышты. Күйөм каза болуп калган. Жалгыз уурум бар 3 жашка чыкты.

Оңдоп түзөө иштерин канча жолу кылыш керек?

Кардарларга уят болбой дайыма текшертип туруш керек. Бүгүн зарыл тетиктерди издегенге 5 саат убактым кетти. 2200сомдук тетик алдым, бардыгы болуп оңдоого 3000сомдой короттум.

Аялдар жол эрежесин көп бузат, аялдар үчүн кырсыктар болот дегенге кошуласызбы?

Жок, тескерисинче аябай этияттык менен айдашат. Бул суроо ар дайым талаш-тартышты туудуруп келет. Бирок, чындыгында аялдар жакшыраак айдашат, тыкан болушат.

Бул кесиптин күңгөйү менен тескейи кандай?

Бул кесиптин оң жактарын айта турган болсок, айым эч кимге көз карандысыз болуп өзүн өзү камсыздай алат, түрдүү адамдар менен пикир алышат, күйөөсүн карап отурбай жумуштарын өзүнүн автоунаасы менен бүтүрүп коет. Этияттык менен жолду карап, кылдаттык менен автоунааны айдашат. Колунан келишинче өзүнүн да, компаниянын да унаасын бузбаганга аракеттенишет. Ошондуктан ар дайым алардын салону тазалыкта турат жана ошондой эле унаа оңдоочу жайларга тез-тез каттап турушат. Сөгүнүп, жаман сөздөрдү лексиконун да колдонбойт.

Терс жактары бул кантсе да кооптуу жумуштардын бири, кардарлардын баары бирдей болбогондуктан айымдарга бир топ эле кыйынчылыктарды туудурат. Ишкерлердин эң жаман көргөн нерсеси, айымдардын декретке чыгуусу, өзү же балдарынын ооруп калуусу десем болот.

Дүйнөдөгү эң биринчи таксист айым катары германиялык Элизабет фон Папп аныкталган. Күйөөсүнөн ажырагандан кийин үй-бүлөсүн багуу үчүн, айдоочулук кесипти аркалаган. Берлиндеги айдоочулар мектебин аяктап, 1908-жылы жумушка чыккан. Кыргызстанда болсо, 1993-жылдары Леди такси деп ачылган. Бирок иштей албай коюшкан.

"Selamun aleyküm birader" diyorlar

Günümüzde kadınların ellerinden gelmeyen iş yok. Sporda, iş hayatında, uzayda, güvenlik görevlerinde, hatta sürücülük mesleğinde bile bazı erkeklere taş çıkaracak nitelikte olabiliyorlar. Ama sürücülük mesleği insanlar arasında kadınlar için uygun bir meslekmiş gibi görünmüyor. Buna rağmen son zamanlarda Bişkek'te kadın taksici sürücülerinin sayısı günden güne artıyor.

Nazgül Dolotkeldieva

Bişkek'te taksici şoförü olarak çalışan Cıparkül Sapayeva'yla mesleği hakkında sohbet ettik. 45 yaşındaki Sapayeva, 3 yıldan beri taksici olarak çalışıyor.

Nasıl taksici oldunuz?

Hayat. Aslında hastanede çalışıyorum. Devlet işlerinin maaşları az, yetmiyor. Bir gün damadım "Araba sürmeyi biliyorsunuz. Taksici olarak da çalışabilirsiniz" dedikten sonra denedim. 3 yıldan beri çalışıyorum. Hastanede 7.30-12.30'a kadar çalışıyorum, öğleden sonra da ikinci görevime çıkıyorum.

Aynı taksici firmasında sizden başka kaç kadın çalışıyor?

5 kadın çalışıyoruz. Başta müdürümüzün eşi var. Uzun yıllardan beri çalışır. İkinci sırada ise çalışma süresi uzun olan ben varım. Diğerleri sonra geldiler. Biri doğum iznine çıkmış. Bizde çalışanların çoğu başka görevlerde de çalışıyorlar.

Günümüzde kadın sürücülerin sayısının artmasının nedeni nedir?

Önceden kadınlar Sovyet döneminde de çalışırdı. Bu iş benim için bir hobi. Çünkü araba kullanmayı çok seviyorum. Başka mesleklerde kendimi denemiştim. Ama pazarda satıcı olma konusunda becerikli değilmişim. Bu nedenle en iyi yaptığım işte çalışmaya doğru buldum.

Bu iş için erkek işi diyorlar ama..?

Evet, işimiz çok zor. Çoğunluk "Nasıl bu işe dayanıyorsunuz, aileye de, işlere de nasıl zaman ayırabiliyorsunuz" diye hayret ediyorlar. "Oluşur işte" diye cevap veriyorum. Başka çıkar yolu yok.

Taksi çağırarak erkek müşteriler sizi görünce ne diyorlar?

"Selam aleyküm birader" diye binerek beni görünce şaşırıyorlar. Bazıları tuhaf karşılarsa da destek olan da çok fazla. Hatta "Pantolonlarımızı almanız yetmiyor muş gibi işimizi de mi elimizden alıyorsunuz?" diye şakalaşıyorlar. Hayat böyleyse biz ne yapalım?

Yolda arabanız bozulursa ne yaparsınız?

Firmayı telsizle arayıp "Arabam bozuldu bana yardım gerekiyor" dediğimizde yardıma başka bir araba geliyor. O da yoksa işçi gönderiyorlar. Uzun yıllardan beri araba sürdüğüm için lastiğimi kendim değiştirebilirim. Hiç olmazsa telefon var. Küçük şeyleri kendimiz tamir edebiliriz.

Geceleri korkmuyor musunuz?

Yok aslında korkunç değil. Firmadakiler bizim nerede olduğumuzdan hep haberdar olurlar. Nereye gittiğimizi onlara söylüyoruz, yerlerimizi bilirler. Eğer müşteri sorun çıkarsa siparişi kabul etmemek bile oluyor.

Yaşadığını olaylar veya saldırılar oldu mu?

Tek bir sefer, gündüz olmuştu. Bir çift bana geldiler. Delikanlı sarhoş olduğu için servis yapmayı kabul etmeyeceğimi söylediğimde kız rica etti. Durum böyle olunca ben de kabul ettim ama bundan dolayı bin pişman olmuşum. Anlaşmazlığa düşmüştük. Telsizden gizli sözleri söylediğimde bana yardıma geldiler.

Böyle olaylarda kullanılan gizli sözler neler mesela?

Müşterilerin bilmemesi lazım. Şüpheli insanlar arabaya bindiği zaman bu gizli sözleri söyleyince yardıma gelirler. Bu sözleri sadece firmada çalışanlar bilirler. Eğer müşteriler duyarsa daha çok kızabilir.

Bir gün içinde kaç sipariş alıyorsunuz ve aylık maaşınız ne kadar?

İyi çalışırsak 20 sipariş alırız. Her gün çalışırsak yaklaşık 30 bin som (yaklaşık bin TL) kazanırız. Hastanedeki maaşıma nispeten buradan daha çok maaş alıyorum.

Size alışan daimi müşterileriniz var mı?

Evet, çoğunlukla daimi müşterilerim bayanlar oluyor. Sürdüğümü, tecrübemi görüp güvenirler. Bazılarıyla dost olduk ailecek görüşüyoruz.

Taksi çağırırken bana kadın sürücü gerek denebilir mi?

Tabii ki, benim numaramı söylemeniz veya bana kadın sürücü lazım derseniz olur.

İş saatlerinde boş vaktiniz oluyor mu?

Bizde iş serbest. "Geçici olarak beni askıya alın" diyebilirsiniz. Böylece kendi işlerinizi yapabilirsiniz. Kadınlara böyle avantajlar var. Patronumuz bizim durumuzu biliyor. Kadınların aile ve çocukları olduğu için kendimize rahat iş saatleri veriyor. Şartları iyi, istediğimiz zaman işe girip çıkabiliriz. Gücüm ne kadar yetiyorsa o kadar çalışıyorum.

İşinize aileniz ne diyor?

Başında merak edip ne olduğunu soruyorlardı. Şimdi ise alıştılar. Eşimi kaybettim. Yalnız 3 yaşında bir oğlum var.

Yıl içinde kaç defa araba tamir ettirmeniz gerekiyor?

Müşterilere rezil olmamak için sürekli kontrole gitmek gerekiyor. Bugün 5 saat yedek parça aradım. 2 bin 200 som'a (ortalama 70 TL) aldım. Toplam tamire ise 3 bin som (ortalama 100 TL) harcadım.

"Kadınlar trafik kurallarına uymuyorlar", "Kadınlar yüzünden kazalar oluyor" iddiaları için ne söylersiniz?

Hayır tam tersine. Kadınlar çok büyük bir özenle kullanırlar. Bu soru her zaman tartışılır. Ama gerçekte kadınlar arabayı iyi sürerler ve dikkatli olurlar.

Mesleğiniz hakkında daha başka neler söylemek istersiniz?

Geçimini kendisi sağlayabilir, farklı insanlarla konuşur, eşini meşgul etmeden işlerini kendi arabasıyla bitirebilir. Yola dikkatli bakarak özenle araba sürer. Mümkün olduğu kadar kendisinin ve şirketin arabasını bozmamaya gayret ederler. Onun için kadınların arabası daima temizdir ve sürekli tamircilere kontrol ettirilir. Kadınlar hiç küfür etmezler.

İşin zor yanı ise müşterilerin hepsi aynı olmadığı için kadınlar biraz zorlanabilir. Patronların hoşlanmadığı durumlar ise kadınların hamilelik izinlerine çıkılması veya çocuklarının hasta olması.

Dünyadaki ilk taksici kadın olarak Elisabeth von Papp biliniyor. Eşini kaybettikten sonra ailesine bakmak için sürücü olarak çalışmış. Berlin'deki sürücüler okulunu bitirip 1908 yılı çalışmaya başlamış. Kırgızistan'da ise 1993 yılı Leydi Taksi diye sadece kadınların çalıştığı bir taksici firması açılmış ama daha sonradan kapatılmıştır.

АТААНДАШЫҢА “ШАП” БЕРГЕНЧЕ, ЫРДАП БЕР

“Топташ” к/м
Реж.: Наргиза Маматкулова

Саткынай Алымбаева
Айзада Кудайбергенова
Жазгүл Канатбек кызы

ОЮНДАГЫ АТААНДАШТЫК КАЙДЫГЕРАИКТЕН АРЫЛАТ

Санжырачы Мурат Мукасовдун айтымында, өспүрүм оюндары баланын айлана-чөйрөнү таанып билишинин сферасы болот. Оюн ошондой эле окуучулардын мектепте алган билимдерин бышыктоодо жана илимге, эмгекке кызыгуусун арттырууда да өтө маанилүү. Анткени окуу учурунда өздөштүрүүгө кыйын болгон нерсени оюн учурунда оңой эле өздөштүрүп алууга болот. “Ал эми топ таш негизинен акыл оюндарына кирет. Топ ташты көбүнчө кыз-келиндер ойношат. Бул чеберчиликке үйрөтөт, колдорун ийкемдүү болушуна, кыздар бири бири менен мамиле түзгөнө, сүйлөшкөнө анан да бул жерде атаандаштык, бирөө утат бирөө утулат, андай болбосо оюндар өнүкпөйт, жалпы ийгилик болуп, бардыгы кайдыгер мамиледе болуп калышат.” дейт Мукасов.

“ЖЫЙЫЛЫП АЛЫП ЖЫЙЫРМАҢ, ТОП ТАШ-ЧАКМАК АЛЫҢАР”

Топ таш - кыргыз элинин эң байыркы оюндарынан бири. Анын эски оюндардан экендиги “Манас” эпосундагы: “Жыйылып алып жыйырмаң, топ таш-чакмак алыңар”, деген саптар да айгинелет турат. Топ-таштын өзүнүн кылымдар бою бузулбай келе жаткан эрежелери бар. Мисалы, оюн тегиз жерде, үйдө кийиздин үстүндө ойнолот. Оюнга 5-17 жаштагы 2-6 оюнчу катышат. Оюнчулар өздөрүнөн оюнга калыс шайлашат. Калыс оюнчуларды эки оюнга бөлөт. Аларды оюн ойнолуучу жерге жайгаштырат. Оюн 5 чакмак таш менен ойнолот.

Ар бир топтон бирден оюнчу чыгып таяк кармашат же таш жашырышат. Жеңени оюнду баштоо укугун алат.

ОЮНДУ БИРИНЧИ БАШТАГАН ОЮНЧУ:

1. Беш ташты ыргытып колун үстүнө токтотуп бир гана ташты калтырып, калган төрт ташты жерге түшүрөт. Колдун үстүнө токтогон ташты кайра жогору ыргытып тосуп алат. Колундагы бир ташты жогору ыргытып, жердеги төрт таштын бирин кылдаттык менен алып жогору ыргыткан таш менен кошо тосуп алат. Жерден таштарды алууда жердеги таштарга колу тийбеши керек. Ошентип, жердеги төрт ташты оюнчу бирден тосуп алат. Бул топ таштын “биреш” оюну деп аталат.

2. Жогорудагыдай эле оюнду кайра кайталап баштап, жердеги төрт ташты экиден кошмок кылып терип алат. Бул “экеш” оюну деп аталат.

3. Үчүнчү оюнда оюндун биринчи түрүн кайталап, жерге түшкөн төрт таштын үчөөнү чогуу бир, калган бир ташты өзүнчө терип алат. Бул “үчештин тобу” деп аталат.

4. Мында да оюндун биринчи түрүн кайталоо менен жерге түшкөн төрт ташты чогуу бир жолу алат. Бул оюн “үчештин тобу” деп аталат.

5. Сол колдун сөөмөйү менен бармагынын учун жерге тийгизип “үй” сыяктуу кылып өткөрүп оң колдогу беш ташты таштайт. Жерге түшкөн таштын бирин колуна алып өзүнүн атаандашына “келин” тандатат. Атаандашы жерге түшкөн 4 таштын арасынан каалаган ташты “келин” деп атайт.

6. Таштарды жерге чачып таштап, бир ташты жогору ыргытып аны кайра тосуу менен жогоркудай эле калган таштарды бирден терет. Жерден алган таштарды оюнчу сол колуна жыйноого тийиш.

7. Оюнчу топ ташты жерге чачып, бир ташты жерден алып жогору ыргытып, жердеги таштан бир ташты экинчи ташка тийгизгенче алуу менен жогору ыргытылган ташты кошо тосуп алат.

8. Оюнчу топ ташты жерге чачып, жерден бир ташты алып жогору ыргытып, ал ташты жерге жеткенче, жерден бир ташты башка ташка тийгизбестен алып, ыргытылган ташка кошуп тосуп алат. Ошентип, төрт ташты бирден терип, колуна топтоо керек.

ТАШТЫ ТОСО АЛБАЙ “ШАП” БЕРГЕНДЕР

Жогорудагы оюндар ойнолуп бүткөндө жеңилген оюнчу атаандашына “шап” берет. “Шап” бергенде оюнду биринчи бүткөн оюнчу оң колдун алаканын арт жагына буруп, колундагы беш ташты ыргытып кайра колун оң кыла коюп жогору ыргыткан таштарды тосуп алат. Бул учурда оюнчу канча ташты тосуп аласа атаандашы билегинен ошончо шап бериши керек. Жеңилген оюнчу шаптын ордуна ырдap, бийлеп берсе да болот.

Оюндун жүрүшүндө оюнчу колундагы ташты жогору ыргытып, ал жерге түшкөнчө жердеги ташты ала албай калса, же ташты алганда, оюнчунун колу башка таштарга тийип кетсе, же ыргыткан ташын тосо албай калса, оюнчу жыдыйт. Ойноо кезеги атаандашына берилет.

Кыргыз элинин өспүрүм оюндары өспүрүмдөрдү элди, жерди, мекенди сүйүүгө, адептүүлүккө, эмгекчилдикке, акыл-эстүүлүккө, баатырдыкка, чечкиндүүлүккө тарбиялоодо чоң мааниге гана ээ болбостон, өспүрүмдөрдүн руханий дүйнөсүн калыптандыруунун каражаты болуп эсептелет. Кыргыз эли улуттук оюндарга бай. Алардын ичинен топ таш жөнүндө маалымат бере кетсек.

Кыргыз улusal ойнуу: “Top taş”

Кыргызлар улusal ойнуулар конусунда зенгиндилер. Бу зенгинликлерден бириси olan “Top taş”, çocuklara vatani ve halki sevmeyi, çalışmayı, akilli ve güçlü olmayi ve iç dünyalarını zenginleştirmeyi öğretiyor... ”

Satkınay Alimbaeva
Ayzada Kudaybergenova
Cazgöl Kanatbek kızı

REKABET OLMAZSA OYUNLAR GELİŞMEYECEK

Sancıraç* Murat Mukasov, “Top taş”ı şu sözlerle tanımlıyor: “Bu oyununun, çocuğun çevreyi tanımamasında, okuldan alan eğitimi güçlendirmesinde önemi büyük. Çünkü derste zor gelen, çözemedikleri şeyleri oyun oynayarak kolayca çözmeyi öğreniyorlar. ‘Top taş’ ise akıl oyunu sayılır. Genellikle kızlar ve gelinler oynar. ‘Top taş’ insanın becerili ve yetenekli olmasına, kızların bir-biriyle ilişki kurmasına yardımcı olur. Burada rekabet vardır. Biri yenilir diğeri ise kazanır. Eğer rekabet olmazsa oyunlar gelişmez. İki tarafın da yenildiği bir oyun ilgi görmüyor.”

YİRMİSİ BİRDEN TOPLANIP ‘TOP TAŞ’ OYNUYOR

“Top taş” Kırgızların en eski oyunlarından birisidir. Eski bir oyun olduğunu “Manas” destanındaki “Yirmisi birden toplanıp top taş oynuyor” sözlerinden anlayabiliyoruz. “Top taş” oyununun asırlardır bozulmayan kuralları vardır. Mesela oyun, dümdüz bir yerde, kiyizin (bir tür kilim) üstüne oturularak oynanılır. Oyun, 5-17 yaş arasındaki 2 ile 6 çocuk tarafından oynanır. Çocuklar kendilerine bir hakem seçerler. Hakem oyuncularını iki takıma ayırır ve oyun alanına yerleştirir. Oyun 5 taşla oynanır. İki taraftan oyuncular kendilerine birer taş alıp oynamaya başlarlar.

1. Oyuna ilk başlayan oyuncu beş taşı eline alıp yukarıya atıp, yere düşmeden önce elinin üstünde bir taşı tutarak, diğerlerini bırakıyor. Elinin üstündeki taşı yukarı atıp tekrar tutmalı. Elindeki bir taşı yukarı atıp yerdeki dört taşın birini alıp ikisini birlikte tutmalı. Yerdeki taşları alırken ise diğer taşlara dokunmamalı. Bu şekilde oyuncu dört taşı bir-

den eline almalı. Bu “top taş”ın “bireş” oyunudur.

2. Oyunun aynı başlayıp da yerdeki taşları tek tek değil de ikişerli gruplar şeklinde almaya ise “ekeş” oyunu deniliyor.

3. Yerdeki dört taşın üçünün bir seferde alındığı şekli ise “üçüş” oyunu olarak adlandırılır.

4. Son oynanma şekli ise yere düşen dört taşın tümünü almak biçimindedir. Bu türü ise “üçüşin tobu” adı veriliyor.

5. Sol elinin işaret parmağıyla birlikte başparmak ucunu yere dokundurup ev gibi yapıp sağ elini sol elinin arasından geçirerek, sağ eldeki beş taş, sol elin üstüne atılır. Yere düşen taşların biri alınıp karşısındaki oyuncuya “kelin” seçtiriliyor. Karşısındaki oyuncu yere düşen taşlardan istediğini “kelin” olarak seçebilir.

6. Taşları yere koyup, bir taşı yukarı atarak yerdeki taşları tek tek alıyor. Yerden alınan taşları oyuncu sol eline toplamalı.

7. Oyuncu “Top taş”ı yere saçıp bir taşı yukarı atıp yerdeki taşlardan bir taşı ikinci taş dokunmadan alıp yukarıya atılan taşla denk getirmeli.

8. Oyuncu “Top taş”ı yere saçıp yerden bir taşı alıp yukarıya atıyor ve o taş yere düşmeden önce bir taşı diğer taş dokundurmadan alıp yukarıya atılan taşı vurması gerekiyor. Böylece dört taşı aynı ayrı alıp elinde toplamalı.

Oyun oynarken oyuncu elindeki taşı yukarı atıp yere düşmeden önce yerdeki taşları almaya yetiştirmeye ya da taşı alırken eli diğer taşlara dokunursa ya da attığı taşı tutmaya yetiştirmeye oyuncu yenilir. Oynama sırası karşı tarafa geçer.

TAŞI TUTTURAMAYIP “ŞAP” VERENLER

Tüm bu oyunları oynanıp bittikten sonra yenilen rakibine “şap” verir. “Şap” denilen, oyunu ilk bitiren oyuncunun, elindeki beş taşı yukarıya atıp tekrar attığı taşları tutmaya çalışması sırasında kaç taş tuttuysa yenilen rakibinden o kadar taş almasıdır. Yenilen oyuncu “şap”ın yerine şarkı söyleyip dans da edebilir.

* - Soy ağacını anlatan kişi.

‘Toptaş’ kısa oyun filmi
Yön.: Nargiza Mamatkulova

Kırgız mutfağındaki doğanın tadı

Kuma gömülüp yapılan et, araziye sıvanarak pişen et, taşın üstünde pişirilen et gibi açık havada pişirilen yemek çeşidi çoktur. Bunlar avcılarının yemekleridir. Tabi şimdilerde avcılık yapan Kırgızların sayısı da yok denecek kadar az olunca uzun zamandan beri avcılarının sırrı olarak bilinen yemekleri araştırma ihtiyacı duyduk...

Asel Solpuyeva

Evdeki yemekler genellikle mutfak aletleriyle yapılır. Et malzemesini içeren biftek, pizola ve köfte, tencere, kazan ve tavalarda rahatlıkla pişirilebilir. Peki doğa ile birlikte kalan çoban ve avcılar? Yani doğa şartlarına göre yemekler yapanlar. Açık hava yemekleri hem lezzetli hem de çok ekonomik.

AVCININ SIRLARI İLE PAYLAŞMASI

Uzun zamanlardan beri arazi yemeği olarak bilinen yemeklerden bazıları "Taş Kordo" ve "Taş Kebek"tir. Bunlar çağdaş Kırgız menüsünün ayrılmaz bir parçasıdır. Ama isimleri unutmaya yüz tutmuştur.

Arazi yemekleri ustası Kencebay Cusubaliev hayatı boyunca hayvancılık yapmıştır. Kendi tecrübelerini ve yemek sırlarını bizimle paylaştı: "Gençliğimi tarla ve dağlarda çobanlık yapan babam ile birlikte geçirdim. Boş zamanlarımızda köydeki avcılarla avcılık yapmaya çıkardık. Yol uzun ve zor olurdu. En azından 2 gün sürerdi. Dağ keçileri genellikle dağlardaki karların yakınında yaşarlardı. Orada ormanlar çok. Ormanlar ise ateş yakıp yemek hazırlamak için en uygun mekan. Her mesleğin kendine ait özel kuralları olduğu gibi avcılığın da ipuçları var. En önemlisi yemek hazırlamak için yer bulmaktır. Bir düşünsenize, karnı aç bir avcı ne avlayabilir ki? Aksine, vahşi hayvanlara yem olur."

ÖZLENEN YEMEKLER

Geyik avlandıktan sonra yemek yapma zamanı gelmiş demektir. Etler ayrılır ve doğranmadan bütün olarak midenin içine koyulur. Dağlarda yetişen doğal baharatları, yeşillikleri unutmamak lazım. Yemeği ise kumun altında pişiririz. Kumun üstünde ise ateş yakılır. Kum iyice ısındığında etlerin batırılabilene kadar çukur kazılır. Mide kuma gömülüp, 12 saate kadar serbest bırakılır. Mide çatlar, yemek dağılır

diye düşünebilirsiniz. Ama korkmayın. Mide sağlam bir şekilde içindekilerin hepsini güvende tutacaktır. İçindeki etler ise kemiklerinden ayrılıncaya kadar ezilerek bütün tadını bırakıyor. Bu yemeği yiyenler biliyorlar ki bir kere tadan için "Taş kordo" artık özlenen bir lezzet olacaktır.

Uzun bir yolculuğa çıkanlar için ise "Taş kalak" adında başka bir yemek daha vardır. Bu kebab türü taşlı yerlerde yapılır. Genellikle kemiksiz ince kesilen etler sıcak taşın üstünde 20 dakika süre ile bekletilerek pişirilir. Taşlar dağların tepesinden aşağı kayan ince taşlardan seçilmelidir.

Ünlü Aşçı Alham Mamutov'un her zaman misafirlerine sunduğu bu yemek onlar tarafından çok seviliyor. Arjantin, İtalya ve Brezilya'dan gelen "et severler" bu yemeği "Kırgız Kebabı" olarak adlandırıyorlar. "Taş kalak", 3 yıl önce "Taş Kebek" adıyla yeniden tanınmaya başladı. Kebaba bu yeni ismini veren Taabaldı Egemberdiev, yemeğin tarifini eski Çin tarihinde Kırgızlar hakkındaki yazılarda bulmuş.

Mamutov'a göre Çağdaş Kırgız Mutfağı'nda ise "Taş kebek" 7-10 aylık kuzudan yapılır. Yapımında ise malzeme olarak odun, kömür ve ince taşlar kullanılır. Ateş yakıldıktan sonra sıcak taşlar yağlanır ve üzerine etler konulur. Bir kebapta olması gerektiği gibi et ile birlikte sebzeler de pişirilip ikram edilir.

GOOGLE NE DER?

"Taş kebek" in tercümesi Türkçe "Tas kebabı"dır. Bu sebeple yemek tarifini internette arayanlar farklı mutfaklara rastlarlar. Sebebi de "tas kebabı" adlı benzer yemeklerin farklı mutfaklarda da bulunmasıdır. Türk mutfağında sulu bir yemek olan Tas kebabı, Azeri mutfağında ise pilavla beraber sunulan bir yemeği ifade ediyor.

Мурдагы мергенчинин азыгы-азыркынын чүйгүн тамагы

Асел Солпуева

ТОПУРАККА ЖЕ КУМГА
КӨМҮЛҮП БЫШЫРЫЛГАН
ЭТ, ТАШТЫН ҮСТҮНДӨ
БЫШЫРЫЛГАН ЭТ. БУЛ
ТАМАКТАРДЫН БАРДЫГЫ
МЕРГЕНЧИЛЕРДИН ТАМАГЫ
ДЕП АТАЛГАН ТАМАКТАР.
ЗАМАНДЫН ШАРТТАРЫНА
ЫЛАЙЫК БҮГҮНКҮ
КҮНДӨ ЭКИ-ҮЧ КҮНГӨ
АТАЙЫН МЕРГЕНЧИЛИККЕ
ЧЫККАН КЫРГЫЗДАР
ЖОК. БИРОК КӨПТӨН БЕРИ
УНУТУЛУП КАЛГАН ЖЕ
МЕРГЕНЧИЛЕРДИН СЫРЫ
БОЙДОН КАЛА БЕРГЕН
ТАЛААНЫН ЧҮЙГҮН
ТАМАКТАРЫ ТУУРАЛУУ
УШУЛ МАКАЛДАН
ТААНЫШЫП АЛСАҢЫЗ
БОЛОТ.

Стейк, бифштекс, котлет жана фрикадельки тамактары ар бир үйдө жасалып келет. Анткени бул тамактарды үйдөгү буюмдар менен жасаш абдан ыңгайлуу. Көмөч казан, казан сыяктуу идиштер тамакты ыкчам жасаганга мүмкүнчүлүк түзөт. Ал эми мергенчилер, көчмөн калк жана талаада көп жүргөн адамдар болсо өздөрүнүн “талаа тамактарын” өздөштүрүп алышкан. Анткени талаада жүргөн адамдын айтымында бир куту ширеңке жана азыктары менен деле үйдүн тамагынан даамдуураак тамак жасап алуу мүмкүн.

АЧКА МЕРГЕНЧИ АҢГА ЧЫКПАЙТ

Өзүн “адиской чабанмын” деп тааныштырган Кенжебай Жусубалиев: “Жаш кезде аскерге кеткенче талаада мал менен аралашып жүрдүм. Далай далай мергенчиликке айылдаш аталар менен чыктык. Ээн талаада бир сапарыбыз аз дегенде эки күн созулчу. Кийиктер Тянь-Шандын зоолорунда болот эмеспи. Ал жерде токойлор абдан көп, демек ал жерде отун чырпыктар менен жылынып тамак жасап алса болот. Ар бир кесипте тартиптерди сактагандай эле мергенчи биринчи тамактанганга ылайыктуу жай таап алуусу шарт. Тамактанбай ачка аңулоого чыккан мергенчи эмнени атып келмек эле,” деп эскерди. Анын айтымында илгертеден бери жасалып келген талаа тамактарына: “Таш кордо”, “таш калак” деген тамактар кирет. Алар көптөн бери айтылбай кыргыз тилинин лексиконунан чыгып кете жаздаган.

КУМГА БЫШКАН “ТАШ КОРДО”

Кийик этинен жасалган таш кордонун өзгөчөлүгү, анын кумдун ичинде бир сутка бышырылышы. Даярдоо ыкмасы дагы абдан жөнөкөй; кийикти атып алгандан кийин ал союлуп, карыны жарылбай туруп жуулат. Кийиктин жиликтери туздалып, калемпир, сарымсак, көбүргөн, соорусун деген талаа чөптөрү аралаш карынга батышынча салынат. Отко какталган кумдуу чуңкурга карын жөнөтүлүп, ысыкка акырындан быша берет. Карын жарылып кетет, күйүп куурап калат деп коркпой эле коюш керек. Тескерисинче, карын кургап катып калган болот. Ичинде сөөктөрүнөн ажырай бышкан ширин этти бекем кармап турат. Ал тамактын даамын бир жолу татыгандан кийин сагынып кайра кайра эңсей бересиң.

“КЫРГЫЗ КЕБЕГИНЕ” АЙЛАНГАН “ТАШ КАЛАК”

Үйдөн узак жол тартып ачка болгондорго “таш калак” деген өзгөчө тамак бир табылга. Ал таштак жерлерде жасалат. Жука кесилген эттерди ысыган жалпак таштарга таштап койсо бир заматта бышып калат. Бул кыргыз кебек зоодон сыйгаланып түшкөн бардык таштардан даярдалат. Жасалышы абдан жөнөкөй “таш калак” үч жыл мурун “таш кебек” атында кайрадан жанданган. Ага коомдук ишмер Таабалды Эгембердиев көмөктөш болгон. Ашпозчу Альхам Мамутовдун айтымында таш кебек бардык

коноктор жактырган тамак. Мейманга Аргентина, Италиядан келген гурмандар бир ооз “кыргыз кебек” деп аташат.

Таш кебекти жасаганга 7-10 ай багылган козулардын кабыргалары алынат. Ал эми даярдаганга отун, көмүр жана жалпак таш жетиштүү. “От жагылып таш ысыган соң үстү куйрук май менен майланат жана кабыргалар коюлат. Таш кебектин курамына ылайык эт менен бирге жемиштер да бышырылып тартууланыш керек,” деди ашпозчу.

ТҮРК ДҮЙНӨСҮНДӨ “ТАШ КЕБЕКТИН” МААНИСИ ТУРДУУ

Эгер интернет айдыңынан таш кебектин курамын издей турган болсоңуз, башка ашкана даректери чыгышы мүмкүн. Мисалы, Таш кебек түрк тилине “тас кебаб” которулат. Кызыктуусу, түрк ашканасында тас кебаб деген тамак бар. Бирок кыргыз кебектен айырмасы чоң. Тас кебаб кыргыздардыкындай таштын үстүндө куурулбайт, тескерисинче казанда шорпо тамак болуп жасалат. Тилекке каршы ал тамактын пайда болуу тарыхы белгисиз. Эгер азербайжан ашканасына кирип кеткен болсоңуз, тас кебаб атында кадимки эле пловду көрөсүз. Бул кызыктуу тамактын тарыхы абдан чаташып кеткендей. Бирок гытай тарыхый жазма булактарында “кыргыз аскерлери тоодо таштын үстүндө тамак жасашчу” деген факт улуттук ашканага бир далил экенин эске салгыбыз келет.

БИР АЗЫКТАН ТҮРДҮҮ

ДААМ ТАТТЫРГАН

еврей ашканасы

Асел Солпуева

Форшмак аттуу улуттук тамак күнүмдүк жашоодо эле эмес, майрамдарда да дасторкондун көркүн ачып турган улуттук тамак болуп эсептелинет. Башка айтылыштагы муздак тамак эч кандай термикалык иштетүүсүз даярдалат. Ал эми азыктар дүйнөнүн каалаган бурчунда кездешет: кычкыл алма, пияз, жумуртка менен туздалган балык болсо эле жетиштүү.

КАЛОРИЯСЫ ӨТӨ АЗ АШКАНА

Еврей ашканасын кеп кылганда, дүйнө жүзүндөгү эң жагымдуу жана эң аз калориялуу тамактар тууралуу сөз болот. Ушул принциптин негизинде ашкананын актуалдуулугу күн өткөн сайын артып, ар тараптан кызыгууну жаратып келүүдө. Кашер дүкөнгө киргендер гени өзгөртүлгөн же гормондор бар азыктарды кезиктирбейт. Ар бир азык сатылаардан жана тамакка колдонулаардан мурун кылдаттык менен текшерилет: малдын тазалыгы жана ден соолугу сөзсүз талаптарга баш ийүүсү шарт. Анткени ашкана маданиятына ылайык гени өзгөртүлгөн тамак менен тамактанган, денесинде бир кемчиликтер табылган жана оорукчан малдарды жегенге болбойт.

ЕВРЕЙ АШКАНАСЫНЫН УСТАСЫ АЙТКАНДАРДАН...

Ашкана устасы деген наам жалпысынан рецепттерди эле билген эмес,

ашкана менен күнүгө тыгыз байланышта болгон, анын маданиятын эң жакшы билип өздөштүргөн адамга ыйгарылат. Израилде жашаган еврей ашканасынын устасы Елена Полякова өз тажрыйбасы менен бөлүштү. “Дасторконго же эттүү, же сүт азыктарынан даярдалган тамактар жайылат. Эттүү жана сүт азыктарынан жасалаган тамактардын ар бирине ар башка идиштер колдонулат. Аларды эч аралаштырбаш керек. Азыктардын арасынан эттүү тамактар менен бирге сүттүү тамактарга кошула тургандар балык, жумуртка жана жашылча мөмө-жемиштер. Эгер сүт аралаш тамак жеген

болсоң, 2 сааттан кийин эт камтыган тамакка киришсең болот, ал эми эттүү тамактын сиңирими ашказанда жай болгон үчүн сүттүү тамак жегенге 6 сааттай күтөсүң.”

КАРА ИКРАГА ТЫЮУ САЛЫНГАН

Кашрутту жакшыраак түшүнүш үчүн анын куралдарын карап көрөлү. Көптөгөн еврей сайттарда жегенге уруксаты бар малдарга кой, эчки, уй сыяктуу короодогу малдар кирет. Бир гана ача туяктуу чочко же чайнаган, бирок туюк туяктуу коен сыяктуу жаныбарлардын

этин жегенге тыюу салынган (трефалык азыктар). Куштардын арасынан үйдөгү тоок, улар, өрдөктөр, деңиз азыктарынан болсо кабырчыктуу жана сөөктүү балыктарды жегенге уруксат (туздалган балык жана башкалар). Кызыгы, Израилде кара икраны жегенге тыюу салынган, ал эми кызыл икра тескерисинче көп колдонулат.

ЧЕБЕР АШПОЗЧУЛАР

Еврей ашканасынын 3 миң жылдык тарыхы жана өзүнө таандык куралдары бар. Элдин арасында “Ар бир жаңы табылга көптөн бери унутулуп калган эски нерсе” деп айтылгандай, бул ашкана өзүнүн маанилүүлүгүн азыркы убакытка чейин далилдеп отурат. Ал көрүнүштөрдүн бири болуп ашпозчулардын эч бир азыкты текке кетирбей түрдүү тамактарды жасай алышы айтылат. Мисалы, тооктун сөөктөрүнөн – биринчи ысык тамак бышырылат, этинен – экинчи коюу тамак, ал эми тооктун майы болсо – ар кандай таттууларга кошулма катары колдонулат.

Еврей кожойкелер шамдагай жана чебер ашпозчулар катары таанылышат. Елена Полякова кыска убакыттын ичинде форшмакты даярдап коюш оңой эле иш деп айтат. Биз дагы өзүбүздү сынап көрүү максатында ал тамакты жасап көрүүнү чечтик. Бир сааттын ичинде даяр боло турган тамагыбыз 5 саатка чейин созулуп, ал аныктаманы дагы бир жолу далилдеген болдук.

Günlük yemekler tadına göre ayrı malzemelerden yapılmaktadır. Meyveler tatlıların, sebzeler ise yemeklerin ayrılamaz bir parçası olduğunu herkes bilir. Peki meyvelerle soğanın birleşiminden oluşan özel bir lezzet olan "Forşmak" yemeğini hiç duymuş muydunuz?..

Asel Solpuyeva

TEK MALZEMEDEN ÇIKAN türlü türlü lezzetler

Yahudi mutfağının milli yemeği "Forşmak" her türlü sofranın önemli bir süsüdür. Soğuk bir yemek olarak tanınan "Forşmak"ın yapımında hiçbir malzemesi ısıtılmaz. Dünyanın dört bir noktasında bulabileceğiniz malzemelerle yapılan "Forşmak"ta ekşi elma, soğan, ringa balığı ve yumurta kullanılmaktadır.

En az kalorili mutfak

Yahudi mutfağından bahsederken dünyada sağlıklı ve en az kalorili beslenmeden söz edilir. Bu özelliği ile Yahudi mutfağına popüleritesi gün geçtikçe artmaktadır. Hatta dükkanlarda genetiği değiştirilmiş ya da hormon içeren ürünler bulamazsın. Satılacak ve kullanılacak her etin tazeliği, hayvanın beslenmesi ve sağlığı sürekli kontrol edilir. Mutfak kültürün-

de genetiği değiştirilen ürünlerle beslenen, vücudunda bir yeri eksik ya da hasta hayvanları yemek yasaktır.

Ustasının ağzından Yahudi Mutfağı...

Mutfak ustasından bahsederken sadece yemek tariflerini bilen değil, her gün o mutfakta uğraşan ve o mutfağın kültürünü çok iyi bilen kişilerden söz edilir. Yahudi mutfağında ustalaşmış Elena Polyakova mutfak deneyimlerini bizimle şöyle paylaştı: "Masa, ya etli ya da süt ürünlerini içeren yemeklerden oluşur. Etli ve sütli yemekler için ayrı bulaşıklar kullanılır. Onları karıştırmamak lazım. Balık eti, yumurta ve sebzeler hem sütü, hem de etli yemeklerle birlikte tüketilebilir. Eğer etli bir yemek yediyseniz içinde süt bulunan her

hangi bir şey tüketmek için 6 saat beklemeniz gereklidir. Sütü yemeklerin sindirimi daha hızlı olduğu için yedikten 2 saat sonra etli yemeği yemek mümkündür."

Kırmızı havyar çok tüketilir

Birçok Yahudi sitelerine göre yenilecek et koyun, inek gibi hayvanların olması lazım. Eğer hayvan domuz gibi çatal tırnaklı ya da tavşan gibi geviş getiren bir hayvan olursa yenilmez. Kuşların arasından vahşileri yasak genellikle onlar fiyatı ucuz ve kolay getirilen tavuk ve ördeklerdir. Eğer İsrail'e misafirlige giderseniz mutlaka balık yemekleriyle ağırlanacaksınız. Ama deniz ürünlerinin tadını alamazsınız. İlgiyi çeken şey kırmızı havyarın çok tüketilmesidir.

Sen de kendini dene...

Toplumda "Aslında her yenilik zamanında unutulmuş eski bir şeydir" şeklinde bir söz vardır. Yahudi mutfağına 3 bin yıllık tarihi olmasına rağmen, kuralları geçerliliğini kanıtıyor. Bu düşüncenin sebeplerinden biri ev hanımlarının yemeklerini geride bir şey bırakmadan yapmasında. Mesela tavuğun etlerinden susuz bir yemek yapılırsa, kemikleri çorbada, yağı ise farklı bir yerde kullanılır.

Yahudi hanımları mutfakta oldukça çevik aşçılar olarak tanınırlar. Elena Polyakova'nın kısa zamanda bir yemeği hazırlaması olağan bir şey. Polyakova'nın 1 saatte hazırladığı "forşmak"ı benim 5 saatte yapabilmem de bu inanışı kanıtlamış oldu.

Жакында эле эл аралык казак-кыргыз айтышынан баш байгени алдыңыз, сыйлыгыңыз кут болсун! Канча жашыңыздан баштап чоң айтышка түштүңүз?

Чоң айтышка 15 жашымда түшкөм. 1993-жылы өткөн айтышта финалда Жеңишбек акын менен айтышып баш байгени утуп алгам. Быйыл айтыш өнөрүндөгү чыгармачылык жолума 20 жыл толот.

Чыгармачылык жолуңузда ийгиликсиз айтыштар болду беле?

Албетте, болгон. Жаштык кылып, катуу депрессияга түшкөн учурларым да жок эмес. Мындай кезим бала чагыма туш келет. Айтышка эрте катыша баштаганым байланыштуу ал түшүнүк эрте эле кетти. Бир учурда айтып берейин. 1995-жылы “Манас” эпосунун 1000 жылдык мааракесине карата айтыш болгон. Ошондо казактын бир кызы менен туш келип 1-айлампандан да өтпөй калгам. Казак акыны мени күлкүгө калтырып абдан катуу айтышкан. Элдин аны колдоп, шатыратып кол чабышы, мени шылдыңдагандай сезилген. Экинчи айтышка чыккым келбей катуу ыза болгом. Анда эми болгону 17 жашта экенмин. Бирок азыр андай ойдон алысмын. Баш байге түбөлүктүү менчик эмес, эки тарапка тең ооп турат. Сөз жүйөөсүн кээде бирөө айтат, кээде экинчиси. Негизи эле айтыш-бул конкурс эмес, эки акындын улуу баарлашуусу. Такшалып калган кезимде деле ийгиликсиз айтыштар болгон. Бирок эми баягыдай депрессияга түшүп сынбайм.

Демек, эң башкысы утуш эмес экен да?

Туура, жеңиш эң негизгиси эмес. Кээде оюңдагы нерсени таамай жана жеткиликтүү айтып алгандан кийин байгенин да кереги жок болуп калат.

Айтышка акындын ошол учурдагы маанайы кандайдыр бир таасирин тийгизеби?

Сөзсүз тийгизет, керек болсо ал бардыгын чече турган нерсе. Төкмө акын үчүн маанайдын ар дайым ыр тарабында болуп, толкуп туруусу кажет. Биздин устаттарыбыз: “Акындар кичине эле туура эмес нерсе болсо чуркай албай калган күлкү аттар сыяктуу”, - деп айтып калышчу. Качан болбосун айтыштардын алдында эртең менен жакшы маанайда ойгонуп, өзүңдүн табыңда жүрүшүң керек. Бирок турмуш деген андай эмес экен. Көр тирилик, ар кандай майда-барат иштер болот. Болбогон жерден көңүл сынуу деген нерселердин баары өзүнүн таасирин тийгизбей койбойт. Бирок ошондо да акындарда өзгөчө бир сезим бар. Элдин алдына чыккан кезде сахнанын касиети, элдин деми жакшы маанай тартуулайт. Эл менен жүрөгүң байланышып калат. Муну сахнада жүргөн адам гана сезет, сөз менен жеткирүү татаал.

Төкмө акындар комуздун коштоосунда төгүп ырдашат эмеспи. Комуздун кандай таасири бар?

Таасири өтө чоң. Эшмамбет акындын: “Күпшүндөгөн мүнүшкөр шумкарына жем берет, ошолордой бир мисал, ырга комуз дем берет”, - деп айтканы бар. Буга маанилеш саптарды бир нече чоң акындардын ырларынан кездештирүүгө болот. Буга дагы бир мисал, Арстанбектин Жеңижокко: “Эки айыбың бар экен. Биринчиси, Көксудууну алам деп каргышка калганың. Экинчиси, комузга колуң чалынып жакшы черте албаганың”, - деп айтканы. Демек, ал бекеринен айтып жаткан жок. Комуз билбегендерди акын эмес деп айтуудан алысмын. Бирок, төкмө акында төрт-беш касиет бирикпейин арбыбайт. Осмонкул Бөлөбалаев айтчу экен: “Жалаң кара жамакты канча саат какылдап төгүп ырдабайын элди тажатып коем”, - деп. Андыктан, төкмө акындын комузду черте билүүсү абдан маанилүү.

Азыркы жаш төкмөлөр жаттама акындар эмеспи?

Төкмө акын болсом деп аракет кылып жүргөн ар бир адамдын ары жагында данеги болот. Бөлөк адамдарга табышмак боло бергени чоң арман. Эч качан төкмөлүк касиет дээринде болбосо, жаттатмак түгүл мээсине “флешка” салып иштетип койсоң да эч нерсе чыкпайт. Ошондуктан, “аа, бул жаттап алып айтып жатат” деген ойлордон эл алыс болсо дейм. Балким, өнөрүн өстүрө албай жаткан болушу мүмкүн. Себеби төкмөлүк өтө көп эмгекти талап кылат. Ал бир эле учурда акын да, актер да, обончу да болот.

Төкмө акындардын арасында кандай атаандаштык бар? Ич күйдүлүктү байкадыңызбы?

Андай терс көрүнүштөрдү байкаган жокмун. Төкмө акындар арасында башкача ызаат мамиле бар. Тескерисинче, бул өнөрдүн учугу улансын деп, жардамыбызды аябай, бири-бирибизге насааттарыбызды айтып турабыз. Акындын өсүшү үчүн атаандаштык да керек. Акындар сахнага ачылбаган эки китептей болуп чыгышат. Анан өнөктөштөр бири-бирин барактап, таланттарын ачат. Элдер: “Катуу айтыштан соң таарынышып, учурашпай калбайсыңарбы?” - деп сурап калышат. Айтышта жакшы жактар да, кемчиликтер да айтылат. Жалаң эле мактай берсе сөздүн төркүнү айтылбай калышы мүмкүн.

Эл арасында ар кандай сөздөр айтыла берет экен. Баш байге сатылат деген чынбы?

Суроону ырас берип жатасын. Бул сөздүн бизге эч кандай тиешеси жок. Ушул убакка чейин сатылган байгени көргөн жокмун. Бир жолку айтышта акыйкатчы Турсунбек Акун: “Айтышка түшүп жаткан төкмө акындардын устаттары эч качан калыстар тобунда отурбашы керек. Спорт мелдештеринде деле машыктыруучулары калыс болбойт. Бул эл аралык мыйзам”, - дегенинен улам,

устаттарыбызга түшүндүрүп, аларды калыстар тобунан четтеткенбиз. Калыстар тобун аныктоодо деле алгач калыс болом деген кишилердин тизмесин кагазга жазып алып, конференция уюштуруп, журналисттердин көзүнчө кимдин аты чыкса, ошол адамдарды коюп жүрөбүз. Биз ар дайым калыс болгонго аракет кылып келебиз.

Төкмө акындар коомдогу, башкаруу иштериндеги ар кандай терс көрүнүштөрдү ырдайт эмеспи. Бийлик тарапка айтылган сындардан улам сизге кандайдыр бир кысым болду беле?

Өтө катуу кысымдар болгон. Эгер бийликке жакпай калсаң алар өтө ыпылас жолдорду пайдаланышат экен. Өзүңдүн чөйрөң аркылуу сенден өч алганга жол издешет. Бир канча убакытка дейре номуру жок машина ээрчип алган күндөр болду. Айтыштардагы сөздөрүңдү телекөрсөтүүдөн кесип койгону эле кандай катуу тиет. Бир жолу таанышым жолугуп калып: “Сен эмне болуп калгансың? Ырларыңдын баш-аягы жок, же бири-бирине уйкашпайт”, - деп калды. Көрсө, бир топ сөздөрүмдү ылайыксыз деп кескилеп салышыптыр. Мындай болбосун үчүн түз эфир өзгөчө төкмө акындар үчүн абдан керек.

Төкмөчүлүк каражат менен байланышта эмеспи? Демөөрчү жок болсо бул өнөр көмүскөдө калбайт беле?

Мен бул жерде Амантай Кутманалиев агамдын бир сөзүн айта кетейин: “Торгой да сайрайт ток болсо, томсоруп калат жок болсо; булбул да сайрайт ток болсо, буулуугуп калат жок болсо”. Ушул сыңары, төкмөчүлүк да каражатка сөзсүз байланыштуу. Акыркы жылдары бул өнөрдүн келечеги өтө бүдөмүктөнүп калган. Чыгармачыл адамдарга колдоо керек экен. Бул жаатта Садык Шер-Нияз баштаган “Айтыш” коомдук фонду эбегейсиз кызмат аткарып келет. 2001-жылы бул фонд расмий түрдө негизделген. Мына, быйыл негизделгенине 12 жыл толду. Бул жылдардын ичинде көптөгөн ийгиликтерге жетишти. Ошолордун ичинен Юнеско бизди материалдык эмес мурастардын шедеври катары таанышын айтсак болот.

-Ал эми мамлекет тараптан колдоо болуп жатабы?

Эч кандай. Муну мен жашырбай эле айтам. Тескерисинче, бир жылы айтыш өтө турган болгондо, биз сурабайлы, жардамыбыз болсун деп фонддун атынан 500 миң сом кошуп бергенбиз. Жеке эле бул эмес, Ошто түз эфирде манасчылардын конкурсу болгондо миллион сом байге “Айтыш” фондунан бөлүндү. Бирок биз мамлекеттен таптакыр эле бөлүндүк деп айтпайбыз. Келечекте мамлекет тараптан колдоо болот деген чоң үмүттөбүз.

-Маегиңизге рахмат! Чыгармачылыгыңызга ийгилик каалайбыз!

ЮНЕСКОнун мурастар тизмесине кирген шедевр

Төкмөчүлүк - кыргыздын эски өнөрлөрүнүн бири. Бул алдын ала даярдыксыз коомдогу ар кандай көрүнүштөр тууралуу комуздун коштоосунда оозеки ырдоо өнөрү. Кыргыздан калк кадырлаган Жеңижок, Токтогул, Арстанбек сыяктуу сөз баккан улуу төкмө акындар өткөн. Азыр да ата-бабалардан калган улуу мурасты жоготпой, аздектеп, учугун улап келе жаткан төкмөчүлөр жок эмес. Ошондой төкмө акындардын бири, республикалык, эл аралык айтыштардын бир нече жолку жеңүүчүсү, ак таңдай акын Элмирбек Иманалиев бүгүн бизде конокто.

Айдай Амангелди кызы
Сезим Токтобек кызы

"Atışma Sanatı" UNESCO'nun kültürel miraslar listesinde

Atışma Sanatı, Kırgızların eski yeteneklerinden biridir. Hazırlıksız olarak toplumdaki farklı olgular hakkında komuzla şarkı söylemek anlamına gelen bu sanatı, Kırgızlar arasında ünlü olan Jenijok, Toktogul, Arstanbek gibi söze değer veren büyük ozanlar icra edebiliyordu. Şimdilerde ise atalardan kalan bu büyük mirası kaybetmeden, onun gelişmesine katkı sağlamakta olan ozanlar var. Onlardan biri de ulusal ve uluslararası yarışmalarda bir çok kez birinciliği alan ozan Elmirbek İmanaliev...

Ayday Amangeldi kızı

Geçenlerde uluslararası Kazak-Kırgız atışmasında birincilik kazandınız, tebrik ederiz. Kaç yaşınızdan itibaren büyük atışmalara başladınız?

15 yaşımdayken başladım. 1993 yılında finalde Jenişbek ozanla karşılaşış birincilik kazanmıştım. Bu yıl atışma sanatındaki 20. yılımı doldurdum.

Bugüne kadar başarısız atışmalarınız oldu mu?

Tabi ki olmuştur. Gençken başarısız olduğum atışmalarım yüzünden depresyona girmiştim. Tabi o zamanlar gençlik yıllarıma denk geliyor. Atışmaya erken başladığım için bu tür yanlış düşünceleri erken atlatma fırsatı buldum. Yaşadığım bir olayı anlatıyım. 1995 yılında "Manas" destanının 1000. yıl dönemine yönelik atışma olmuştu. O atışmada bir Kazak kız ozan ile karşılaşış daha ilk elemelerde geçememişim. Tüm izleyiciler ona destek verip alkışladığında bir an benimle dalga geçiyorlarmış gibi geldi. O gün çok üzülüyümden dolayı bir daha sahneye çıkmayacağım diye kendime söz vermişim. O zamanlar daha 17 yaşındaymışım. Şimdi öyle bir düşüncede değilim. Birincilik sonsuz mülkiyet değildir. Aslında atışma yarışma değildir, iki ozanın büyük konuşmasıdır. Sonraları tecrübe edindiğim zamanlarda bile başarısız atışmalarım olmuştur. Ama gençlik zamanımdaki gibi bir duruma hiç düşmedim.

Demek ki sizin için önemlisi zafer değil, değil mi?

Doğrudur. Bazen öyle oluyor ki kafadaki düşüncelerini tam aktardığın zaman zaferin de önemi kalmıyor.

Atışmalara ozanın o andaki ruh hali de etki eder mi?

Mutlaka etkiler. Hatta ozanın o andaki ruh hali atışmanın şair için iyi ya da kötü geçmesini sağlar. Şairler için iyi bir ruh hali içinde olunması gereklidir. Bizim hocalarımız, "Ozanlar biraz tökezlese konuşamaz hale gelen atlar gibidir" derlerdi. Her zaman

atışmadan önce iyi bir ruh halinde uyanman gerekiyor ki, bütün gün öyle geçsin. Fakat hayat öyle değilmiş. Çok önemsiz şeylerin yüzünden bile birbirimizi kırıyoruz. Bunların hepsi keyfimizi bozuyor. Ama böyle durumlarda bile ozanlarda farklı bir duygu vardır. İzleyicilerin önüne çıktığımızda sahenin mucizesi, insanların bakışları büyük bir keyif veriyor. İnsanlarla kalbin bağlanıyor. Bu duygu sadece sahnedeki insan hissedebiliyor, sözle aktarmak çok zordur.

Ozanlar komuzla atışıyorlar. Komuz atışmada nasıl etki yapar?

Komuzun etkisi çok büyüktür. Büyük ozan Eşmambet, "Atışmada komuz ilham verir" demiş. Saz şairi Arstanbek Jenijok ise "İki sıkıntın varmış. Onlardan birisi de komuzu iyi çalamadığın" demiş. Demek ki, Arstanbek boşuna söylememiş. Tabi ki, komuz çalamayanlar saz şairi olamaz diyemem. Fakat saz şairleri de 4-5 sifate bir araya gelmezse kendilerini iyice geliştiremezler.

Günümüz genç saz şairleri ezberleyerek mi atışıyorlar?

Saz şairi olmayı isteyen her insanın içinde bir yeteneği olmalıdır. Eğer bu yetenek kendinde olmazsa şair ezberlese bile atışamaz. Bu sebeple izleyicilerde zaman zaman "Bu ozan ezberle atışıyor" gibi düşünceler doğuyor. Belki de genç saz şairi yeteneğini henüz geliştirememiştir. Çünkü atışma sanatı çok emek ister. Kişinin aynı anda ozan da, aktör de, müzisyen de olabilmesi lazımdır.

Saz şairleri arasında nasıl bir rekabet var? Hiç kıskançlık hissettiniz mi?

Kıskançlık gibi ters olguları bugüne kadar fark etmedim. Saz şairleri arasında ilişkiler çok farklıdır. Tam tersine atışma sanatının gelişmesi için birbirimize öğüt vererek yardım ediyoruz. Elbette, saz şairlerinin yetişmesi için rekabet de önemlidir. Onlar sahneye kapalı iki kitap gibi çıkıyorlar. Atışmada iyi tarafların yanı sıra kötü tarafların da söylenmesi lazımdır.

İnsanlar arasında "Ödüller için para veriliyor" gibi farklı söylentiler dolaşabiliyor. Bu tür düşünceler için neler söyleyebilirsiniz?

İyi ki bu soruyu sordunuz. Rüşvetle verilen ödüllerin bizimle hiç alakası yoktur. Bugüne kadar kimsenin ödülü satın aldığını görmedim. Bir sefer atışmada Tursunbay Akun, "Atışmaya katılan saz şairlerinin akıl hocalarının jüri kurulunda oturmaları lazımdır. Spor yarışmalarında da antrenörler jüride oturmaz. Bu uluslararası bir kuraldır" demişti. Bundan sonra biz de akıl hocalarına her şeyi anlatarak onları jürilerden çıkarmıştık. Aslında biz, jüri olmayı isteyenlerin listesini oluşturup, konferansta gazetecilerinin gözleri önünde kura yapıyoruz. Kimin ismi çıksa o kişileri jüri kuruluna koyuyoruz. Yani her zaman adil olmaya çalışıyoruz.

Ozanlar toplumdaki, yönetimdeki ters olguları Şiilerine konu ediyorlar. İktidara yönelik eleştirileriniz yüzünden size daha önce hiç baskı oldu mu?

Evet, olmuştur. Eğer söylediklerinizi iktidar beğenmezse senden intikam almak amacıyla çok kötü yollara başvurabiliyor. Senin çevren ile sana kötülük yapmaya çalışıyorlar. Uzun bir süre plakasız araçlarla takip edildiğimi bilirim. Atışmalarındaki sözlerimi televizyonun yayınlarken kesmesi ne kadar kötü... Bir defasında bir tanıdığım bana "Sana ne oldu, acaba? Söylediklerinin başı sonu yok ve bir de birbirine denk gelmiyor" demişti. Meğer söylediklerimin çoğunu uygun değil diye kesmişler. Böyle olmaması için canlı yayın özellikle saz şairleri için çok gerekli.

Atışma sanatı paraya bağımlı mı? Eğer destek olmazsa bu sanat gelişebilir mi?

Mutlaka paraya da bağımlıdır. Son zamanlarda atışma sanatının geleceği belirsizliğe düşmüştür. Sanattaki insanlar desteğe muhtaçtır. Bu konuda Sadık Şer Niyaz'ın "Aytış" adlı kurumu bü-

yük bir katkı sağladı. Bu sene kuruluşunun 12. yılını dolduruyor. 12 yıl içinde bir çok başarıya ulaşabildik. Onların içinden de en önemlisi olarak UNESCO'nun, bizi manevi mirasların şaheseri olarak tanıttımasıdır.

Devlet tarafından sizlere destek veriliyor mu?

Öyle bir şey yok. Ben bunu gizlemem. Tam tersine, bir sene atışmalar için katkımız olsun diye kurumun adından 500 bin som (yaklaşık 17 bin TL) vermiştik. Sadece bu değil, Oş'ta Manasçıların yarışması olduğunda 1 milyon som (yaklaşık 35 bin TL) ödül "Aytış" kurumu tarafından verildi. Ama biz tamamıyla devletten ayrıyız diyemeyiz, gelecekte devlet tarafından da destek olacağını ümit etmekteyim.

Bu güzel sohbetiniz için çok teşekkür ederiz. Başarılarınızın devamını dileriz!

Ойду омкоргон ордо оюну

ОРДО ОЮНУ КЫРГЫЗ ЭЛИНИН УЛУТТУК ОЮНУ ЭКЕНДИГИН ТАСТЫКТАГАН КӨПТӨГӨН ИЗИЛДӨӨЛӨР БАР. БИРОК ТЕКТЕШ ТҮРК ЭЛДЕРИНДЕ ДА ОРДО ОЮНУ ОЙНОЛОРУН ТАРЫХ ТАСТЫКТАП КЕЛЕТ. ОШОНДОЙ БОЛСО ДА ОЮНДУН ТАРЫХЫНА ИЛИМИЙ ИЗИЛДӨӨЛӨРДҮ МЫНДАН ДА ТЕРЕҢИРЭЭК ЖҮРГҮЗСӨК КӨПТӨГӨН БИЗ БИЛБЕГЕН КЫЗЫКТУУ НЕГИЗДЕР ПАЙДА БОЛООРУ ШЕКСИЗ.

Бул тууралуу Кыргыз Республикасынын Улуттук оюндарды өнүктүрүү борборунун жетекчиси Алмаз Касенов: “Тарыхты карап көрсөк ордо тууралуу сөздөр көп чыгармаларда айтылып келет. Белгилүү “Манас” эпосунда да оюн жөнүндө сөз кылынат. Мүрзөлөрдөн адамдардын сөөктөрүнүн жанынан чүкө, томпойлор менен кошо табылган. Мына бул дагы ордонун байыркылыгын тастыктап турат. Эң негизгиси кылымдан кылымга келе жаткан ордо оюнунун сакталып калгандыгы...”-деп билдирди.

Ордо бильярд оюнунан алда канча татаал

Ал эми ордо оюнунун философиясына маани бере турган болсок, өлкөнү коргоодогу аскердик тактика жана кыргыздын кылымдарды карыткан ачылбаган көмүскө сырлары жатат. Ордонун ойнолушунда аскердик сырдын жатышы байыркы кыргыз элинин согуш тактикасын өнүктүрүүдөгү жана мамлекетти коргоодо мыкты эр-азаматтарды даярдоодогу мааниси зор. Ал эми ой-толгоосу жагынан карасак, бардык илимди ичине камтыган бийик деңгээлдүү, логикалык оюн деп атасак жаңылышпайбыз. Маселен, бильярд дагы геометриялык жактан ойлоноуну талап кылган спорттун бир түрү. Бирок, айтууларга караганда ордо бильярд оюнуна караганда алда канча татаал жана пайдалуу. Кыргыз Дене тарбия жана спорт институтунун доценти Маматсабыр Абдулаев: “Бильярдда геометриялык түз сызыктар жагы жакшы өнүккөн. Ал эми логикалык жактан ордо оюнунан алда канча төмөн. Ордодо канткенде жеңет, тактык жана мергенчилик жактан гана эмес, канткенде чүкөнү атып чыгып, ортого жатуу сыяктуу эрежелер өзүнчө логиканы камтыйт. Кыргыз улуттук оюндарынын ичинен ордо нумур биринчи орунда турат. Бирок эмне себептен ордо көп ойнолбой келет? Оюндун таанылбай келишинин мисалы бүтүн мамлекеттин сыры мына ушул ордо оюнунда жаткан. Бул дагы бир кыргыздын улуу эл экенин даңазалап турат,”- деп билдирди.

Согуштук тактиканын мектеби

Ордодогу айлана болуп чийилген сызык бул өлкөнүн чек арасы же чеби. Ал эми ортодогу бардык жагынан бирдей аралыкта жай-

гашкан айлананын ортосундагы быдымык теңчиликти билдирип турат. Өлкөдө жашаган жумурай элге бирдей мамиледе болууну, бөлүп жарылуудан алыс болуунун бир күбөсү десек болот. Так ортодогу быдымыкка байланган кызыл жип мамлекеттин байрагын же символикасын билдирип турган. Өзгөчө чүкөлөрдүн алган орду абдан кызык келет. Чүкөлөр тизилген жер борбор деп аталат, борборго коюлган хан (тыйын) мамлекет башчысы, хандын үстүнө коюлган чүкөлөр анын вазирлери катары эсептелген. Тегерете тизилген чүкөнүн бардык саны жоокерлерди туюндурат. Чындыгында ордо оюну аябай тартиптеширилип ойлонуп табылса керек. КРнын Ордо спорт федерациясынын президенти Дастан Сарыгуловдун айтымында, ордо оюну биринчиден, денени тарбиялоо максатында, экинчиден, жоокерлерди даярдоо, машыктыруу максатында ойлонолууп табылган. Согуштук тактиканы көрсөтүү негизинде ойнолгон. “Карап көрсөк, аскер адамдары да адистештирилген: бирөө жаа тарткыч, бирөө найзакер, бирөө кылыч чабышканды мыкты билген. Ошондой эле ордо оюнунда да топ бузуп берет, бирөө тооруйт, бирөө чертип берет. Мында бардыгы адистештирилгендиги билинип турат жана тартипти туура берүүдө эң чоң жардам берет. Этяттуулукту, чеберчиликти, кырааттуулуктун баары ордодо берилет. Негизи жоокерлердин дооруна жаралган оюн, жоокерлерди машыктырууну көздөгөн оюн”,- деди Сарыгулов. Дене мүчөнү келиштирүүдө ордонун ролу абдан чоң. Жеке эле денени тарбиялоодо гана эмес, тарбиялык мааниси жагынан да пайдалуу. Негизинен кыргыздын улуттук оюндарынын дээрлик бардыгы табигый шартка ылайыкташтырылгандыктан ден соолукка абдан эле пайдалуу болгонун баса белгиледи..

Асылбек Бактыбеков

“Ханды” чертип чыгаруу мамлекетти басып алууга тете...

Ордочулардын айтымында, ордо оюнун көптөгөн эрежелер камтып турат. Бардык эрежелер өзүнчө бир мааниге же тактикага ээ. Алгач оюн башталардан мурда ар бир оюнчу үчүн бештен чүкө салынат жана ар бири үч жолудан гана атууга милдеттүү. Эгерде оюнчу чүкө чыгарса, жыдыганча оюнду улантат берет. Эрежелер бузулуп кетпеш үчүн калыстар көзөмөлдөп турушат. Атып жаткан убакта буттун учу борборду көздөй багытталып, андан соң топту жарууга киришет. Чүкө айланадан чыгып кетсе, ошол гана томпой менен чертиши керек. Чертип жаткан учурда кандайдыр бир кичинекей эреже бузулса калыс тарабынан оюндун жүрүшү токтотулат. Негизинен ордо оюну аябай көп эрежени талап кылгандыктан тоорумак, ура атмай, кыңкай атмай, чертүү, хан чертүү сыяктуу өзгөчө маанилүүлүгү терең эрежелери чыга келет. Маселен хан чертүү:

Хан чертүү – ордо оюнунун эң негизги бир бөлүгү. Башкача айтканда ханды чертип чыгуу эң чоң эмгекти талап кылат. Ханды атайын бир убакта эмес, оюн учурунда эле чертсе болот. Чертип жатканда тизени кыймылдатпай тыкандык менен чертиш керек, ханга кол тийип же болбосо атайын кармап чертсе оюнчу жыдыйт. Ордодо беш чүкө калганда хан чертишүү башталат. Эгерде биринчи оюнду баштап жаткан топтун өкүлү черте баштаганда, сөзсүз түрдө өнөгү ханды ортого салып бериши керек. Хан черткен оюнчулар улам алмашып турса да болот. Ханды чертип кеткен тарап хан менен кошо үч чүкө ал эми берки тарап эки чүкө ала алышат. Атып жаткан учурларда туура эреженин негизинде ханды чертүү абзел. Анткени көп жерде томпой менен илип атып чыгарып алган учурлар да кездешет. Негизинен ханды таамай чертип алуу керек. “Ханды чертип чыгаруу мамлекет ажосунун тактан кулашына барабар болгон. Илгери эки эл бири-биринин аскердик даярдыгын сыноо максатында ордо ойношкон. Ордодон утулуптур деген нерсе аябагандай уят болгон. Кээде чырчатактар да чыгып кеткен убактар кездешкен,”- дейт ордочу Мыктыбек Мукаев.

Тоорумак: Ордонун мыкты тактикаларынын бири тоорумак эсептелет. Бул ыкма чийинге жакын болгон чүкөнү чыгаруу. Алгач сол бутту чийинге коюп, ал эми оң бутту сол бутка илип, сол колду артка алып, ылдый эңкейип тооруйт. Тооруган мезгилде тоорулган чүкө айлананын

ичиндеги чүкөлөрдү аралап кетсе, томпой сыртка чыгып кетсе, томпой оюнчунун бутуна тийип кетсе, оюнчунун согончогу жерден көтөрүлүп кеткен учурларда оюн жыдыйт. Тооругандан кийин оюнчу ичке түшө албай калса, тооруган жеринен бир кадам оңго жылып кадамык эмес чүкөнү атышы зарыл. Чүкө чыгарып жүргөн оюнчу оюн учурунда тооруса оюн жыдыйт.

Ордо илгертеден томпой менен ойнолуп келген

Ордо оюну бир учурларда авалак (авалакаркарын мүйүзүнөн жасалат, бардык жактары сүрүлүп, төрт бурчтук формадагы ордо оюнуна керектелүүчү сөөк) менен атылып ойнолгон. Бирок Дастан Сарыгуловдун айтуусу боюнча авалак менен ордо атуу туура эмес экенин билдирди: “Ордо негизинен томпой (томпой-топоздун чүкөсү) менен ойнолушу керек. Томпой менен ойноо авалакка салыштырганда беш эсе татаал. Илгери ата-бабаларыбыз чеберчиликти талап кылуу үчүн бул оюнду томпой менен ойноп келишкен. Кээ бир учурларда томпой менен көп ойногондо асты сүрүлүп калат. Эгерде 3 эле миллиметр сүрүлүп калса жарабайт, анда ал авалакка окшоп калат.” Анын айтымында, атайын сүрүп алгандарга тыюу салышкан. Чүкөнү атып жатканда томпойдун белгилүү гана жерин тийгизүү керек. Мындай чеберчилик абдан татаал жана ошол татаалдыкты сактоо үчүн бул эрежелер түзүлгөн. Ошентсе да азыркы мезгилде авалак менен ойногон адамдар жок эмес. Эскерте кетсек, Кыргызстанда салттуу түрдө жыл сайын “Алтын томпой” аттуу ордо оюну боюнча турнир өткөрүлүп келет.

Түрк тилдүү элдер арасында ордо ойнолот

Чет жерде “Манас” эпосу же улуу жазуучубуз Чыңгыз Айтматовдун ысмы менен кыргыздарды таанышат. Ал эми кыргыздын улуттук спорт оюну болгон ордону спорт оюндарынын бири катары дүйнөгө алып чыгууга болобу? Айтор бул суроого жоопту мезгил көрсөтөт. Бирок, Улуттук оюндар кафедрасынын доценти Маматсабыр Абдулаев: “Түрк тилдүү элдер арасында атап кетсек түркмөндөр, кытайлык кыргыздар, казактар, өзбектер, алтайлык кыргыздар жана башка түрк элдери арасында ордо ойнолуп келет. Анткен менен эрежеси, философиясы жагынан кыргыздын ордо оюнуна окшобойт. Ордону түрк элдери арасында жайылтууга толук мүмкүнчүлүк бар,”- деп билдирди.

Güç, strateji ve disiplinin birleştiği milli 'Ordo' oyunu

Ordo(Aşık Kemiği Oyunu) Kırgızların eskiden beri süre gelen milli bir oyunu olarak tanınıyor ve bunu kanıtlayan bir çok tarihi delil var. Fakat bu oyunun Türk dünyasının ortak oyunlarından biri olduğu da söyleniyor. Bundan dolayı Kırgızların siyasi ve savaş taktiklerini içeren ordo oyunu sizin için ilginç gelir diye düşündük ve bu oyunun tarihini ve bugünkü anlamını araştırmaya çalıştık...

Asilbek Baktibekov

Araştırmamıza Kırgızistan Milli Oyunlarını Kalkındırma Merkezi'nde başladık. Merkez Müdürü Almaz Kasenov, "Eğer geçmişi bakarsak 'Ordo' sadece tarihte değil eserlerde de yer alıyor. Mesela, 'Manas' Destanı'nda Manas'ın da 'Ordo' oynadığı, hatta Çinliler ile ilk kez savaşın 'Ordo'dan dolayı olduğu söyleniyor. Arkeolojik araştırmalarda da eski mezarlardan ayrıca 'Ordo' oyunu oynanan boğa aşıklarının bulunması çok eskiden gelen bir oyun olduğunu kanıtıyor" dedi.

BİLARDODAN DAHA ZOR

'Ordo' felsefi anlamda devleti korumadaki askeri taktikleri ve Kırgızların hiç söylenmeyen asırlık sırlarını içeriyor. 'Ordo'yu oynarken askeri taktiklerin içerilmesi, Kırgızların savaş taktiklerin geliştirme ve devlet ordusunu oluşturma yöntemini yansıtıyor. Eğer düşünsel anlamda bakarsak, çeşitli bilim dallarını kapsayan bir mantık oyunudur. Örneğin, bilardonun geometrik bir oyun olduğu belli. 'Ordo' da bunun gibi geometrik bir oyundur fakat oynanması çok zordur ve faydalıdır. Milli Oyunlar Merkezi çalışanı Doç. Mamatsabır Abdullayev, konuyla ilgili olarak "Bilardo geometrinin düz çizgi teorilerini içerir. Fakat mantıksal

olarak 'Ordo'ya göre daha zayıftır. 'Ordo' sadece doğruluk ve hassasiyeti değil, aşığın çizgiden çıkıp dairenin ortasına sokmak için mantıksal düşünceyi de gerektirir. 'Ordo' Kırgız milli oyunlarının bir numaralı oyunudur. Fakat sık oynanmıyor. Bu da aslında ülkedeki duruma bağlı" diye konuştu.

SAVAŞ TAKTİKLERİ, EĞİTİM VE DISİPLİN

'Ordo'daki daire çizgisi bir ülkenin sınırı ve hisarıdır. Dairenin tam merkezine ise bir çivi çakılır ve ona kırmızı ip bağlanır. Buna 'bıdımık' denir. Çivi ülkedeki eşitliği, çiviye bağlanan ip ise devletin bayrağını sembolize eder. Aşıkların da çizgi üzerinde dizilmesinin de ayrı bir anlamı vardır. Aşıkların konulduğu yerlere merkez denir ve bu merkezlere de devlet yöneticisini, kralı simgeleyen madeni para koyulur. Madeni para üstüne ise aşıklar dizilir ve onlara da kralın vezirleri denir. Bunu çevreleyen aşıklar ise asker ordusudur. Aslında 'Ordo' düzeni çok anlamlı olarak tasarlanmıştır. Kırgızistan'ın 'Ordo' Spor Oyunu Federasyon Başkanı Dastan Sarıgulov'a göre, 'Ordo' öncelikle beden eğitimi, daha sonradan ise ordu eğitimi gerektiren bir oyun. Çünkü 'Ordo' oyunundaki oynama

taktikleri ve kuralları bir ülkeyi savunma ve işgal etmedeki savaş taktiklerine benzerlik gösteriyor. Kırgızların milli oyunlarını hep eğitim ve disiplin amaçlı düzenleyip, doğal durumlara göre tasarladıklarını ve bu oyunların sağlık için de faydalı olduğunu vurgulayan Sarıgulov, "Eğer 'Ordo'ya bakarsak, aşıklar uzmanlaşmış askerlere benziyor. Herkesin kendi görevi var: Atıcı, mızrakçı, kılıç savaşçısı vs... Böyle askeri bir düzen oyunun ilginç geçmesi için çok önemlidir. Oyuncunun dikkatli, dürüst ve profesyonel olması başarıyı getirir. Aslında bu oyun göçebe halkların savaşları sırasında ortaya çıkmıştır" şeklinde konuştu.

'KRALI' ÇİZGİDEN ÇIKARMAK DEVLETİ İŞGAL ETMEYE EŞİTTİR...

'Ordo' oyuncularının ifadelerine göre, 'Ordo'nun belli kuralları var ve her kural ayrı bir mantağa ve taktiğe sahip. İlk önce her oyuncu beşer tane aşığın daire içine koyar ve herkesin üç atma hakkı vardır. Daha sonra oyuncular ellerinde bulunan ve genellikle daha iri ve enek (boğanın ayak kemiği) adı verilen aşıklarını daire içinde bulunan diğer aşıklara isabet ettirecek daire dışına çıkarmaya çalışırlar. Dışarı çıkan aşığın, atışı yapan oyuncunun olur. Dışarı çıkarmama ya da iska geçme durumlarında ise oyun sırası diğer oyuncuya geçer. Oyunun adil geçmesi için hakemler gözlem yaparlar. İlk atış daire dışından oyuncuların belirlediği bir mesafeden yapılır. Aşığın atarken oyuncunun ayakları merkeze doğru yönelmeli ve oyuncu aşığın atarak merkezdeki diziyi bozmalı. Daha sonraki vuruşlarda ise sırası gelen oyuncu daire kenarından atış yapar. Eğer daire kenarından yaptığı atışla daire içindeki aşıklardan bir veya daha fazlasını daire dışına çıkarırsa oyuncu atış sonrası enegün kaldığı yerden oyuna devam eder. Enek genellikle daire içinde diğer aşıklara yakın konumda kaldığından oyuncu sonraki atışlarda daha avantajlıdır. Eğer oyuncu kurallara uymazsa oyun hakem tarafından durdurulur. Oyuncunun birçok kurala uymasını da talep eden 'Ordo', yolu kapatma, kemiği güçlü ve yatay atma, kralı vurma gibi farklı stratejileri içerir.

'Ordo' oyuncusu Miktibek Mukayev, oyunu ve oyunun en önemli bölümü olan Kralı vurma bölümünü şöyle anlatıyor: "Kralı yani madeni parayı çizgi dışına aşığın atarak çıkarmak çok zordur. Kralı vurma için ayrı bir zaman verilmez. Bu oyun sırasında yapılması gereken bir iştir. Kralı vurarken oyuncu kıpırdamadan atış yapmalıdır. Eğer oyuncu kralı dokunursa veya eliyle tutarsa, oyundan atılır. 'Ordo'da son beş aşığın kalınca oyunun kralı vurma bölümü başlar. Eğer oyun takımlar halinde oynanıyorsa, bir takımın oyuncusu başlarken, onun takım arkadaşı kralı ortaya koymaya yardımcı olur. Kralı vurmada takım oyuncuları birbirileri ile yer değiştirebilirler. Kralı çizgi dışına çıkaranlar üç aşığın, yenilenler ise iki aşığın alır. Kralı vurmaya çalışırken de oyuncu bütün kurallara uy-

malıdır. Çünkü bazen oyuncular kralı vurmaya çalışırken enegün sürükleyip atarlar. Doğru olan sürüklemekten atmalarıdır. Kralı çizgiden çıkarmak bir devleti işgal etip, iktidarı ele geçirmeye eşittir. Eskiden iki millet birbirlerinin ordularının kuvvetlerini ve savaşa hazır olup olmadıklarını anlamak amacıyla 'Ordo' oynanmış. Yenilen taraf için bu çok utanç verici bir şeymiş. Bundan dolayı anlaşmazlıklar ve savaşlar da ortaya çıkabilirmiş."

Yolu kapatmak ise zafere ulaşma için kullanılan en iyi yöntemdir. Bunun için çizgiye yakın aşığın dışarı çıkarmak gerekir. Yolu kapatmak için oyuncu sol ayağını çizgiye koymalı ve eğilerek atış yapmalıdır. Bu bölümde yolu kapatılan aşığın çizgi içindeki aşıklarla karıştırsa, enek çizgi dışına çıkarsa veya oyuncunun ayağına değerse, oyuncunun topuğu yerden kalkarsa oyun durdurulur ve oyuna diğer takım devam eder. Eğer oyuncu çizgi içine giremezse, yol kapatmaya başladığı yerden bir adım sağa hareket ederek çizgi içindeki aşığın dışı çıkarmalıdır. Aşığın çıkaran oyuncunun oyunda yolu kapatması yasaktır.

MUTLAKA ENEKLE OYNANMALI!

'Ordo' bir dönemlerde 'avalak' ile oynanmıştır. Avalak ise, dağ keçisinin boynuzunun yapılan, dört köşeli ve bütün yanları ovalanan bir kemiktir. 'Ordo'yu avalakla oynamanın yanlış olduğunu dile getiren Dastan Sarıgulov, "'Ordo' aslında enekle oynanmalı. Enekle oynamak avalağa göre daha zordur. Eskiden babalarımız daha yetenekli olmak için enekle oynarlardı. Eneğin yanları düzleşince de onu değiştirirlerdi. Çünkü enegün 3 milimetre kadar düzleşmesi bile onu avalağa benzetir. Onu özellikle düzleştirmek yasaktır" dedi. Çünkü enekle oynarken onun sadece belli bir parçası yere değmeli. Bunu becerebilme ise çok zordur. İşte bunun için bu kurallar konulmuştur. Ama günümüzde avalakla oynayanlar da var. Fakat Kırgızistan'da her sene düzenlenen "Altın Enek Ordo Turnvası"nda sadece enekle oynamaya izin verilir.

BAŞKALARI DA OYNUYORLAR

Milli Oyunlar Merkezi Doç. Mamatsabır Abdullayev, "Kırgızlardan başka Türk halkları arasında da mesela Türkler, Türkmenler, Çin Kırgızları, Kazaklar, Özbekler, Altay Kırgızları arasında da 'Ordo' oynanıyor. Ama oyunun felsefesi, kuralları farklı ve Kırgız 'Ordo'suna benzemiyor. Bu 'Ordo' oyununun Türk halkları arasında yayılması için bir şans demektir" dedi.

Dünyanın neresine gidersek gidelim 'Manas' Destanı ve Cengiz Aytmatov denince Kırgızları tanırız. 'Ordo' oyunun da Kırgızların sembollerinden biri olup olmayacağını da zaman gösterecek.

Өрт коопсуздугун коргоодо техникалык таңкыстык күч

Hayatlarımız için
ateşlerle savaşılan

Элнура Ташбаева
Elnura Tashbayeva

itfaiyeciler

D.Matkulov

Статистика боюнча Бишкек шаарында 2013-жылдын 4 ай ичинде 221 өрт катталып, анын материалдык чыгымы 10 млн 670 306 сомду түзсө, ал эми 2012-жылы 1000ден ашык өрт катталган. Бул быйылкы жылга салыштырмалуу көбүрөөк. 4 айдын ичинде өрттүн айынан 3 адам каза таап, 2 адам күйүк менен ооруканага кайрылган.

Катардагы ар бир өрт өчүрүү кызматкеринин жумушу 8:20да доклад берүү, техникаларды текшерүү, күзөттү кабыл алуу менен башталат. Техникалык тейлөө, территорияны тазалоо, машинаны жуу, кандай кемчиликтер бар экендигин текшерген соң күзөт өткөрүлүп берилди деп саналат. Андан соң түшкө чейин теориялык сабактар: өрт өчүрүү техникасы, өрт өчүрүү тактикасы, өрт өчүрүү эрежелери жана аларды алдын - алуу өңдүү сабактар менен уланат.

Өрт өчүрүү кесибин дүйнөдөгү эң оор кесиптердин катарын толуктап турарына шек жок. Канчалаган өрт өчүрүү кызматкерлери бул үчүн өз өмүрүн тобокелге салып да келген. Алардын айтуусу боюнча өрт өчүрүү убагында эң биринчи адамдын жашоосун куткаруу алдыңкы планкада турса, материалдык баалуу буюмдар андан кийинки орунда турат дейт. Бишкек шаардык өрт коопсуздугун камсыздоо бөлүмүнүн Биринчи май райондук бөлүкчөсүнүн инспектору Осмонов Жанат да муну тастыктады: «Өрт убагында дайындалган жерге келээрбиз менен имаратта адам барбы, бар болсо канча сыяктуу суроолор менен келип, аларды батыраак өрт аймагынан чыгарууга аракет жасайбыз, андан соң гана объекти өчүрүүгө киришебиз».

Албетте, өрт өчүрүү кызматкерлеринин иш убактысында техниканы да баса белгилеп өтпөсөк болбос. «Өрт өчүрүүдө бирден-бир чоң ролду ойногон мына ушул техника. Өрт өчүрүү кызматкерлеринин жумушун жеңилдетүү максатында 2009-жыл өрт өчүрүү техникалары жаңыланып, алмаштырылган. Тилекке каршы, Орусиядан алынып келинген техникалардын сапаты төмөн, ичи кытайдыкы, сырты Орусияныкы. Алып келинген техникага 4 жылдын жүзү болууда, ошого карабастан жаңы машиналар бузулууда. Өрт өчүрүү убагында жаңы келген техникалардын бири бузулуп калды. Аягында ал машинаны ошол жерде таштап кетүүгө аргасыз болдук» - дейт Осмонов.

Статистикага таянсак, эң көп өрт катталуулар жай жана кыш айларында боло тургандыгы билинди. Жанат Осмоновдун айтымында, жай айларында кургап калган чөптүн айынан жана ага ташталган тамекинин айынан өрттүн көп катталышы байкалса, ал эми кыш айларында туура эмес колдонулган мештин айынан үйдүн чатырлары өрткө кабылгандыгын билдирди.

**Kırgızistan'ın başkenti
Bişkek şehrine ait 2013 yılı
istatistiklerine bakıldığında,
sadece Mayıs ayına kadar 221
yangın çıkmış, bu yangınlardan
doğan maddi zarar ise 10
milyon 670 bin 306 som
olarak belirlenmiştir. Bu 4
ayın içerisinde çıkmış olan
yangınlarda 3 insan da hayatını
kaybetmiş ve 2 kişi ağır yaralı
olarak hastaneye kaldırılmıştır.
Oysaki önceki bütün bir yılın
ortalaması 1000 yangın...
Rakamlarla gözler önüne
serilen bu ciddi bilançonun
sebebini öğrenmek için soluğu
Bişkek İtfaiye Bürosu'nda aldık.**

Bişkek şehrindeki itfaiye bürosunda çalışan her itfaiyecinin iş günü sabah saat 8.20'de başlar. İlk olarak rapor verilir, sonra iş gününde kullanılacak gerekli malzemeler kontrol edilir. Bu kontrolün içine itfaiye arabaları da girer.

Her gün sabah saatlerinden öğlene kadar yangın ve kurtarma hakkında teorik dersler yapılır. Bunda yangın söndürme, yangını durdurma ve kurtarma teknikleri önem taşımaktadır.

Bilindiği gibi itfaiyecilik, meslekler arasında oldukça önemli bir meslek olmasının yanı sıra tehlikelidir de... Çünkü itfaiyeci kendi hayatını tehlikeye sokarak başkalarının hayatını hatta eşyalarını kurtarmaya çalışır.

Bişkek şehrindeki "Birinci May" itfaiye bürosunda görevli Canat Osmonov itfaiyecilik mesleğini, "Bizim görevimiz yangın çıkmış olan yere

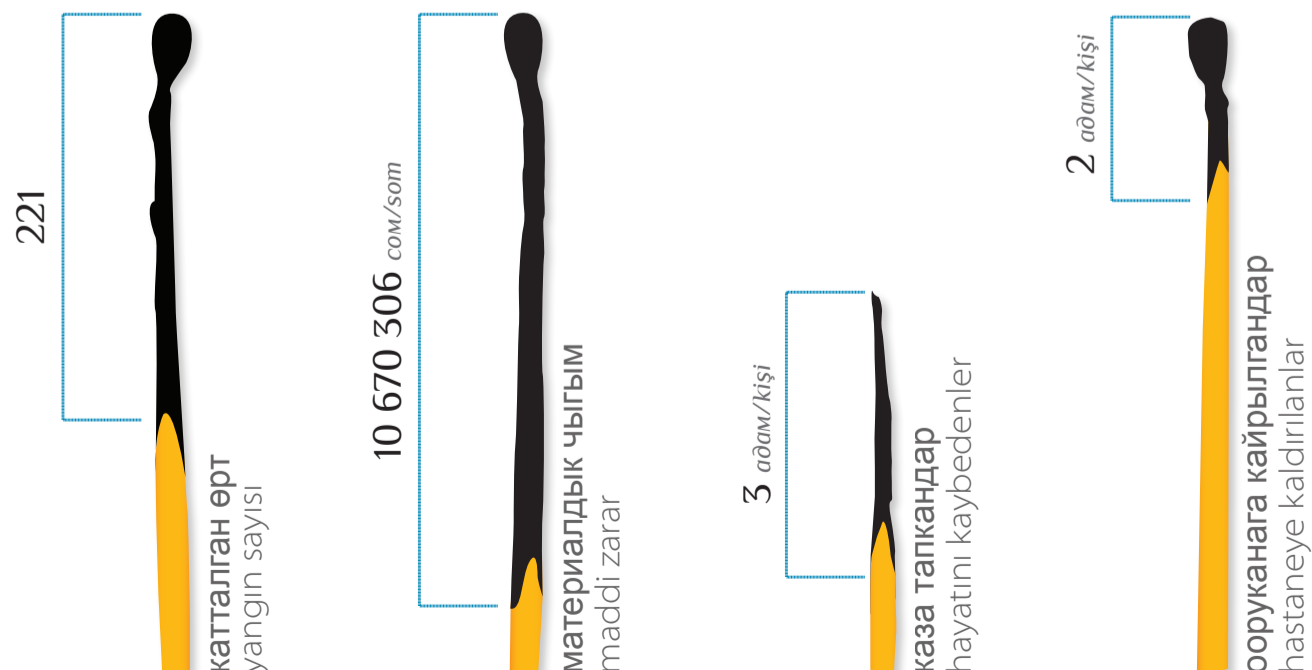
en kısa zamanda ulaşarak hayat kurtarmaktır. Yangın yerindeki ilk yapacak olan şey yangında birisi olmadığına bakmaktır. Sonrasında da yangını söndürmeye başlıyoruz. Tabi ki mesleğimizde teorik derslerde öğrendiğimiz kurallara dikkat etmek çok önemli. Çünkü işimiz tehlikelere dolu" sözleriyle anlattı.

İtfaiyecilik sektöründe teknik malzemelerin ve arabaların yeni olması çok önemlidir. Çünkü yangın çıkan yere en kısa zamanda yetişmek ve yangını da hızla söndürmek eski arabalarla olmuyor. Osmonov konunun ciddiyetini şu sözlerle anlatıyor: "İtfaiyecilerin işini kolaylaştırmak amacıyla, 2009 yılında yeni arabalar getirilmişti. Fakat Rusya'dan getirilen bu arabalar kalitesiz. Çünkü arabaların bütün parçaları Çin'den getirilmiş ve Rusya'da kurulmuş. Bu yüzden şimdi arabalarımız çok

kötü durumda. Daha 4. yılları dolmadan bazıları kullanılmaz hale geldi. Bir sefer yangın söndürmeye gittiğimizde, arabamız orada arıza verdi ve ne yazık ki yangını da söndüremedik. Çaresiz arabayı da orada bırakmak zorunda kaldık."

İstatistiklere bakacak olursak yangınlar en çok yaz aylarında oluyor. İtfaiyeci Canat Osmonov'un söylediklerine göre bunun nedeni, yaz aylarında havaların sıcak ve her şeyin kurumuş olması. Küçük bir sigara izmaritinden bile kocaman bir yangın oluşabiliyor. Kışları ise, yanlış ev ısıtma sistemleri ve dikkatsizlikler yüzünden yangınlar çıkabiliyor.

Basit kurallara dikkat etmediğimiz için yangının çıkmasına imkan verebiliyoruz. Fakat şunu unutmamak da gerekir: Kırgızlarda denildiği gibi "ot tilsiz coo" yani "yangın konuşmayan düşmandır"...

**2013-жылдын май айына чейин Бишкекте катталган өрттөрдүн натыйжалары
Bişkek'te 2013 yılı Mayıs ayına kadar çıkan yangınların bilançosu**